

БІБЛІОТЕКА ЛЕМКІВЩИНИ

Ч. 4.

ЮЛІЯН ТАРНОВИЧ

ІСТОРИЧНІ ПАМЯТКИ

в західніх Карпатах

Для музею Лемківщини
в Пересопині

дарує
Дмитрій

ЛЬВІВ

1937

НАКЛАДОМ ВИДАВНИЦТВА „НАШ ЛЕМКО“

Український фонд культури

Товариство
ІЩІНА

ль,
ади.овича, 1

№ _____

На № 33 від _____

ПЕРЕДМОВА

Оце вже друга більша історична праця цього ж автора про Лемківщину. Перша була „Ілюстрована історія Лемківщини“, яку наша критика оцінила дуже прихильно. А тепер дає нам він другу історичну працю про історичні памятки в наших Карпатах.

В „Ілюстрованій історії Лемківщини“ представив нам автор загально історію лемківської землі та лемківського племени, а в цій праці занимається він подрібно поодинокими місцевостями, старинними будівлями, городищами й іншими памятками, що збереглися з давніх часів у західних Карпатах.

Праця написана цікаво та займаюче. Читаючи цю працю, ми немов мандруємо з автором по всіх цих місцевостях, а він немов провідник наш показує нам їх, обяснює, оповідає давнє минуле місцевости чи будівлі.

Осътак разом із автором увіходимо в той зачарований світ минулого та пізнаємо те, що осталося по давніх предках наших лемків, а через те щораз краще розуміємо їх змагання та заразом учимося цінити все, що ласкава доля зберегла з нашого минулого.

Чи то пізнаємо разом із автором старинні городища, себто останки, а то й тільки сліди городів ще з прадавніх доісторичних часів, коли наши предки будували ті городи, щоб у часі нападу було де скритися перед численнішим ворогом та боронитися відтіля, чи старинні будівлі вже з історичних часів: старинні церкви, старинні замки — і тут і там

немов живі стають давні предки наших лемків і говорять нам ясно, як завзято держалися вони тут на цих окраїнах наших і як невиспуще трудилися, щоб загосподарити ці гарні, хоча й не дуже родючі землі, щоби зберегти їх для своїх нащадків.

І в нас росте та кріпшає пошана до тих предків лемківського племені, що потім й уміли зберегти ці окраїни землі для нас, для всього нашого народу, стоючи кріпким муром сильними заборолами на межах рідної землі, як той їх Бескид.

І немов говорять ці давні памятки Лемківщини теперішнім лемкам: — Будьте як ми тверді й витривалі, будьте завзяті, будьте сильні в вірі католицькій, як були ми, що збудували й передали вам тілько церков, щоб ви мали де молитися й Богу покланятися та й любити рідну вашу Лемківщину з її памятками минулого, бо хто любить свою вуйчу батьківщину, той так само палко полюбити і всю Вітчину й буде готовий у потребі все посвятити для Неї, для добра її.

Такі думки налинують кожному, хто уважно прочитає цю книжку. А написана вона, ця праця, так приступно й цікаво та з тільким теплом, що хто заче її читати, той мусить дочитати її до кінця.

Другий розділ подає нам поазбучно всі місцевості в західніх українських землях. Такого списка, де ми могли би довідатися поазбучно про всі наші села, містечка й міста на Лемківщині, досі ми не мали. За це належиться авторові окрема подяка і призnanня за його культурну працю. Коли другі часті українських земель дочекаються такої корисної праці? Треба позавидувати нашим Братам Українцям за Сяном, що мають в особі Юліяна Тарновича такого ревного працівника.

Оця нова популярна історична праця Юліяна Тарновича, що до неї використав він усі доступнійому джерела, це цінний вклад у нашу популярно-наукову літературу й тому повинна вона найтися в

руках не тільки всіх лемків, але й кожного українця, що дорожить рідним минулим, бо коли основно пізнаємо минуле частин нашої землі, краще й лекше зрозуміємо наше загально-українське минуле. Тож кінчу своє писання побажанням: нехай не буде ніодної хати свідомого українця, де не було б тієї праці про минуле та окремо про всі місцевості нашої гарної й дорогої кожному українцеві Лемківщини.

Антін Лотоцький.

ІСТОРИЧНІ ПАМЯТКИ В ЗАХ. КАРПАТАХ

З давніх-давен словянські племена, а між ними й наши українські, жили окремо, не густими хуторами, бо простору було тоді доволі. Для своєї оборони та захисту будували вони городи. Само слово город вказує, що це було огорожене, безпечне місце, де племена в небезпечну годину ховали своє добро й самі крилися.

Часом такий город був для більшого гурту сіл, а часом і поодинокі села мали свої невеликі городки. І справді, на українській землі, особливо в більш засиженій частині, північній — бачимо велику силу „городищ“ — останків цих городів. Тому то чужі люди прозивали Словянщину „краєм городів“.

Городища ті не юднакові; одні круглі, часом на рівнині, обсипані валом, а часом і ровом — це звичайно найдавніші, прості городи; другі на високих, крутих шпилях, в кутку між річками та яругами, обсипані з того боку, де можна ввійти, кількома валами один поза одним. Це звичайно „городовища“ пізніші — князівсько-дружинних часів. Окрім валів, город часто боронили деревляні стіни. А коли сам город не міг змістити всіх осадників, то „передгородя“ обводили деревлянimi палісадами — часто колом (звалося це „острог“).

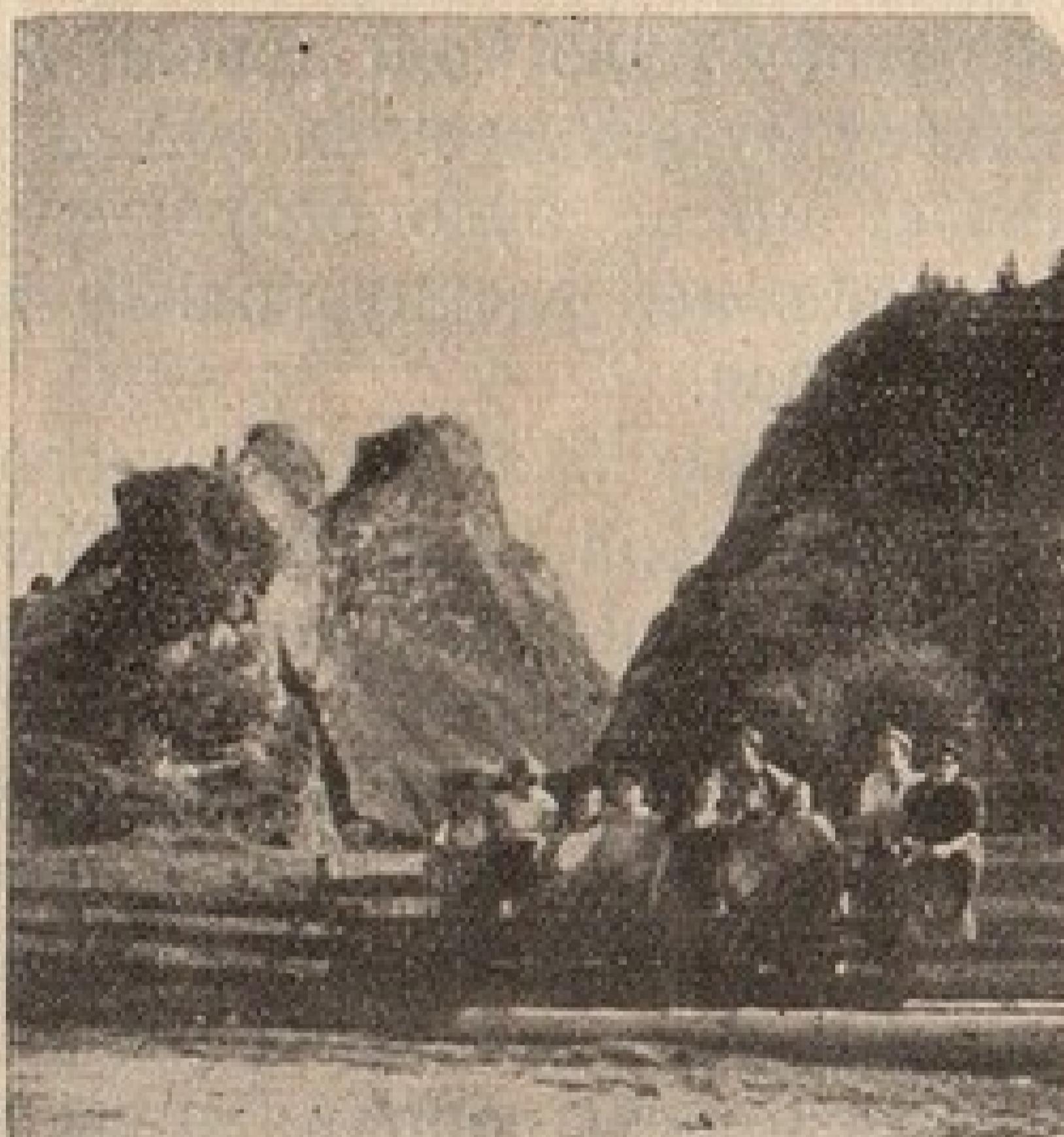
По передісторичних городах осталися лише „городища“, себто недоступні місця обведені валами й ровами. І так над Висовою, на кінці Ганчівського пасма гір лежить „Городок“ зо слідами камінних валів. Недалеко верх „лобойовище“ Яворина.

Гори над Щавницею мали мабуть теж свій „городок“ на Ярмуті та урочищко під горою,

де ще в 1840. р. находили бронзові топірці, примітивні прикраси та попільниці.

Над Шляхтовою, обік Щавниці було друге „урочище“ зо спіжевими долотами, топірцями й черепками палених посудин.

Повижче Старого Санча, в старім наддунайськім городищі найдено круглу мисочку зо спіжевого прута, звинену на спосіб соломяної крайки при плетенні капелюхів. Багато було городищ і городків

Малі Пеніни, коло Шляхтвої.

здовж стародавньої живецької дороги, що вела долиною річки Соли, через Яблінку в долину Нового Торга, над Дунайцем, Попрадом і Рабою.

Сама дунайцева долина була добре забезпечена городками та укріплена; їх назвища: Яновицька Гирова, Сторожня, Рожнів, Чхів, Чорштин, Мельштин і другі. Над Попрадом: Мушина, Ритро, Любовня, Подолинець, Леміш та Спижські Сторожі. Над Білою: Бобівська Сторожня, Городок при Грибові з двома Сторожнями й Войнаровою.

Над Вислокою: Підгороддя, Сторожі коло Пильзна та Жмігород.

Над Ропою, що вливається до Вислока: Горлицька Сторожівка, Біч, Ропський Холм, Вжівський Городок і Шимбарт.

Над Сяном: пограничні українські городи: Переворськ, Ярослав, Перемишль, Сянік, Лісько.

Великі розміри деяких городищ, що займають часом гектар і навіть кілька гектарів поверхні, вказують на значну великість громад, що будували ті городки. Вони лежать у сусістві ріки, обведені круглим валом і звичайно поза ним мають ще другий вал, тільки неповний — він боронить слабшу, приступнішу сторону городка.

На лемківських полонинах.

Будівництво оборонних городів починається від другої половини XVI. і триває до кінця XVII. століття, саме до пори, як татари перестають нападати на західні українські землі та тоді відпадає потреба удержувати укріплення.

Племя, що замешкувало північні узбіччя Карпат нічим не було залежне від своїх сусідів; воно правилася власними українськими князями, тож ніяк не могло бути нащадками тих су-

сідів, що в X. столітті жили на підкарпатських долах.

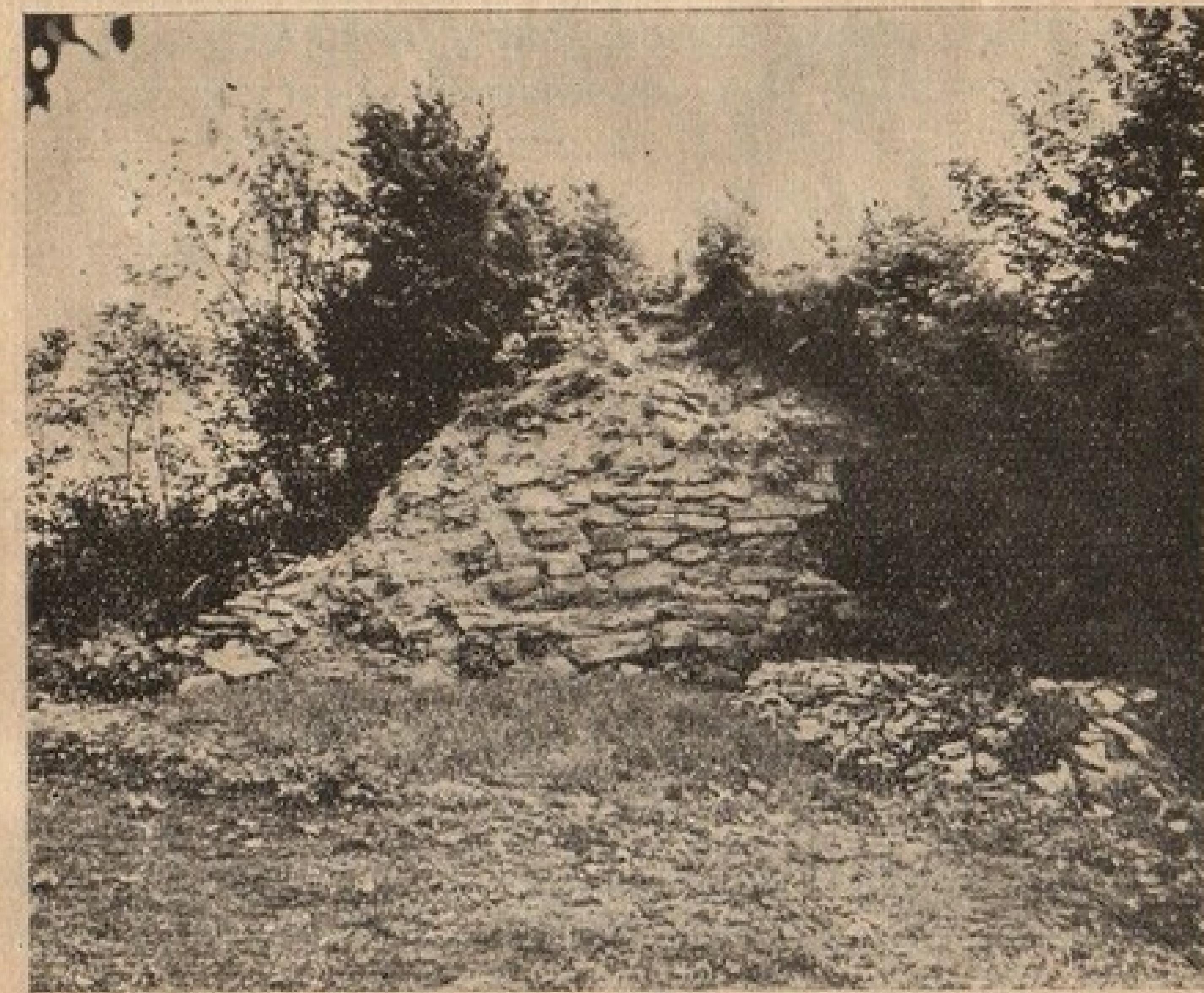
Карта Польщі з 1000 року — цебто з X. століття, вказує на лемківський трикутник — хоч не дуже виразний, але якщо зважимо, що на згаданій карті не надто правильно подано віддаль між окремими містами, приміром Перемишль-Белз, або Krakів-Тешин, то й само собою цей клин понижче Перемишля на південний захід — не міг інакше вийти на цій карті.

Великопольська хроніка (розділ XI) пише, що межі двох окремих — згайдно трьох країв кінчуються над рікою, що зветься Тиса, Тепла, зновже літописець Нестор пише, що в 981 р. князь Володимир вирушив проти племені ляхів і заняв городи на межі заходу з карпатськими окраїнами. Також чеський князь Болеслав II. дня 7. II. 999 р. сказав на смертній постелі, „лишаю межі держави, аж по гори, де повно городів, які знаходяться перед горами, званими Татри...“ Одначе в два роки по його смерті польський король Болеслав Хоробри здобув Krakів і ціле підгір'я: сандецьке й зататрівське аж по Дунай, а на сході аж по Сян. Але не так легко вдергати здобуті землі, тому цей король радше держався своєї загірської добичі в горах над Дунайцем і Попрадом — як природної межі.

Врешті, коли зважимо, що інший польський король Володислав Локетек видав у 1320 р. оречення, щоб Сандеччани у торговлі з Уграми й містом Торунем не минали краковяни, то виходило би, що він окремо трактував одних і других, тимбільше, що краковяни вже передтим оминали Санч і то з пімсті. З цього мабуть скористав якийсь німецький лицар знад Рену та на горбку між Дунайцем, долиною й потічком, що бере свої початки з поміж гір від Івкової, над високими берегами Дунайця й того потічка, збудував собі замок і побирає окуп від купців і подорожників. З високої вежі гляділа його сторожа — то на Дунаець, — то на дорогу, чи не іде який купецький віз, або не пливе яка навантаженість

жена тратва. Кожного купця й подорожнього придержували та забирали від нього окуп: або бочку вина, або відповідну міру сукна, гостру шаблю, або іншу вартіснішу річ.

Такі оборонно-зачепні замки скрізь були в західніх Карпатах. Гори не були заселені, до того ще вкриті буйним віковічним лісом давали найкращий захист перед нападами різних волокит і розбійницьких ватаг.

Звалища на Мимоні — Сяніччина.

Світлив Др. М. Драган.

Мушинський замок разом зо селом Поворозник існував уже в 1391. р. в цій частині Карпат, що не була ще якслід заселена. Влада замкового старости рівнялася владі городового, який тоді збирав оплати й данину, пильнував, щоб городські і двірські забудування вдергувано в належному стані, доставляв робітників примусово до замку (пізніше наемників) та дбайливо піклувався всіми

латинниками, що в його землі поселювалися. Такий уряд передержався аж до 1772. р. Однаке крім самої Мушини з замком знана вже була в тому часі Мушинка, Містечко, Брунарі й Андреївка, що вже в XV. столітті перейшла в руки теперішніх мешканців. Тут стрічаемо цікаве явище; ані науково — ані теж розумово зовсім необосноване. Саме у деяких научних працях, історичних розвідках, монографіях є коротші або довші згадки про яких-то волохів — або волоських осельників, що радше рутенізувалися, аніж польонізували та дали повсталій з них Лемківщині посягати аж під самий Санч¹). Отже з такого перепутування історичних подій, або краще переназивання волохами українських автохтонів, що перші поселювалися на самім підгірю і в горах Карпатах і то в часі загального розвою українського осельництва на захід і південь, у VII. і VIII. столітті — лише на цій основі, що ці поселенці оселялися здебільша на волоськім праві — може дальнє зроджуватися незгідна з історичною правдою назва перших оселенців західних Карпат між Сяном і Попрадом, — що їх тоді звали волохами лише тому, що вони поселювалися на волоському праві. Впрочім, як будувати б історичні дані на народніх прозвиках, тоді теж і сьогодні треба би одних українців у Лемківщині переназвати „греками“ від нашого греко-католицького обряду, бо так нас сусідське простолюддя відріжняє від себе (в його розумінню „прозиває“), других знову „східняками“ — цебто від нанесеного московського православія. Врешті всі знаємо, що українці оселяли західні Карпати й то по обох сторонах — не в XII. чи XIII. столітті, лише це діялось перед тим, заки почався осельницький рух на карпатське підгір'я і в гори, отже в часах розвою української колонізації взагалі. Шлях, що провадив у ці сторони, відомий тодішнім оселенцям долиною Попраду і тилицьким провалом. І вже в XV.

¹⁾ Др. Ж. Вонсович: Стара Криниця, Krakів 1932.

ст. начисляють тут 3 тисячі нелатинського населення, що заселює Криницю, Мушину, Містечко (Тилич), Щавник, Ястрябик, Берест і Брунарі, та згодом за півстоліт урядове обчислення (1549 р.) приносить уже 6 тисяч українського населення. Зокрема про Криницю находиться перша згадка під датою 8. січня 1547. р. Тоді подаровано Данкові з Тилича два лани поля в лісах, що на них скоро побудовано перші хати та вони дали зачаток самій

Українська греко-католицька церква в Поворознику.

Криниці. Данко мав право корчувати ліс, спроваджувати поселенців, дарувати кожному по три міри поля, випасати вівці в усіх дооколічніх лісах без окремих оплат. В міру того, як побільшувалося число мешканців Криниці, позволено врешті в 1651. р. побудувати для населення Криниці церкву та закупити ріло від Тимка Лучковича на вічні часи для греко-католицької парохії. Треба додати, що одна ріля обіймала поверх 40 моргів поля, піврі-

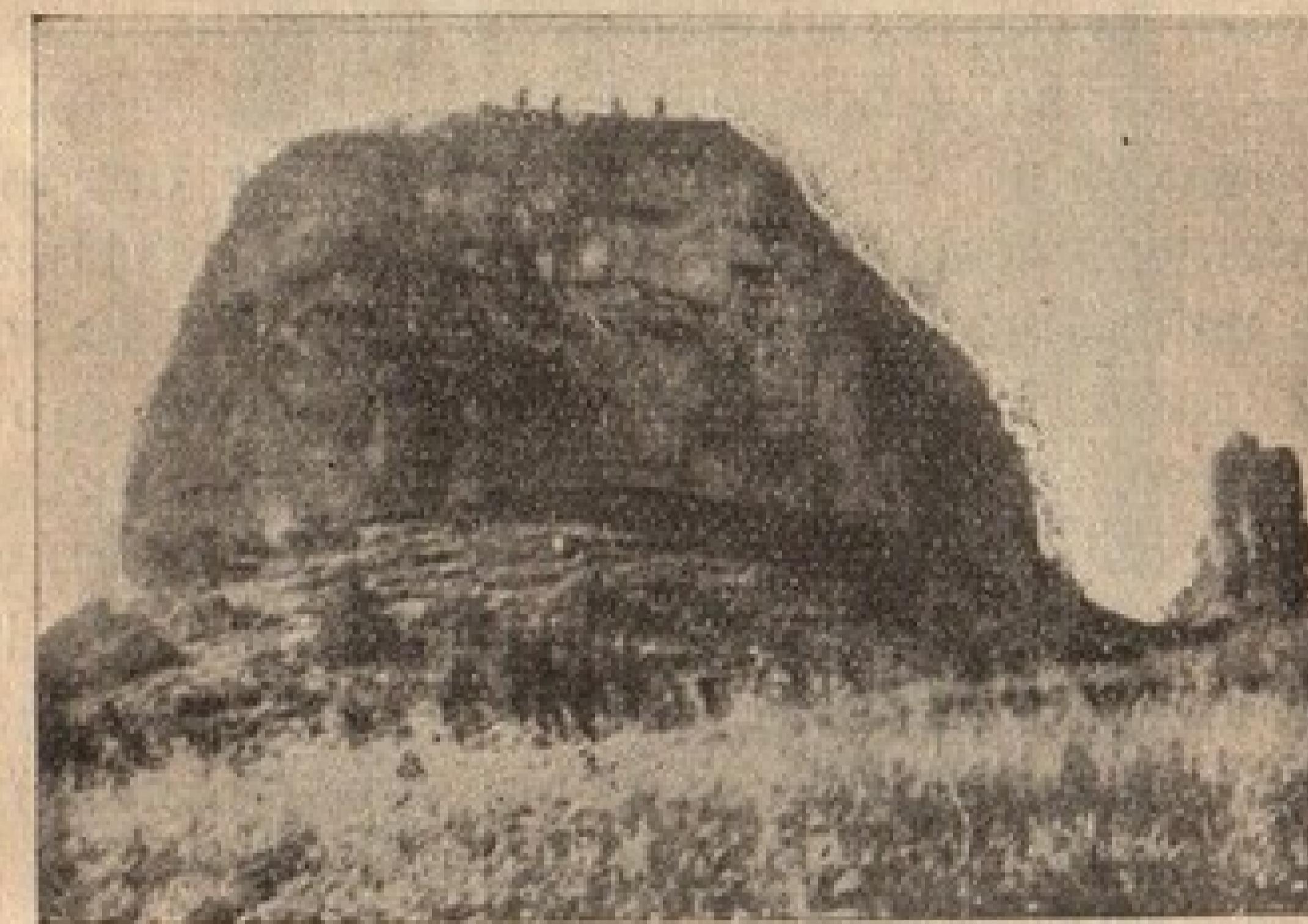
льок около 20—24 мр., третина 15 мр., четвертина 8—10 мр.; цей поділ землі в Карпатах удержувався майже і повні в сучасних українських селах у Лемківщині. Криницька земля²⁾ стається впродовж віків тереном важливих подій. Тудою веде шлях на схід і південь, шлях обезпечений оборонними замками в Мушині, Ритрі, Чорштині; цими землями проходить в 1411 р. семигородський воєвода Стибор і нищить сандецькі землі, через Лабову, Гуту, Мохначку і спалене Містечко йде він на Бардіїв і вертається на Угорщину³⁾. Досі заховані в криницькій землі оборонні вали й окопи могли би багато передказати про давні бурхливі часи та про обставини, серед яких приходилося нашим першим оселенцям змагатись за свої права та свій стан посідання.

Перший науковий опис криницького джерела зладив професор Гаскет у 1795 р. В його праці, написаній по німецьки п. н. „Нові дослідні (фізичні) подорожі в 1788—1795 р. через дацькі й сарматські Карпати“, виданій в Норимберзі находитьться така згадка: „П'ять миль від Санча візджаємо в розлогу долину, в якій у багатьох місцях знаходяться мінеральні кvasні джерела. Найкраще з поміж них булькотить недалечко села Криниці, у вузькій долині. Це джерело, широке на один квадратовий сяжен, витрискує у підніжжя гори, від західної сторони. Подальше з пісковика дзюрчить друге ще сильніше джерело, але його заливає в слітні дні мутна вода з потічка.“ Це був початок під дальші наукові досліди обох криницьких джерел, що саме довели вже в 1800 р. до закупна поля разом з джерелами від місцевих господарів за 204 злоті (тодішні гроши), отже за ціну, яка не була на ці часи відповідна навіть за куплені 3 морги землі. — тож оба джерела наче подаровано. Продажа мала хиба цю кращу сторінку, що сандецька комісія постановила в 1806 р. побудувати дорогу з Кри-

²⁾ Др. Б. Скурчевський: Історія Криниці. „Здр. Перег.“ 1905. ³⁾ Й. Дієтель: Криниця в Карпатах галицьких положена. Краків 1857.

ниці до Нового Санча й Дуклі та висипати охоронний вал перед виливом Криницянки, що заразом був би дорогою до Мушини. Але місцеве населення не мало з цього користі. Навпаки прихід інших людей в ці сторони обмежував їх свободу на своїй землі так, що довгі роки не було мови про економічне поліпшення, про розвиток плянової господарки та про вище культурне життя серед тамошніх доматарів.

Тяжкі часи настали для поселенців західних Карпат ще й тому, що хоч минула вже загроза та-

Гора „Баба“ між Явірками і Шляховою.

тарських набігів від угорської сторони, як теж щастливо закінчилася волоська виправа в сандецькій землі, (у початках 16. століття волоський воєвода, Михайло, позувся з молдавських земель володаря Могили, та опанував ціле Покуття), ці землі й наші села в західному примежжі навістила жахлива морова зараза так далеко, що цілі села вимириали й крім похороннього плачу й скрипіння гробарських возів — нічого більше не було чути.

Нарід кидав свої оселі, утікав у ліси, до того тяжка зима й голод примушували шукати якінебудь праці, або пристановища. Ніхто теж не подбав про захорону втікачів і цих, які лише чудом остали-

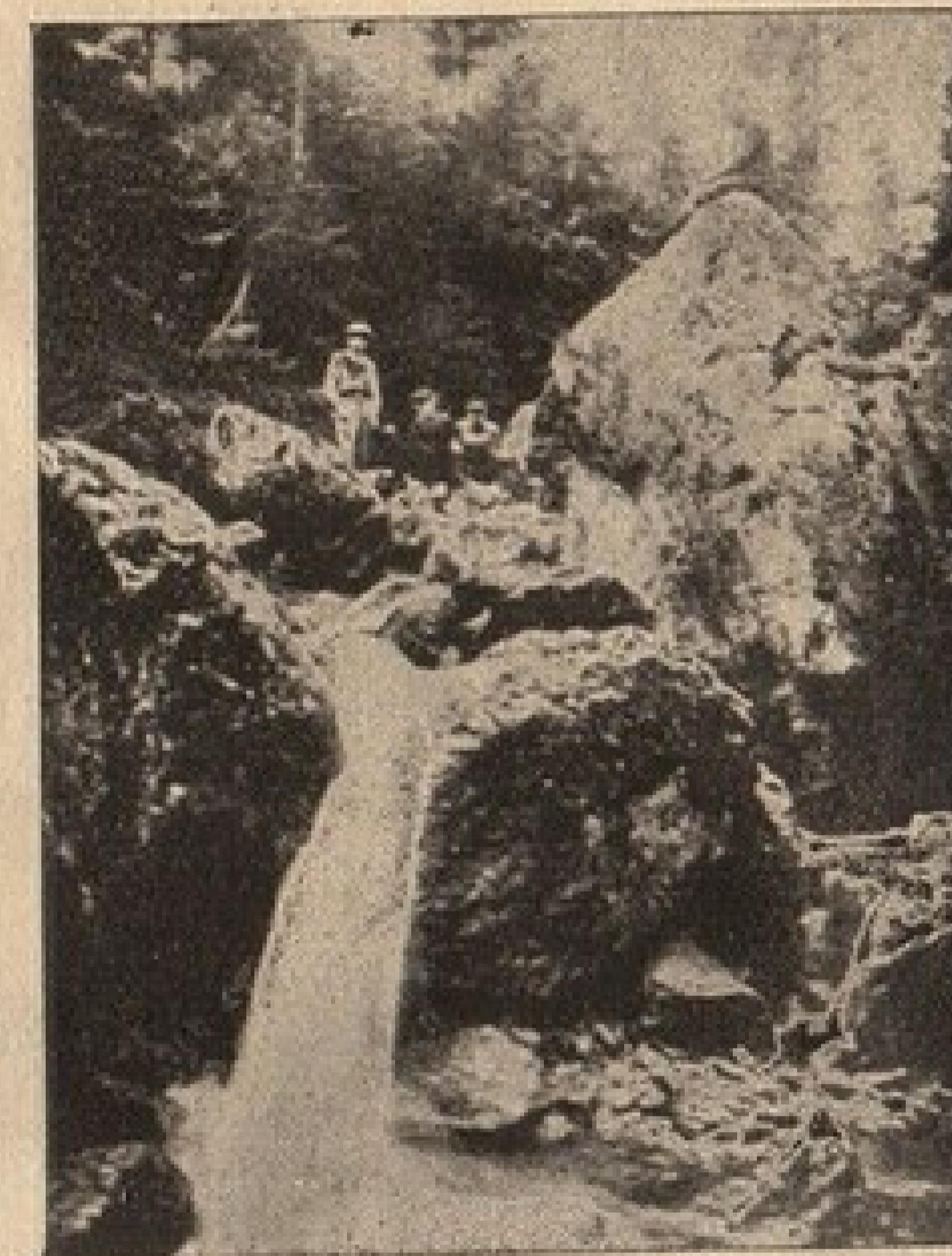
ся при житті. З того приводу під кінець XVI. століття намножилося в сандецькому підгірю багато розбійників, які не лише на дорогах і в лісах нападали на тамошнє населення, грабили його та вбивали, але також нападали на двори і приходства й без милосердя пустошили їх майно. Однаке властива причина збійницьких находів повстала з великого негодування, яке впродовж віків нагромаджувалося серед населення за кривди, надужиття та обмежування прав і свободи тодішнім поселенцям через різних можновладців, шляхтичів, магнатів, або непрощених опікунів народу. Приїздив такий в село, вибирав собі (або йому за якісь — а ненародні заслуги — надавали право до землі, лісів, доріг, переходів) найкраще — звичайно — місце остроронь осель (пізніше села), відмірював собі стільки або стільки найліпшого поля, лісу, накладав на село обовязок достарчувати собі всіх сирівців, що їх село продукувало, до того будував собі кращі (як бували в селі будинки) господарські забудування, хату — двір і відси поширював свої впливи і права аж у родинне життя села. Дальше двір побирає різні оплати за переїзд, перегін тварин, переїзд, доїзд, наставляє стражників, або митників, які безпощадно дерли послідню сорочку за паном видумані данини; врешті карав за непослух або невчасне сповнення його волі.

Це дало такий вислід, що 19. травня 1614 р. страчено коло Біча 120 збійників. Одночасно відано наказ, щоб усі шляхи й переходи на цілому Підкарпатті в напрямі Угорщини щільно зарубано та пильно бережено; відомо, що тоді всі шляхи вели крізь віковічні густі карпатські ліси, або руслом карпатських рік.

Справжній ґрунт, на якому виросла діяльність збійників-опришків, був той самий, що й на Україні наддніпрянській: незадоволення народньої маси з свого соціально-економічного становища й шукання якогось вихіду. Сильніші й активніші натури знаходили цей вихід у розбійництві, яке зверталося

проти пануючих шарів. Через те в счах народньої маси ці розбійники оточували ореолом (великою славою), як месники за народні кривди; маси їм спочували, ідеалізували їх, не вважаючи на те, що від розбишацтва опришків дуже часто терпіли не лише пани, купці (жиди) і взагалі люди багаті, але теж і звичайні бідні селяни¹⁾.

Західні карпатські землі були невпорядковані, тож кожний рядився тут до своєї вподоби. Були

Малі Пеніни в Явірках.

вправді деякі спроби прийти з помічю населенню, приміром, приказано всім купцям, що по розбійництві минали тамошні шляхи, щоб вони в своїх подорожах на схід, або півднє мандрували наддунайськими дорогами, перевозили свої товарі рікою Дунайцем, наложено теж оплати на різні товарі, саме: відожної бочки вина з Угорщини, або риби по 4 гроші, відожної блоцку солі (около 8 сотнарів ваги) по 3 гроші, від бочки солі по 1 гр., від сот-

¹⁾ Проф. Д. Дорошенко: Нарис історії України, т. II. Варшава, 1933, стор. 273.

нара міди по 1 гр., але ці оплати переходили на власність міст і знову населення не мало з того ніякої користі. До того багато жидів, які перевозили залив з долішньої Угорщини, скрито сплавлювали його Дунайцем, не виплачували належної нагороди селянам за доставлені вчасні овочі з Угорщини, та це дальнє погіршувало загальне становище.

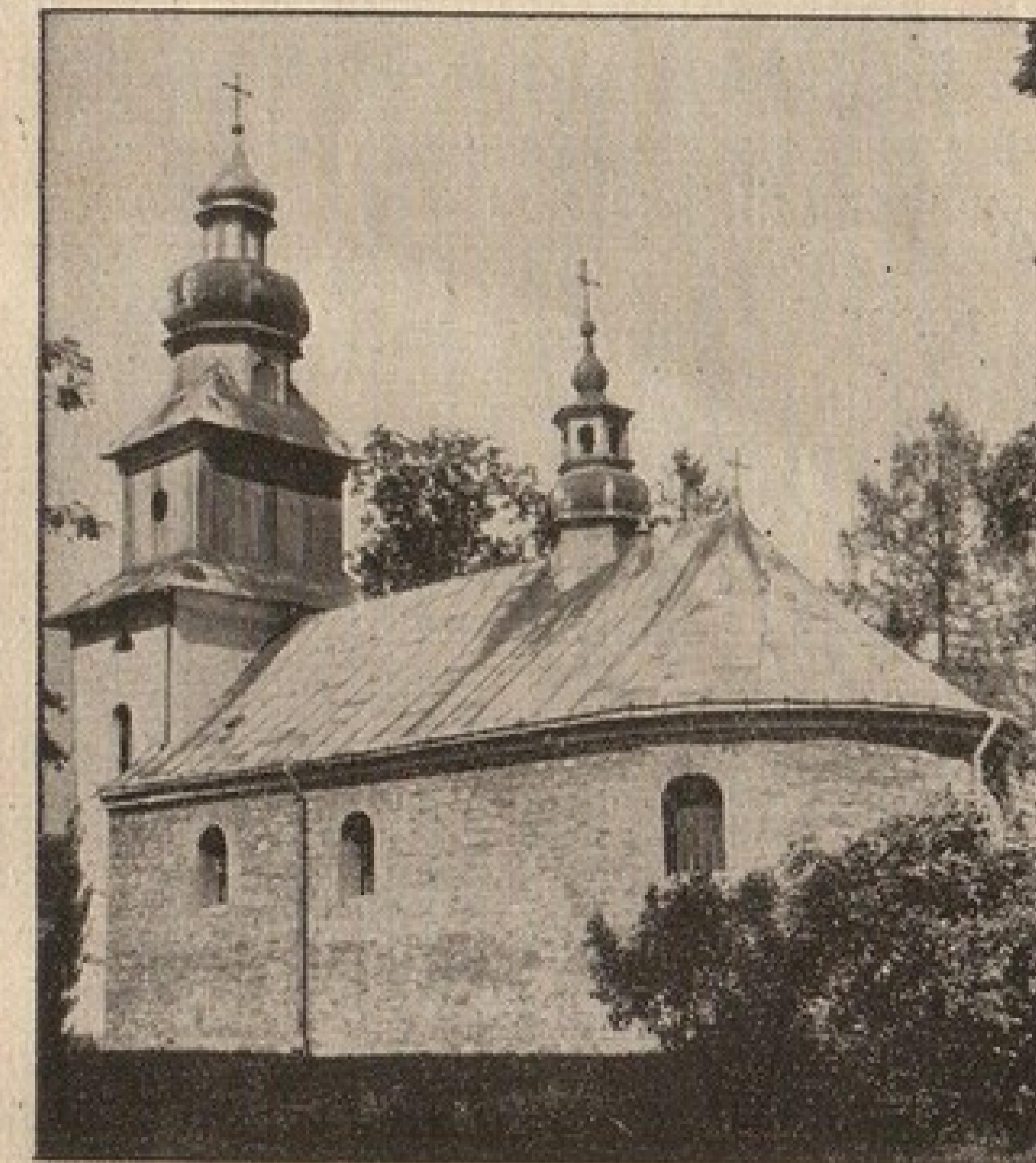
Врешті ані XIV. і XV. століття, ані теж XVI. і XVII. не принесло загально бажаної полекші, до того ще московське військо, яке внаслідок міжусобиць польських королів в січні 1734. року стягнено, або радше прикладано на поміч, у числі 2.000 людей через Мшану й Новий Торг у західні окраїнні землі, населення найшлося у безвихідному положенні. Ці найзнищікі московські війська добувалися до господарських комор, крали в лісах коні, худобу; зрабували чоршинський замок, зруйнували Щавницю, Любовню, Новий Санч. В дні 1. листопада 1735. року розгромили народ у Коростенку під Щавницею в часі відпусту, своюю грабіжницькою, безпощадною поведінкою довели сандецькі землі до повної руїни²⁾.

Останній раз переходили ці війська через сандецькі землі попри Мушинку, коло Тилича до Санча 1. серпня 1771. р. й тоді спалили вони Ліманову з церквою, позабирали все господарське добро та до основ ограбили Новий Санч³⁾. Відтак у часі річного торгу в Новому Санчі, у дні 23. квітня 1769 р. повстало пожежа в хаті жида Юдки поблизу замку і християнських домів. Загалом згоріло тоді в місті 40 християнських домів і 36 жидівських куч з божницею. Що цікаве, у часі пожежі відкрито під хатою Юди два глибокі дoli, до яких жиди викидали тіла забитих християн і пильно берегли, аж вкінці в часі пожару наглядні сліди найденої одяжі й гниючих людських тіл в цих долах відкрили цілу

²⁾ Сам. Брететський: Подорожні заваги з Угорщини і Галичини, том II. Віден, 1809 (по-німецьки).

³⁾ Щ. Моравський: Магеріяли до конфедерації барської 1767—1768. Львів, 1851.

гідь жидівських мордів і душегубств. У тому самому році покарано смертю жида Йоселя Бобовського в Санчі за те, що він у жахливий спосіб замордував християнську дитину та кров з неї наточив до посудини⁴⁾). Подібних випадків з жидівського життя знаходиться багато більше в сандецьких актах. Сáме 21. квітня 1761 року покарано смертю в Новому Санчі двох жидів за мучення двох

Українська греко-католицька церква в Загірю.

християн, про це свідчить лист кс. Йосифа Бентковського, писаний з Дубна 29. серпня 1761 р., найдений між костельними актами.

По цих усіх нещастиях опустів Новий Санч, з оборонного міста перемінivся в нужденне містечко. Нічого теж дивного, що такий стан не міг

⁴⁾ Кс. І. Сиганський Т. I.: Історія Нового Санча, т. I. Львів, 1901, стор. 189.

успішно відзеркалювалися серед простолюдя й це саме викликало такі обставини, що в ці сторони стали приходити німецькі й чеські кольоністи.

Глибші й важніші причини, які викликали прихід у карпатські землі чужосторонніх осельників, знаходяться в тому, що вже в XV. столітті началися великі хлопські бунти й розрухи в Німеччині. Там село переживало тяжку неволю. Зновже XVI. століття довело до того, що майже половина сільського населення в Німеччині вигинула і то внаслідок жорстокої поведінки німецьких магнатів.

Впрочім це саме діялось тоді в цілій Європі, зокрема у Франції, яка хоч мала марку культурної держави, — згідно з сучасними писателями (Ля Бруїєре 1689) — „Можна в полі побачити чорні посинілі, або обгорілі від сонця постаті, приковані до землі, що з диким завзяттям гребуть, нишпорять у глині, щоб видерти відси який корінець, або найти зеренце. Ці постаті — люди криються на ніч до глиняних, з землі виліплених кучок, їдять чорний — як іхня доля — хліб, ягоди, воду.“

Також і селянин у всій Галичині залежний був від свого пана, дідича, відроблював ласку й не-ласку свого наставника. Одиноким речником (кодексом), що забезпечував селянина та заразом зачеркував межі його неволі, була совість дідича, одинокою захороною, яка уможливлювала життя села — як робучої сили — це був самолюбний розум, економічний інтерес двора, що наказував до деякої міри шанувати робучі сили села. Різні скарги, королівська опіка — мало-що помогали. Пани нічого не робили собі з комісій, ані королівських постанов (декретів). І то так далеко, що приміром — як уже не було змоги оборонити себе перед правом, та деякий з хлопів уперто обстоював при своєму (хоч і слушно!) — такого наказували забити або топити, його майно сконфіскувати й роздати між своїх заушників — мовляв — він бунтувався, належав до опришків, та вдернував взаємини з пограничними розбійниками.

Дещо інакше представлялось життя в західніх Карпатах. Тут селянин радше пастир до перших років XVII. сторіччя вільний, не знає ще твердого слова панщини, пасе свої стада овець, як головне його заняття — оплачується старості лісовими данинами, довозом будівельних матеріалів, гонтами.

Українці греко-католики в Білій Воді коло Нового Торгу.

звіриною, овочами, медом, бобрами, кунами, пстругами з гір, потоків і замковою й воєнною службою. Він гордий виплеканий твердим життям у горах, сміливий, тож не дивне, що не так скоро давав себе втягнути в панщиняне ярмо, ані при кінці XVI. ані в початках XVII. сторіччя, та боронив себе всіми

способами перед старостами і державцями. Врешті самі старости вдоволялись, як час-до-часу одержали від населення високих, недоступних тоді гір — овечку або сушених пстругів. Там лише могли жити такі люди — як Гнатко з Височан, що насміхався зі старостинської влади, та в 1648. р. в часі кривавого бунту, як начальний повстанців добував замки й палив шляхотські двори.

До збільшеного поселенства у західній Карпатах причинилися ще другі обставини. Розміщення осель має тут велике значіння з огляду на свою свободу, як теж на окрему різnobічність і то з різних оглядів. Карпатські віковічні ліси, багаті в дику звірину, ріки багаті в рибу, підсоння, здорове повітря й вода примушували поселенців підшукувати під своє місце осідку такі сторони, які були для них нийбільше доступні, догідні та корисні.

Врешті, якщо близче застановимося над розбудовою осель, які опісля перетворились, або радше розрослися в села, чи теж в окремих середовищах у містечка, — бачимо, — що крім підсоння і природніх гірських обставин важнішими чинниками для добору місця під поселення, або (науково) для географії людських осель у західніх Карпатах, була самооборона перед лихими силами природи — як виливи рік, сильні вітри, високі сніги, взаємне полекшування в щодennому заробітку та вкінці оборона перед зовнішніми, посторонніми ворогами.

Також догідне місце для промислу й корисне положення для торговлі, як теж і комунікаційні шляхи могли успішно вплинути — враз з історичною минувшиною — на деякі важніші осеродки поселенства в західніх Карпатах. А втім колонізаторські боротьби, що головно розбивались на хвилях історичних подій об західній окраїні в Карпатах, до того потреба оборони й використання кожного догіднішого місця для розвитку господарського життя — мали такий успіх, що оселі повставали найрадше над ріками, або там, де багато джерельної

чистої води: Завої, Дзюрдзів, Полави, Дарів, Токарня, Мшана, Святкова, Ганьчова, Гладишів, Висока, Криниця, Явірки, Ріпки; звичайно або найрадше на південному підніжжю гори. Інші оселі (села) розбудовувалися рядом на одному березі ріки, або майже напереміну на обох боках ріки — потока: Поляни Суровичні, Вислочок, Тарнавка, Мощенець, Тилява, Команьча, Шкляри; врешті на горbach:

Українська греко-католицька церква у Свіржовій біля Змигороду.

Чертеж, Сянічок, Дубрівка, Одрехова, Північна, Риманів, Чорноріки. Зновже інші села розростались у ярах: Іздебки, Лодина, Улюч, Ростайнє, Сторожі, Цеклин, Климківка, Босько, Гирова, Роги, Дошиця, Святківка, Ванівка, багато сіл на Підкарпатті.

Звичайно серед повені осель в окруженні багатьох сіл — наче в осередку виростало містечко або місто, що ставалося впродовж віків осідком освіти й торговлі — купецтва: Мушина, Новий Торг, Горлиці, Змигород, Коросно, Дукля, Ясли-

ська, Риманів, Березів, Заршин, Буківсько, Сянік, Фриштак, Стрижів¹⁾.

Села, що повстали в західніх Карпатах, одержували ріжні права і привілеї: На волоському праві повстали села: Ветлина, Гійське (Гульське), Душатин (зване зразу Пекарка), Дарів, Мощанець (Мощаниця), Лодина, Стебник, Ясінь, Скородне, Росохате, Кривка, Середнє Мале, Криве, Творильне, Затварниця, Явірець, Смільчик, Хміль, Ступосяни, Журавин, Дидьова (Дідове), Солинка, Горб (Чистогорб), Воля Мигова, Манева (Манів), Щербанівка, Турянськ, Команьча, Суровиця²⁾. Ці села мусіли платити грошеві чинші (данину), десятину або данини з овець, ягнят і безрог; податок у часі війни (беллікалія); куничне, одну куницю відожної дочки заможнішого газди, як вона виходила заміж на друге, або чуже село. (Господарі в Довжиці, Богуші й Більцаревій мусіли складати для двора по одній, або по дві плесканки сира, кухонний гріш на ведення кухні старости й відроблювати по три дні в тижні на двірському.)

Дуже важною причиною в заселенні західніх карпатських окраїн була орна земля, подекуди вже в початках XIV. ст. належно викорчувана, або так звані пасіки (від слова пасічти — заводити пасіку, бджоли). Певно знаємо, що перші поселенці займалися крім випасу овець, рибальством у горських карпатських потоках і річках та рівні, затишні місця в лісі корчували й тут розводили пасіку. Врешті з потребою добування щораз більших і кращих засобів до життя, поселенці переходять повільно зо стану пастирів на землеробів, викорчовують щораз більші простори лісів, як рільники-пастирі, засівають поле збіжжям, однаке первісна назва на це витереблене поле — пасіка, лишається

¹⁾ Др. Любомир Савицький: З фізіографії зах. Карпат, Львів. 1909.

²⁾ О. гр. Стадницький: Про села так звані волоські на півн. узбіччі Карпат, Львів 1848.

досі, так що сьогодні на Лемківщині ніхто інакше не скаже про ріллю в лісі, як про пасіку.

Не треба також здогадуватись, що всенікі Карпати вкривали буйні смерекові, соснові та букові ліси. Безперечно, що шпилі гір, горбів, узгір'я були густо залісені, однаке долини, яри між горами й ровами над потоками могли бути дуже догідні для рільництва, городництва, або садівництва. Відсія ця значна розбіжність, або радше багате вподо-

Українська греко-католицька церква в Новій Весі.

бання до рільної культури. У парі теж з ростом населення йде плуг, тверда працьовита рука господаря та власника карпатських просторів, що облогом від віків чекали на своє належне використання — видирає клаптик по клаптикові на-пів дикій природі, перемінює кращі площі під рівні загони, добирається до нутра Карпат. Ці догідні обставини, як також безмежний необмежований ніжким простір приманювали до себе різних посторонніх — так сказати б — безбатьченків — безземельників, що вони приходили зі заходу в Карпати, відмірювали

собі тут довільно землі — і скоро ставалися власниками окремих частин зрідка оселених карпатських сторін. Нічого теж дивного, якщо в старих судових документах находимо згадки про різних власників не лише більшого простору земель, але як власників кількох, чи кільканадцяти сіл.

Хто вони були, звідки прийшли — не легко збагнути. Документи Сандецьких земель згадують про різних осельників, однаке годі з цього точно означити, хто вони та з яких сторін примандрували. Також саме ім'я, приміром Христин, Микола, Мартин, Юра, Павло — вказувало б на те, що ці люди українського походження, бо теж їх поведінка життя на це вказує. Чим дальше на захід — тим тяжче розвязати питання перших осельників. Натомісъ Сяніцькі землі більше обозначені. Тут крім голого імені находитися призовок осельника.

Судові записи з XV. століття в Сяніцькій землі вказують на те, що так звані Сяніцькі доли були вже відповідно заселені та чільніші громадяни були ось такі: Микола з Тарнави (1437), Іван з Тиряви (1439), Петро з Великополя (1447), Микола з Пеллі (1463), Іван зі Семушової (1453), Юрко з Букової (1448), Анна з Долини (1491), Петро з Ячмиря (1444), Микола з Пруска (1467), Михайло з Дубрівки (1486). Однаке властивий осельницький рух не лише у Сяніцькі землі, але у всенікі західні Карпати збільшується між 1500—1650 роках. В тому часі масово втікає населення з північних і західніх сторін, саме аж від живецького ключа — або шлеського промежжя та долинами рік і потоків переходить у підгірські землі, найрадше в залісені околиці та тут поселюється. Стрічає воно вже оселі поселенців із півдня і сходу, однаке кольонізаторська акція не бере цього під огляд, лише пре вперед, щоб визискати кожний кусок управної землі та лісні багацтва. Слід згадати, що ті наїві люди в західніх Карпатах краще почувалися, бо тут не було того гнету, перед якими вони втекли зі заходу та

господарські обставини далеко були догідніші, як у північних польських землях і пісках. Тут саме треба між іншими шукати причин зможеної кольонізаторської акції чужостороннім напливовим елементом у західні Карпати.

Джерела:

Барановський: У підніжжя Білої Гори. Істор. перегляд). 1916.

Українська греко-католицька церква в Мошанці коло Яслиськ.

Дlugопольський: Причинки до волоського поселенництва в Карпатах, Краків 1915.

Буяк: Історія поселенництва польських земель в короткому нарисі, Варшава 1920

Казимир Добровольський: Ворожнеча й поєдання в судієництві польських бескидських осель XVI. і XVII. ст., Львів 1924.

Деляво: Бескидські верховинці, Краків 1851.

Гройцький: Артикули магдебурського права, Перемишль 1760.

- В. Лозінський: Правом і безправством, Львів 1913.
- Моравський: Сандеччина, Kraków 1863.
- Др. А. Чоловський: Давні замки і твердині на галицькій Русі, Львів 1892.
- Вол. Завадський. Образи Червоної Русі, Львів 1864.
- Р. Ніттрібітт і Ж Гептер: Криниця, Жегетів, Мущина й околиці, Львів 1925.
- Др. Т. Курило: Збійництво на Лемківській Русі в XVII. і XVIII. в., Перемишль 1935.
- Др. Мирон Кордуба: Земля свідком минулого, Львів 1924.
- Проф. І. Зілинський: Фонетичний опис українського язика, Kraków 1932.
- Шахматов Кримський: Нариси з історії української мови, Київ 1924.
- Др. Л. Савицький: Розміщення населення в західніх Карпатах, Kraków 1910.

ІСТОРИЧНИЙ СЛОВНИК ЛЕМКІВЩИНИ

Досі ніхто не завдав собі крихітки труду, щоб подати загалові нашого громадянства в приступний спосіб цілий — так сказати би — образ нашої тіснішої батьківщини Лемківщини. Знаємо вправді, що за межами нашого рідного села є друге село, знаємо теж його назву й наше містечко, де ходимо на торги або поладнати наші суспільні справи; де-хто врешті з нас виїздить поза межі нашого окремого повіту, однаке точно, у подробицях не всі могли б ми відповісти на питання, скільки приміром усіх сіл у нашій Лемківщині, яке найбільше наше місто, в якому повіті це село, чи далеко тут до залізниці; тому вважаємо необхідною річчю коротко поазбучно зібрати всі місцевості у Лемківщині в один інформативний підручний словничок.

А брамова, присілок віддалений 1 км. від матірного села Риманівська Завадка, між Яслиськими й Дуклею, в Риманівській округі. Відомий присілок з того, що тут основано та ведено в 1929—31 рр. першу на Лемківщині школу Рідної Школи.

Андреївка, українське село віддалене від Милика 4 км. у Новосандеччині, з українською греко-католицькою церквою, збудованою в 1876. році. Село повстало в половині XIV. сторіччя, щебто в часі загального заселювання Мушинської округи. В андреївській церкві досі знаходиться залізна штаба, що її вживають від непамятних часів замісць дзвонона¹⁾). Дехто виводить початок села від назви

¹⁾ А. Шнайдер: До краєзнавства Галичини, Львів 1868.

св. Апостола Андрія, який на Україні проповідував Христову віру. Однаке більше правдоподібне, що перший поселенець, який тут прийшов зі сходу та перший поселився в теперішній Андреївці, звався Андрій і від нього село переназвалося. Найближче містечко Мушина.

Андрушківці, село віддалене 3 км. від Пеллі, у Сяніччині. Залізниця в Новосіляцях-Гневош.

Балутянка, гірське село з деревляною церквою Пресв. Богородиці, збудованою 1820. р., віддалене 3 км. від Дошна в Риманівській окрузі; повстало в першій половині 15. сторіччя, як дочернє село Дошна.

Бажанівка, село положене на так званих Сяніцьких долах, відоме вже в 1443. р. як власність Петра Смолицького²⁾), що походив з українського роду.

Баниця, віддалена 2 км. від парохії в Кривій, Горлицької землі, повстала при кінці 16. сторіччя, місто Горлиці.

Баниця, село в Грибівській окрузі, з гр.-кат. церквою під покровом св. Косми й Дамяна, збуд. 1798. р., відоме вже в 15. сторіччі; залізниця у Грибові, пошта Снітниця.

Баране, віддалене 6 км. від Ольхівця в Дуклянській окрузі, повстало в 16. сторіччі як дочернє Ольхівця.

Барвінок, велике українське село віддалене $2\frac{1}{2}$ км. від матірної Зинранової з гр.-кат. церквою, збуд. 1821. р.; давня церква згоріла в 1790. р. Як самостійна парохія Барвінок перетривав до 1815. р. Назва села мабуть від цвіту барвінок, що його тамошні жінки за любки плекают. Записки й метриkalні книги заведені в Барвінку від 1745. р. Залізниця в Івоничі.

²⁾ Др. П. Домбковський: Начерки з життя сяніцької шляхти, Львів 1923.

Барнівець, невеличке село віддалене 6 км. від Матієвої в Новосандеччині, відоме історично щойно в 18. сторіччі.

Барич, златинізоване сільце в 16. сторіччі, віддалене 3 км. від Глудна в Березівщині³⁾.

Баричка, мале село віддалене 4 км. від Близянки в Стрижівській окрузі, відоме біля 1630. р. зі судових документів.

Українська греко-католицька церква в Бортнім.

Бартківка, віддалена 2 км. від Павлкомої біля Динова, взяла свою назву від оселенця Вартоломея.

Бахір, село в Березівщині з гр.-кат. мурованою церквою, збуд. 1846. р., оселене в 14. сторіччі, якому надано німецьке право в 15. сторіччі,

³⁾ Ф. Коковський, Східніми межами Лемківщини. Львів 1937.

одначе вже в XVI. стор. Катериною Ваповською перетягнене на латинське.

Бахірець, село в Березівщині, що до 1794. р. було самостійною парохією, тепер златинізоване.

Белхівка, сільце віддалене 6 км. від Волиці коло Буківська з гр.-кат. мурованою каплицею, збуд. 1901. р.

Бережанка, златинізоване село, віддалене 3 км. від Бонарівки, що ще в 15. сторіччі було українське⁴⁾). Заселене мабуть взятими до неволі козаками.

Березів, місто, українців мала скількість.

Берест, село в Грибівській окрузі, відоме вже з 1368. р., коли то дідич Шимбарку й Береста — Іван Гладиш, українець, поміняв Берест за якісь посіlosti коло Бохні. Гр.-кат. церква збудована в Бересті 1842. р. В 1866. та 1873. рр. навістили село голод і холера, тут також засновано перше братство тверезости вже в 1844. р.

Биківці, село віддалене 3 км. від Вільховець, або 6 км. від Сянока; колись було тут гр.-кат. приходство. Село мішане від часу приходу до місцевого двора мазурів як двірської служби в 18. сторіччі. Книги й метрики заведені в Биківцях від 1784. р.

Біла Вода, українське село віддалене 3 км. від матірного Явірки, назване так від потічка тої самої назви. Найближче містечко Коростенко над Дунайцем, недалечко теж відома лічнича місцевість у Щавниці.

Білична, українське село віддалене від матірних Ізб 4 км. у Грибівській окрузі, відоме вже в 16. сторіччі з контрактів поділу приходства в Ізбах принадлежними добрами. Пошта у Снітниці, місто Грибів.

⁴⁾ Денис Зубрицький: Границі між українським (в о-риг. руським) і польським населенням Галичини, Львів. 1849.

Більцарева, українське село в Грибівщині з греко-католицькою церквою, збудованою в 1760. році. Село відоме з різних судових і королівських актів у 16. сторіччі. До Грибова 10 км., до Нового Санча 30 км.

Білянка, дочерне село Ліщин, у Горлицькій окрузі, до міста Горлиць 6 км. Колись належало до парохії в Климківці; церква в селі греко-католицька, побудована в 1773. році.

Біч (Бич), колись наша оселя, віддалена 13 км. від парохії в Розділлі біля Липинок, залізниця в Лібуші.

Українська греко-католицька церква в Близянці.

Блажова, село в Березівській землі, залізниця в Динові. Число українців греко-католиків у селі невелике.

Близне, сільце віддалене 15 км. від Іздебок, у Березівській окрузі, місто Динів.

Близянка, українське село в Стрижівській окрузі, з греко-католицькою церквою Успення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1865. році; відоме з ерекційних документів у 16. сторіччі (1630. рік). Місто Стрижів, староство в Ряшеві 35 км.

Блихнарка, дочерне село Висової в Грибівській окрузі з греко-католицькою українською церквою збудованою в 1801. році. До Висової 2 км. Село основане в перших початках 16. сторіччя, колись самостійна парохія.

Бодаки, невеличке гарне сільце, дочерне Бортного в Горлицькій окрузі; пошта Руська Ропиця.

Богуша, мале українське село в Новосандецькій землі, віддалене від Руської Королевої 4 км. з греко-католицькою церквою святого Великомученика Димитрія, збудов. 1858. р. Найближче містечко Грибів.

Боднарка, українське село (число українців 775) з греко-католицькою церквою під покровом Пресвятої Богородиці, мурованою в 1900. р.; належало давніше до деканату в Бічі. Пошта й залиниця в Липинках коло Біча, 7 км.

Бонарівка, одне з найкращих сіл у Лемківщині під кожним оглядом, з українською греко-католицькою церквою під покровом Пресвятої Богородиці, збудованою в 1841. році. Відоме вже біля 1439. року та поселене українськими козаками, захваними в полон, які оснували це велике село. Найближче містечко Стрижів над Вислоком, 14 км. У селі є всі українські культурно-освітні та економічні товариства.

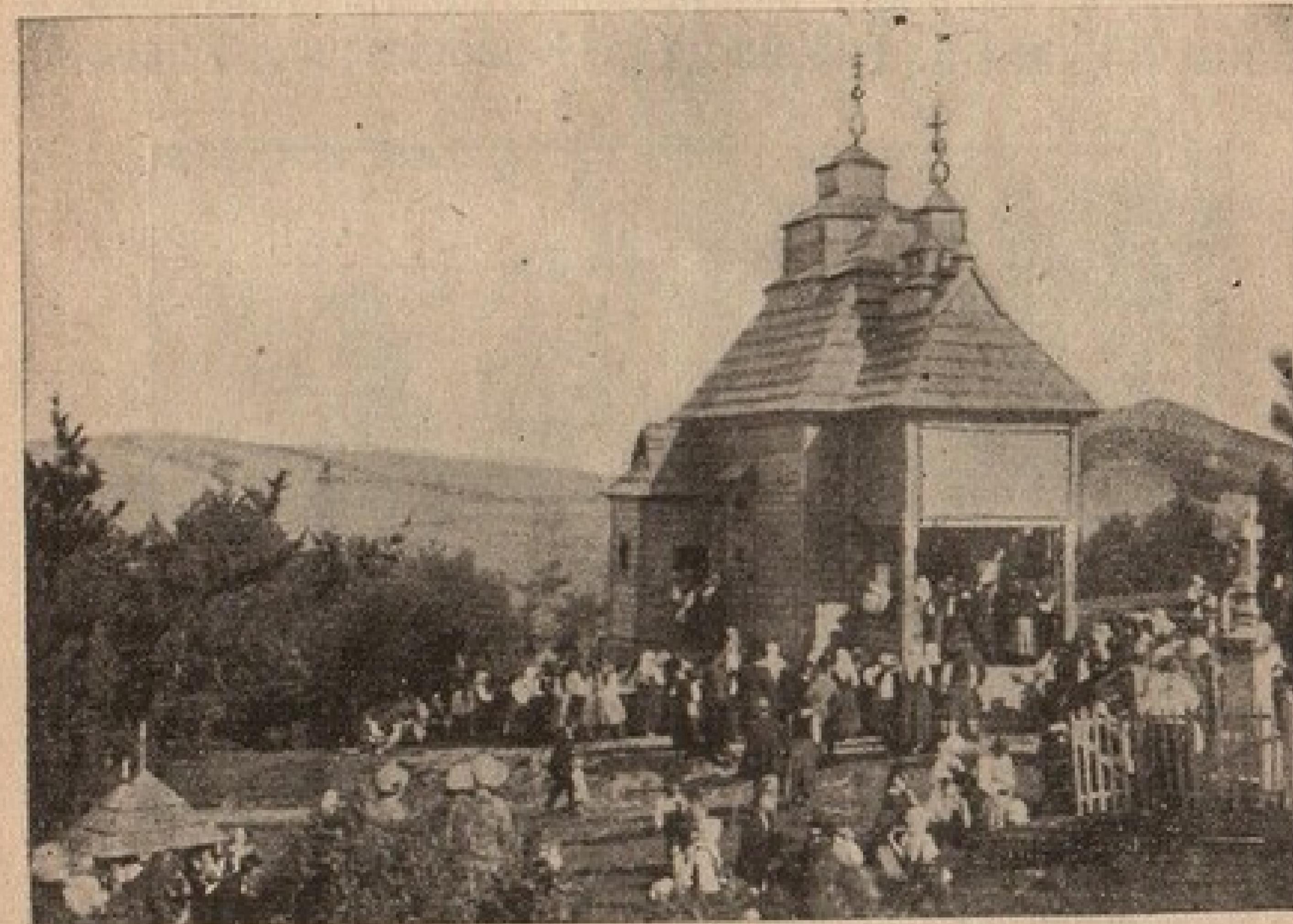
Бортне, українське село (число греко-католиків українців 270) з греко-католицькою церквою св. Косми й Даміана, збудованою в 1842. році. Місто Горлиці 21 км., пошта Руська Ропиця 12 км. Село поселене в 16. сторіччі, славне тим, що з Бортного вийшли два українські епископи, саме епископ Д-р Тома Полянський (1796—1869) й епископ Д-р Юліян Пелеш (1843—1896).

Босько над Вислоком, велике село з присілком Грабинь і Поріччя. Церква в Боську греко-католицька збудована в 1881. році (за Вислоком у латинській частині є костел). Село основане в 16.

сторіччі. До Сянока 21 км., до Риманова 7 км., залиниця в місці. Українців греко-католиків у селі 1874. З Боська родом Впр. о. д-р Микола Денько, професор Духовної Семінарії в Перемишлі.

Братківка в Короснянській окрузі, біля Фриштаку.

Брежанка (Бережанка), невеличке сільце, віддалене 6 км. від Опарівки, Стрижівської округи, українців у селі 28, заліниця в Доброхові.

Українська каплиця у Висовій.

Брезова (Березова), село віддалене 4 км. від Дошиці коло Жмігороду, заліниця в Яслі, населення обряду латинського.

Бросток (Бересток), сільце, колись звалося Бересток, у Короснянщині.

Брунтарі Вижні, велике українське село коло Грибова (16 км.) з українською греко-католицькою церквою святого Архистратига Михаїла, збудованаю в 1831. р., відоме вже в 1335. р. з грамоти польського короля Казимира Великого, в якій призначено для церкви в Брунарах одну рілю; від-

так з 1391. р., як Брунарі перейшли з мушинського ключа (королівські добра) в посідання краківських латинських єпископів. У селі була стара церква, збудована в 1620. р., на її місці побудовано нову, що досі пишається в селі.

Брунарі Нижні, дочерне село Брунарів Вижніх, віддалене пів км.

Буди Висоцькі, златинізоване село, віддалене пів км. від Бонарівки в Стрижівській округі.

Буківсько, зажидівлене мале містечко в Сяніцькій землі, залізниця в Новосільцях Гневош,

Українська греко-католицька церква в Брунарах Виж.

суд, пошта, аптека і кілька жидівських крамів; торговий день у четвер.

Букове, сьогодні незнане село, в XVI. сторіччі присілок села Полав на гірському шляху Риманів—Межиляборці. За села осталася лише назва на лісі зв. Буковиця, що вкриває гори між селом Полави, рікою Вислоком, сільцем Верніївкою та Даровом.

Ванівка, велике українське село з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудованою в 1898. році, віддалене 13 км. від Коросна й 8 км. від Корчини. Село

поселене в XV. сторіччі, від 1880. року розвивається в селі копальні ропи.

Вапенне, українське село, віддалене 2 км. від матірньої Мацини Великої біля Липинок коло Біча (Горлицької округи), відоме вже в XIV. сторіччі з випалювання вапна (вапнірки).

Вара, дочерне село Глудна, колись самостійна українська греко-католицька парохія, при-

Українська греко-кат. церква у Ванівці.

лучена в 1795. році до Глудна; златинізоване вже при кінці 16. сторіччя (1593) внаслідок місійної діяльності Катерини Ваповської (гляди Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937).

Вафка, присілок віддалений 3 км. від Фльоринки біля Грибова, Новосандецької землі.

Верніївка, присілок з українським населенням, положений у долині над рікою Вислоком,

віддалений 5 км. від матірнього села Поляни Суро-вичні, з деревляною церковцею Положення Ризи Пресвятої Богородиці, збудованою в 1926. році. У селі є водний тартак, млин і фолюші до витовкання сукна.

Весола, сільце віддалене 6 км. від Глудна в Динівській окрузі, златинізоване Катериною Ваповською в XVI. сторіччі.

Українська греко-кат. церква у Висовій.

Видрна, сільце віддалене 5 км. від Іздебок, його доля як Весолої та других сіл у Динівщині.

Висівська Гута, присілок (латинська каплиця), віддалений $3\frac{1}{4}$ км. від Висової в Горлицчині. Сільце поселене в XVI. сторіччі.

Вислок Горішній, велике українське село при чесько-словацькому кордоні в напрямі до Межиляборець, з українською греко-католицькою церквою Сошествія святого Духа, збудованою в

1874 році. До містечка Буківська 20 км., пошта й залізниця в Команьчі 12 км.

Вислок Нижній, українське село, безпосередньо злучене з Вислоком Горішнім, з українською греко-католицькою церквою святого Онуфрія, збудованою в 1850. р., віддалене 23 км. від Буківська в Сяніцькій окрузі.

Вислокочок, українське село, як дочерне парохії в Тарнавці, з українською греко-католицькою церквою св. Великомученика Димитрія, збудованою в 1818. році; віддалене від містечка Риманова 19 км., від Сянока 32 км. У селі є Читальня „Просвіти“, кооператива „Верховина“. Село поселене вже в XVI. сторіччі.

Висова, велике українське село в Горлицькій окрузі, з українською греко-католицькою церквою, збудованою в 1779. році під Покровом свято-го Архистратига Михаїла, окремо на висівській горі. „Явір“, побудована величава каплиця, збудована в 1929. році; село відоме вже в 1585. році, було осередком торговлі вином, яку провадили греки, що мали тут у селі свої пивниці і склади. У селі славні лікувальні джерела. До Грибова 34 км., до Горлиць 37 км.

Висока, златинізоване село, віддалене $2\frac{1}{2}$ км. від Опарівки коло Стрижева над Вислоком.

Височани, дочерне село Полонної, з українською греко-католицькою церквою св. Параскевії, збудованою в 1810 році, давніше самостійна парохія, коло Буківська в Сяніцькій окрузі.

Вишеватка, дочерне село, віддалене від Грабу 2 км., при чесько-словацькому кордоні, у гірській кітловині.

Відач, село в Короснянській окрузі. Число українців мале та неустійнене. Парохія в Ріпнику.

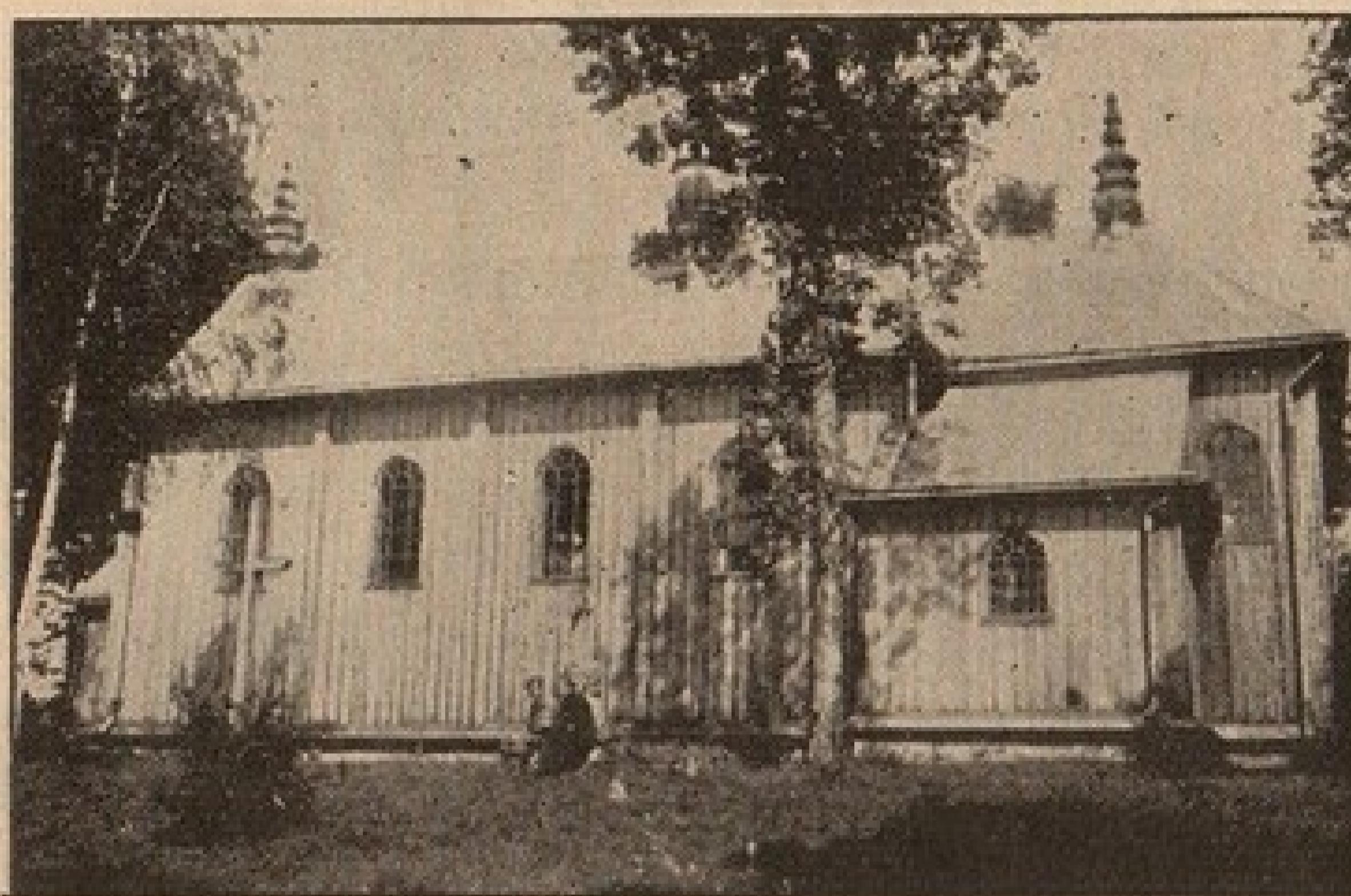
Вілька, горішня частина села Волиці, коло Буківська.

Вілька (Вулька), дочерне українське сільце в Риманівській окрузі, побіч Дошна.

Вільхівці, мішане село з українською греко-католицькою церквою Вознесення Господа Нашого Ісуса Христа, збудованою в 1844. році, віддалене 3 км. від Сянока.

Вільшня, село, віддалене $2\frac{1}{2}$ км. від Ольхівця, біля Крампної, залізниця в Коросні понад 30 км.

Вірхня, віддалений $1\frac{1}{2}$ км. присілок від парохії в Гладишові, з українським населенням.

Українська греко-католицька церква у Вільхівцях.

Вірхомля Велика (Верховня), велике українське село з українською греко-католицькою церквою святого Арх. Михаїла, збудованою в 1821. році, віддалене 14 км. від Північної, 20 км. від Мушини та 32 км. від Нового Санча. Село поселене вже в XV. сторіччі.

Вірхомля Мала (Мала Верховня), українське дочернє село, віддалене 3 км. від парохії Вірхомлі Великої, коло Мушини.

Вітрилів, віддалений 2 км. присілок від Кінського, з українською греко-катол. церквою св. Архангела Михаїла, збудованою в 1813 р., до Сянока понад 20 км.

Війське, українське село, віддалене 9 км. від Сянока, з українською греко-катол. церквою святих Косми й Дамяна, збудованою (мурованою) в 1804 році (перша церква була з 1629 року); відоме село з українських княжих часів. Тут була теж давніше ткацька школа.

Войківка, приналежне сільце до Ріпника, в Коросненській окрузі.

Войкова, українське село, віддалене 12 км. від Мушини, 56 км. від Нового Санча, з українською греко-католицькою церквою святих Косми й Даміана, збудованою в 1792 році; до залізниці в По-

Українська греко-католицька церква у Баниці.

вороцнику 6 км. Село відоме вже в XV. сторіччі, одне з найдавніших сіл у Лемківщині.

Волиця, українське, віддалене 13 км. село від Сянока, 4 км. від містечка (суд) в Буківську, від залізниці 8 км. у Новосільцях-Гнєвощ; у селі українська греко-католицька церква збудована в 1826 р. Село поселене в XIII. сторіччі. (Давніше Велика й Мала Волиця).

Воловець, українське село віддалене від парохії в Кривій 5 км., з українською греко-катол. церквою під Покровом Пресвятої Богородиці, збу-

дованою в 1880 році, колись самостійна греко-католицька падрохія, прилучена до Кривої в 1819 році. Волівчани перейшли на православ'я в 1927—1928 році

В о л од ж (Волош, Волоше—гляди Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937 р.) велике, гарне, українське село з українською мурованою греко-католицькою церквою Воздвиження Чесного Хреста, збудованою в 1905 році. Село поселене в XIV. сторіччі, відоме зо судових документів Сяніцької округи.

В о л т у ш о в а, українське дочернє село Дошна, з. українською греко-катол. церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1899 р., віддалене від Риманова 9 км.

В о л я В о л о д с ь к а, присілок Волоші в Днівській Окрузі, до 1935 року принадлежний до парохії в Селиськах. До містечка Динова 6 км., до Бerezova 31 км.

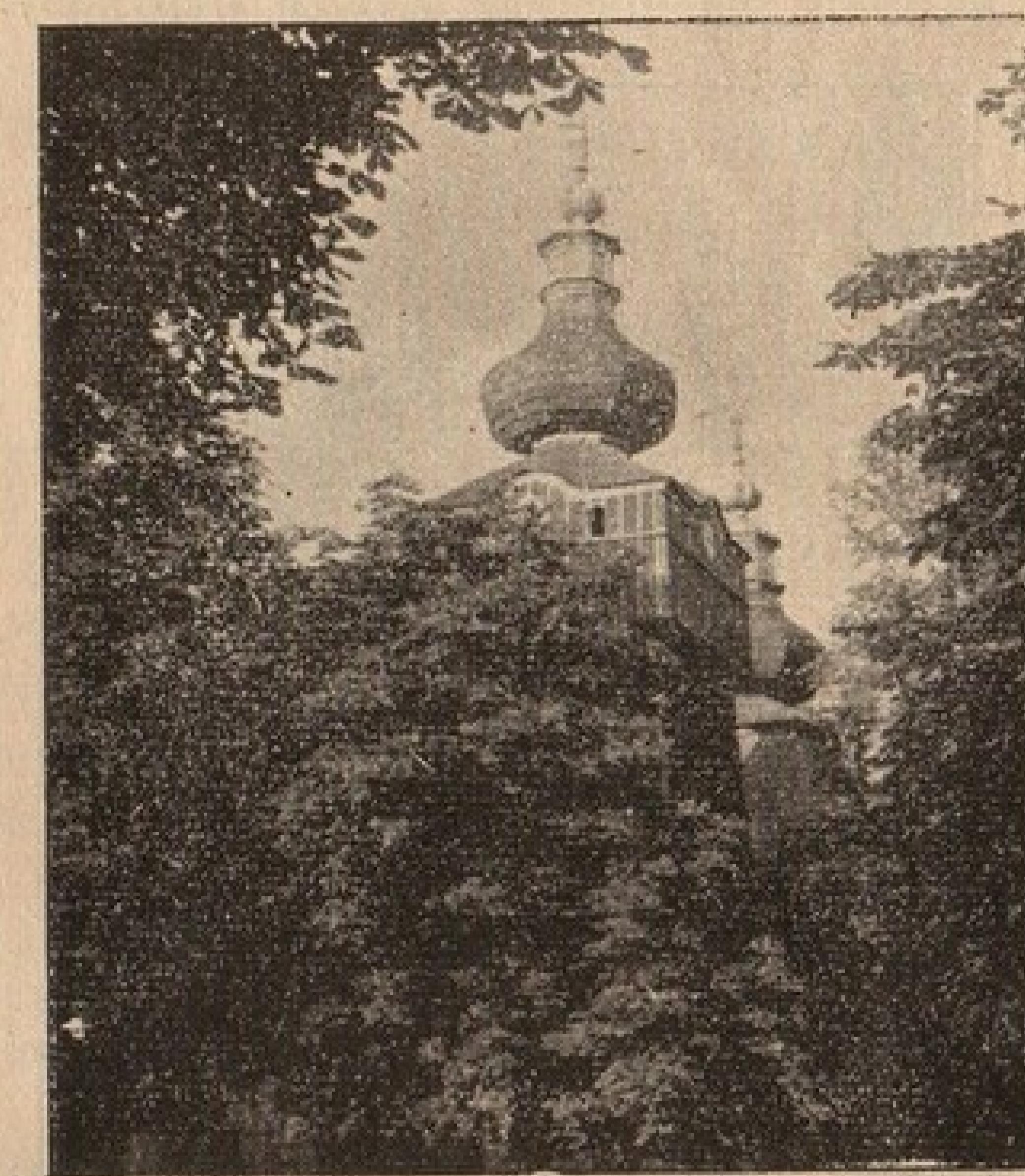
В о л я В и ж н я, українське дочернє село парохії Волі Вижньої (Яслиської Волі) з українською греко-католицькою церквою святого Великомученика Димитрія, збудованою в 1891 р., до Риманова 24 км.

В о л я К р е ц і в с ь к а, дочернє село парохії Креців, віддалене 4км. від Волоської Тиряви, 17 км. від Бірчі та 40 км. від Добромиля.

В о л я Н и ж н я, велике українське село, заселене вже XV. сторіччі, з українською греко-католицькою церквою Перенесення Мощей св. Отця Николая. До Сянока 47 км., до залізниці у Вороблику Шляхоцькому 27 км.

В о л я Ц е к л и н с ь к а (давніше Фалатівка), українське село коло Цеклина, в Жмігорідській Окрузі, з українською греко-католицькою церквою святого Великомученика Димитрія, збудованою в 1774 році, відновленою в 1903 році; до Цекліну (пошта) 1 км. до Змигороду 11 км. Село відоме вже в XVI. сторіччі з ерекційних документів.

В о р о б л и к К о р о л і в с ь к и й, (Торговці), велике українське село, віддалено 7 км. від лікувальної оселі Івонич, 5 км. від Риманова, з українською греко-католицькою церквою муруваною в 1888 році, Успення Пресвятої Діви Богородиці, відоме вже в XV. сторіччі з королівських привілеїв та поділу (1448 р.) між спадкоємців тодішнього власника Петра Смольницького.

Українська греко-католицька церква в Ганьчовій.

В о р о б л и к Ш л я х о т с ь к и й, українське велике дочернє село Королівського Вироблика, з українською греко-, катол. деревляною церквою, збудованою в 1879 році; село положене над річкою Табор, залізниця в місці; відоме вже в княжих часах.

В р о ц а н к а, колись українське село в Короснянщині, відоме з того, що мешканці того села

працювали вже в 1448 році при направі парканів на княжому замку в Сяноці.

В углівка, українське село, що в 1453 році належало до Сяніцької землі, переназване сьогодні на Ванівку, з урядова Венглюфку.

Гальбів, українське сільце віддалена $\frac{1}{2}$ км. від парохії Дошиці, біля Змігороду, в Ясельській окрузі. Початки села невідомі, ані теж місцеве населення не знає ніякого важнішого переказу.

Українська греко-католицька церква в Гировій.

Гамири, українське сільце в кітловині над рікою Вислоком, віддалене 3 км. від своєї парохії в Полавах (коло Новотанця на південній захід від Буківська, в Сяніцькій окрузі), шкільні діти з Гамер ходять до школи в Тарнавці, віддаленої 4 км.

Ганцльова, оселя в „Ланцутській окрузі“, заснована біля 1381 року німецьким поселенцем Ганзелем Лянгом на основі магдебурського (пізнішого права), перші оселі в західніх Карпатах поселювано на українському праві, пізніше на волоському, німецькому, магдебурзькому та польському праві (королівські привілеї).

Ганьчова, велике українське село з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1871 році, у Горлицькій окрузі, основано на волоському праві біля 1528 р. Першу українську греко-католицьку церкву побудовано в селі в 1653 році. Ганьчову перед переходом на сильно розагітоване православія (1924—1928 рр.) зберіг Впр. о. канонік І. Титар, ідейний та ревний український душпастир. З Ганьчової до Горлиць 32 км. (залізниця), до Устя Руського 6 км. (пошта). На ганьчівських полях не використані джерела лічничої води.

Гарта, село віддалене 7 км. від Бахіря в Динівщині, в 1436 році належало до Перемиської округи, у цьому році перемиський кастелян Микола з Виснича (родом українець — гляди „Західне пограниче Галицької Держави між Карпатами та долішнім Сяном (з картою) — Мирон Кордуба — Записки Наукового Товариства імені Шевченка том СХХVIII—СХІ, Львів 1925) захопив це село разом з Бахірем і двором, Динівцем (теперине динівське передмістя, Ходорівку, Годле (теперішні Годлі Склярські), Гижне, Лубно, Невістку, Глодне (тепер Глудно), Ізбицю, Ізебеки, Сідлиська (Селиська), Липу (Липник), Волоше (Володз) і Вару та прилучив до своїх дібр у Динівській окрузі.

Гачів, це початкова німецька оселя на магдебурському праві, звана первісно Гартсфельд, відома вже зі судових документів у 1457 році; сьогодні польська оселя у Березівщині.

Гвоздянка, дочерне село (число українців неустановлене) Близянки (5 км.) в Стрижівщині, з українською греко-католицькою церквою св. Косми й Дамяна, збудованою в 1625 році.

Гвозниця, друге дочерне село без церкви, віддалене 2 км. від своєї парохії Близянка.

Гижне, сільце („дубецького ключа“, відоме з поділу в 1441 році) в Динівщині.

Гироєв, українське село (українців 656) віддалене 7 км. від Дуклі з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1870 році. (Більша половина села перейшла на православія). До залізниці в Іваничі (Івонич) 21 км.

Гірки, село в Сяніцькій окрузі, віддалене від Ялини 9 км., записане в судових документах з 1464 року, до Сянока біля 20 км.

Гладишів, українське село, віддалене 21 км. від Горлиць, пошта в місті, у селі церква збудована в 1936 р. заходом і трудами Впр. о. Андрія Злупка, українського місцевого Душпастирія пароха. Стара деревляна церква в Гладишеві згоріла в 1914 р. Гладишів — одна з найдавніших українських осель у західних Карпатах; про початки села ніде немає записів, ані місцеве населення не знає важніших переказів, цікаві записи про збійника Сипіка, що шугаював у Горличчині (Др. Т. Курило: Лемківські збойники, Перемишль 1935).

Гломча, велике українське село в долині Сяну з українською греко-католицькою церквою Собора Пресвятої Богородиці, збудованою в 1859 році, віддалене 16 км. на північ від Сянока, від пошти в Мриголоді 2 км, відоме ще в княжих часах (гляди Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937).

Глибоке, гірське село наче горішний кінець українського села Синева, віддалене 6 км від Риманова та 25 км від Сянока, українці греко-католики належать до парохії в Синеві. У Глибокому вимуровано великий костел у 1935-б р., (старий деревляний костел з цінними старинними іконами збурено), населення римо-катол. обряду, в давніших часах перші поселенці та двірська служба належали до парохії в Риманові. Село Глибоке, на півден. схід від Риманова, було поселене на німецькім праві; тутешній солтис Михайло згадується в коросненських судових записках під 1445 р. (Кс.

суд. сіль. I. стор. 208 ч. 1865). Ядвига, вдова по Андрієві солтисові з Глибокого, пізвала 15. XI. 1470 р. його синів Клима та Івана, тодішніх солтисів у Глибокім, перед висший німецький суд у Сяноці (АГЗ. XVI 3249). (М. Кордуба: Зах. пограничне Галицької Держави між Карпатами та долішним Сяном. Записки Н. Т. Ш. т. CXXXVIII—CXL. Львів 1925).

Глудно, українське велике село (1458 українців греко-католиків), віддалене 19 км від Березова, 12 км від залізниці в Динові з українською греко-католицькою церквою св. Параскевії, збудованою в 1899 році, відновленою в 1931 р. (Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937 р. Н. П. Барсов: Географія Начальної Лѣтописи, вид. 2. Варшава 1885 р.).

Головинці, сільце в Короснянській окрузі, злучене за посередництвом давніх (з часів 1869 р.) здобутків з польським етнографічним кляном у напрямі до Дуклі, відоме в 1462 р. з поділу перед сяніцьким судом коросненського війта Івана половиною його дідичного майна солтиства в місті Коросні та млина в селі Головинці (Гловенка). (Прохаска: У справах займання Руси через В. Казимира., том VI. 1892).

Голучків, дочернє українське село, віддалене від парохії Тиряви Сільної 6 км з українською греко-католицькою, деревляною церквою св. Параскевії, збудованою в XVII сторіччі, відновленою в 1912 році; до 1791 року як самостійна парохія, прилучена зразу до Семушевої та відтак у 1813 році разом з Семушевою до парохії Тиряви Сільної; до Сянока 16 км.

Горлиці, підгірське місто, відоме в дуже далекій старині з ріжних історичних документів (Кодекс Капітули Krakівської, том II. Krakів 1883., В. Колпачкевич: Про західні межі київської держави в X. сторіччі. Львів 1935., о. Роман Приєлопський: Примір латинізаторської гакати на рубежах

Галицької Руси, Перемишль 1902., Іван Петрович:
Сандецька Русь, Львів 1893).

Граб, українське село, віддалене 49 км від Яслі, 30 км від Змігороду, 14 км від Крампної (пошта), з українською греко-католицькою церквою св. Косми й Даміяна, збудованою в 1809 році. Село побудоване в гірській кітловині при чехословацькому (українсько-закарпатському) промежі кордоні; відоме в давніх часах, перша історична вістка про Граб записана в 1633 р. У 1820 році основано в Грабі першу школу. (Дуже цічна та

Українська греко-католицька церква у Грабі. Стоїть Впр. о. А. Давидович, парох.

цікава хроніка о. З. Флюнта, бувшого пароха Грабу.)

Грабівка, дочерне село Ялина з українською греко-католицькою церквою св. О. Николая, збудованою в 1864 р., віддалене від парохії 3 км до залізниці в Дубрівці Руській 12 км. Давніше (до 1801 р.) Грабівка була самостійною парохією.

Грабівниця Старенська, записана в саніцьких актах під 1435 і 1441 рр., віддалена від Ялина 6 км, у Сяніцький землі. (Шематизм Перемиської Єпархії з 1879 р., Перемишль 1879 р.).

Грибів, приналежне містечко до парохії Більцарева, у Новосандецькій округі (автор „лем-

ківського“ Шематизму з 1936 р., Львів 1936, о. Степан Ядловський пише (стор. 36), що містечко Грибів і в польській мові задержує первісну назву Грибів, а не Гржибуф та це вказує, що колись там переважали українці (так читаемо в рукописі). Інші історичні джерела: кс. В. Сарна: Повстання

Український Епископ, Ексцепленція Кир Йосафат Коцловський по відправі святої Хвали Божої в Гировій, біля Дуклі.

організації костела латин. на Руси галиць. Львів 1892.

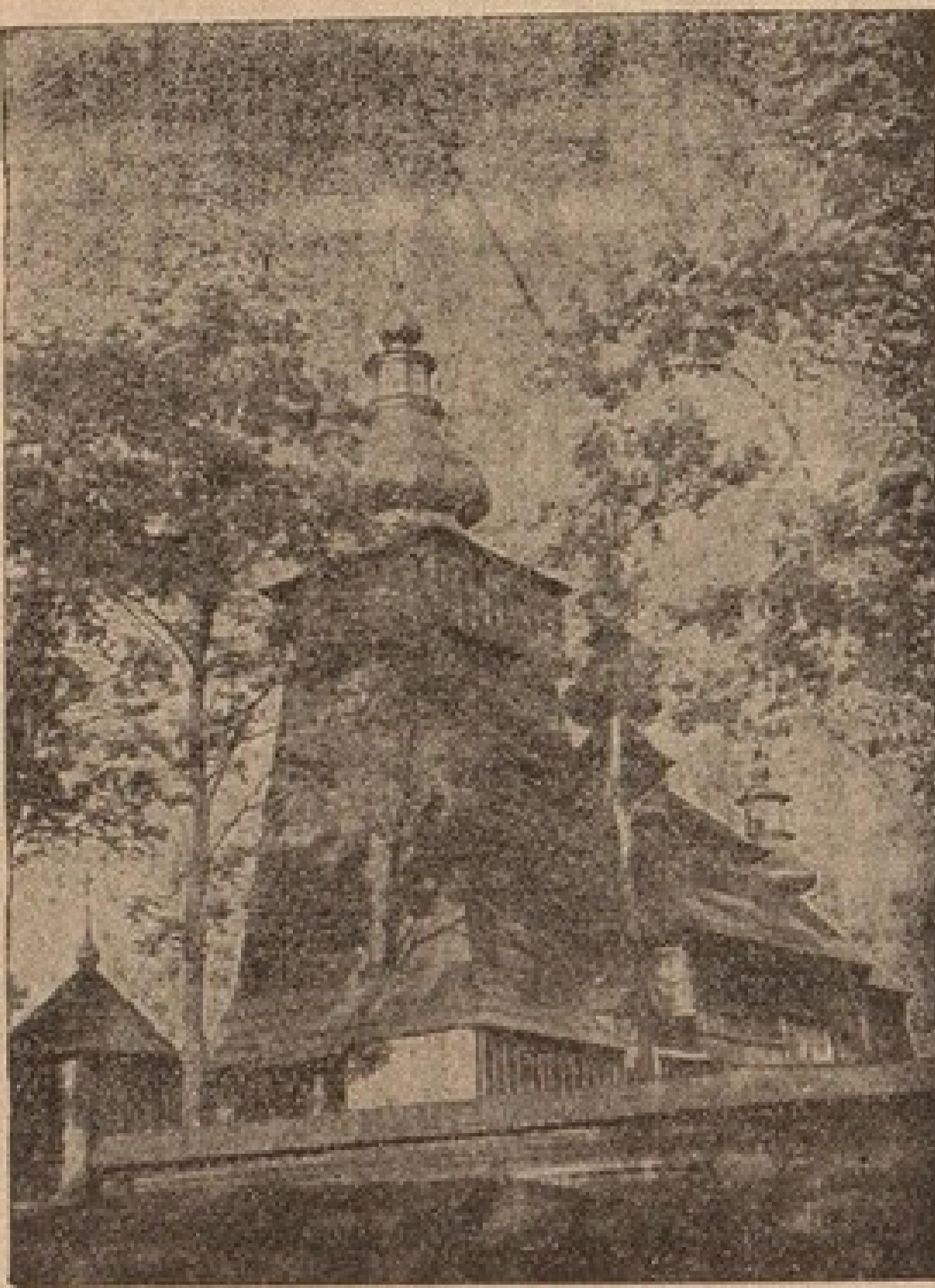
Грушівка, українське сільце, віддалене від парохії в Уличі 4 км у Березівській окрузі, до міста Березоваколо 30 км, до залізниці в Сяноці поверх 20 км. (Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937).

Гутиська, віддалене 9 км село від парохії в Ялині, положене над горішньою Стобницєю, пра-

вою притокою Вислока, відоме вже в 1436 р. з купна цього солтиства Юрієм Матясовим, дідичем села Збоїськ (А. Г. З. XI. 767).

Гута, присілок Поруб у Динівській окрузі, приналежний до парохії в Селиськах, віддалений 5 км, до міста Березова поверх 30 км, до Диноваколо 6 км.

Гута Крампська, віддалений $1\frac{1}{2}$ км присілок від парохії в Крампній, у Змигорідській окрузі, до Яsla поверх 30 км.

Церковця в Білянці. „Верхи“ т. XIII. Krakів 1935.

Гута Полянська, дочерне село, віддалене 4 км від парохії в Тихані, 4 км біля Дуклі. Назва цього села (і других Гут) вказує на те, що його населення займалося первісно лісовими промислами: в гутах, мазярнях, смолярнях, вуглівках, склярях; випалювали поташ, дьоготь, вуголь, витоплювали

скло і т. д., що в давній Польщі вважалося звичайним використанням (експлоатацією) ліса.

Гута Самокляська, віддалений 5 км присілок від Перегримки, до Яsla около 20 км. (Джерела: кс. В. Сарна: Опис ясельського повіту. Кат. Перегляд 1898).

Гольцівка, віддалене 1 км від матірної Опарівки село біля Стрижева над Вислоком, поселене в часі загальної колонізації карпатських окраїн напливовим елементом (Кс. В. Сарна: Опис ясельського повіту, 1898, Кат. Перегляд).

Гольцове, подібне село як Гольцівка, віддалене від українського села Глудна 15 км у Динів-

Новозбудована, українська церква в Дальовій.

ській Окрузі, приналежне вже в XV столітті (1460) до маєтностей рим.-кат. Епископства в області Стобниці, на межі поміж Сяніцькою землею та Судомирським воєвідством.

Дальова, українське село в Риманівській Окрузі, віддалене від Риманова 17 км, від Яслиськ (пошта) 1 км, до залізниці у Вороблику Шляхоць: 21 км, розбудоване над річкою Яселкою; у селі згоріла гарна церква в 1931 році, нову церкву побудо-

вано в 1933 році заходом українських священиків і місцевого громадянства. Дальова відома вже в княжих часах. (І. Шараневич: Короткий огляд (в ориг. Жут ока на бенефіція) дібр української церкви за часів польської Річи Посполитої, Львів 1875).

Дарів, українське дочернє село Суровиці, віддалене 3 км від парафії, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1927 р.; до Сянока 30 км, до Буківська 15 км, до залізниці в Боську 18 км. Дарів, питоме гірське село, що повстало в дуже давніх часах, задержує досі признаки боротьби з природою, (тереблення) вирубування лісів, пасіки, полонини. Це гарне село зачислюють деякі вчені до таких сіл у Сяніцькій Землі, що поселялися на во-льському праві.

Дидня, дочернє село Кінського, віддалене 20 км від Сянока в Березівській Окрузі. Це село над безіменним потічком, лівою притокою Сяну, було осередком маєтності шляхоцької родини, яка від цієї оселі приняла назву Дидинських. Маргарета, вдова по Миколі Дидинському (українець), ставала 26. XI. 1435 року перед сяніцьким судом у справі розмежування Дидніївід Согорова та Грабівниці (А.Г.З. XVI 892).

Динів, містечко в Березівській Окрузі, поселене в XIV. сторіччі, з початком XV. ст. перейшло під устрій німецького права. Власницю дібр динівського ключа в XVII. сторіччі була подільська каштелянка Катерина Ваповська. На основі її т. зв. місійної праці перемінено в 1593 році греко-католицьку церкву в Динові (Бахорі та інших українських селах) на костел та окремо грамотою цієї дідички (ця грамота находитися в переміському латинському капітул. архіві, з дня 23. I. 1593 р.) (подаємо в перекладі за Шематизмом гр. кат. Духовенства Лемківщини, Львів 1936: „Церква в наших дідичних селах, в Іздебках, Лубні, Глудні, Бахорі, Варі та на Динівському передгородді на

латинські костели перемінююмо, священик через нас назначений має в першу чергу навертати Русь до св. Римського Костела, руські діти христити та зважати пильно, щоб їх не хрещено у (попів) священиків“). Від цього часу число українців так зменшилося, що в 1812 році прилучено Динів як дочернє до парохіяльної церкви в Бахорі.

Дилагова, село в Динівській Окрузі, відоме вже в 1461 році зі судових документів (А.Г.З.

Українська церква в Добрій Шлях.

XI. 3610), записане одночасно в сяніцьких і ряшівських судових кни�ах.

Добра Шляхоцька, велике українське село, віддалене 17½ км від Сянока, з українською греко-католицькою церквою Воздвиження Чесного Хреста, збудованою в 1879 році (Н. Дацкевич: Княженіє Даниїла Галицкаго, Київ 1873), відоме

вже в XIV. сторіччі як упривілейоване село за різні заслуги в часі тодішніх воєн. Самостійною парохією стає Добра Шляхотська щойно в 1886 році, передше належала до парохії в Уличі (Улич над Сяном). Під теперішню пору в селі гарно розвивається національне життя при Українському Народному Домі та других культурно-економічних і просвітнянських установах.

Довге, польське село, колись у цьому селі була українська церква, на ще вказує місце так зване „Церквіне поле“. Довге віддалене від парохії в Новосільцях Гнєвош 2 км, до Сянока $12\frac{1}{2}$ км.

Довге, українське дочернє село, віддалене 3 км від парохії в Радоцині, з українською греко-католицькою церквою святого Великомученика Димитрія, збудованою в 1898 році, давнє гірське сільце в Горлицькій Окрузі, до 1799 р. самостійна парохія прилучена в цьому році до парохії в Радоцині.

Долина, українське дочернє село Загіря, з греко-католицькою церквою під Покровом Пресвятої Богородиці, збудованою в 1836 році; у чудовій гірській кітловині, в усіх сторін заслонене горами. До Сянока миля дороги, до Загіря 4 км. У цьому селі господарі залобки плекають садівництво.

Долини, найстарше українське село в Горлицькій Окрузі, з українською греко-католицькою церквою Розденства Пресвятої Богородиці, збудованою в 1821 році. До Горлиць 7 км; до 1855 року Долини були злучені з Білянкою, яка тепер належить до Ліщин. У селі українська школа та Марійське Брацтво.

Долини, присілок Залужа-Війського, віддалений від Сянока 9 км, відомий зі судових сяніцьких документів у 1440 році, коли Петро Райтарівський, власник дібр у Королівщині, купив Долину (на південний від Сянока) від Івана Долинського, як жінка Івана, Анна, що мала на цьому селі забезпе-

чене своє віно, 7. травня 1440 року зреклася перед сяніцьким судом цього забезпечення (А. Г. З. XI. 1277). Це українське село поселене в гарній гірській кітловині пишається гарними краєвидами, хати між овочевими деревами. Люди в селі дуже чесні та господарні, залобки плекають садівництво. Варто тут провести час літньої відпустки й набратися сил до нової праці.

Іконостас в українській церкві у Великій Вірхомлі.

Домараз, село в Березівщині, віддалене 20 км. від української греко-католицької парохії в Іздебках, записане в XV. сторіччі, в документі розмежування північно-західної границі Сяніцької Землі, між Березовом, Старою Весею, Близним,

Волею, Домаразом і Яблоницею (Польською), Оріхівницею (Оріхівці) та Ясеницею. У документі (А. Г. З. VIII. ч. 85) читаемо: „Перший юпець або наріжницю висипали на верху гори, в лісі, званім Турковим Ділом, при границі Судомирської Землі, над верхівями потоків Кросне, (Красна) Судомирської Землі, Блонднє (Блуднє джерельний потічок річки Ясениці) і Домаразькою (потічок, що пливє через село Домараз, де вливається також до Стобниці), на котрому то кінці стоять дерево зване „буком“. Таким чином згадана гранична точка Турковий Діл, це горб на захід від Домаразу, де тепер сходяться межі Березівського, Стрижівського й Коросненського повітів. (Теперішнє село Лютча звалося Нижнім Домаразом).

Дошиця, українське село біля Змігороду, з українською греко-католицькою церквою святого Великомученика Димитрія (найстарша дерев'яна церква в Дошиці згоріла), побудована з каменя в 1790 році, яку в 1884 році власним коштом відновив і дав відмалювати уроженець о. Сембратович. До залізниці в Яслі 27 км., до Змігороду 9 км.

Дошно, українське, поселене в XIV. сторіччі, село в Риманівській окрузі, з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудованою в 1880 році. До Риманова 6 км., до залізниці у Вороблику Шляхоцькому 11 км.

Драгашів, це присілок українського села Маластова, коло Руської Ропиці. Біля Драгашово полягло багато жовнірів і солдатів австрійської та російської армії в 1915 році.

Дубна, сільце в Березівській окрузі, належало до 1441 року до „Сяніцької Землі“. Братья: Микола й Петро Юрівські (з Юрівць) продали свої дідичні села (8 серпня 1486 року) Попелі, Юрівці, Горішній і Долішній Согорів, Рачкову й Дубну в Сяніцькій окрузі Рафаїлові з Гумниськ за 400 угорських фльоренів (тодішні гроші) (А. Г. З. XVI. 1786).

Дубне, українське дочернє село Лелюхова з українською греко-католицькою церквою святого Архистратига Михаїла, збудованою в 1863 році; віддалене $3\frac{1}{2}$ км. від своєї парохії, до містечка Мушини сколо 10 км.

Дубрівка Польська, віддалена 2 км. від Сянока, належала колись до самостійної української греко-католицької парохії в Дубрівці Руській.

Дубрівка Руська, українське село, віддалене $2\frac{1}{2}$ від Сянока, з українською греко-като-

Українська церква у Великому Вислоці.

лицькою церквою святого Великомученика Димитрія, вимуреною в 1867 році коштом і заходами місцевого уродженця о. Валеріяна Славиковського, що помер як архимандрит Манастирія в Николаевську над Амуром. У Руській Дубрівці молоді і старші громадяни згуртовані при Читальні „Про-світи“. З минувшини цього взірцевого села є цікаві записи з 1448 року. Саме тоді стрічаемо при направі піарканів коло сяніцького книжного замку крім населення обох Сторожів і Загутина ще людий з Сяніцької Посади, Дубрівки, Чертежа, Теребчі та

Новосілець. Ці всі оселі немов вінцем окружали старинній украйнський город Сянік, столицю Сяніцької Землі, резиденцію старости, осідок городського земського та вищого суду. Дубрівка належала тоді до рідні Райтарівських. З Дубрівки родом Впр. о. Антін Пакош, український душпастир.

Дуброва, присілок (колись український) Селиськ у Динівщині. Латинізаторська струя, що напирила через Дуброву на Селиська й Волошу (Володж) зліквідувала українську греко-католицьку церкву, відтак вірних так, що на ерекціональному ґрунті в Дубровій, дідич Дубрової побудував двірські будинки та на місці, де стояла церква, вибудовано муріваний двірський млин. З дубровецького, церковного інвентаря передано дещо до церкви в Селиськах, один дзвін перейшов на вжиток графського двору.

Дудниці (Дудениці), дочернє село Пельні з українською греко-католицькою церквою Собора Преосвятої Богоматері, збудовано в 1802 році; злучене в 1818 році з самостійною парохією з Пельнею в одну парохію. Це село, побіч других (Побідного, Писарівця і Марківця) поселене у стоковиці ріки Сяну, над його лівою притокою Сянічком. Відсіля до Сянока 12 км., до залізниці в Новосільцях-Гневош 4 км.

Дукля, містечко на межі між Сяніцькою Землею та Короснянською Округою, відоме в дуже далекій давнині як торговельний осередок між Галичиною та Угорщиною. Біля Дуклі відома гора Цергова, де згідно з переданням шугаував славний лемківський збійник Сипко зо своєю ватагою. З Дуклі вела в давнині дорога на Угорщину та на гільніч у Сяніцькі Землі, шляхом через Рогівську гору, Климчове (тепер Климківку), Риманів. (Про Дуклю буде окрема книжечка, враз з іншими містечками на Лемківщині).

Єдліче згадуємо лише для азбучного порядку. Ця оселя поселена в Короснянській Окрузі;

давніше невеличке число вірних належало до греко-католицької церкви в Ріпнику.

Жарнова — як вище, у Стрижівській Окрузі.

Ждиня, українське село, 25 км. від Горлиць, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1795 році. Ждиня, що належить сьогодні до Горлицького деканату, в XVII сторіччі належала до Біцького деканату, отже з цього виходить, що час свое робить.

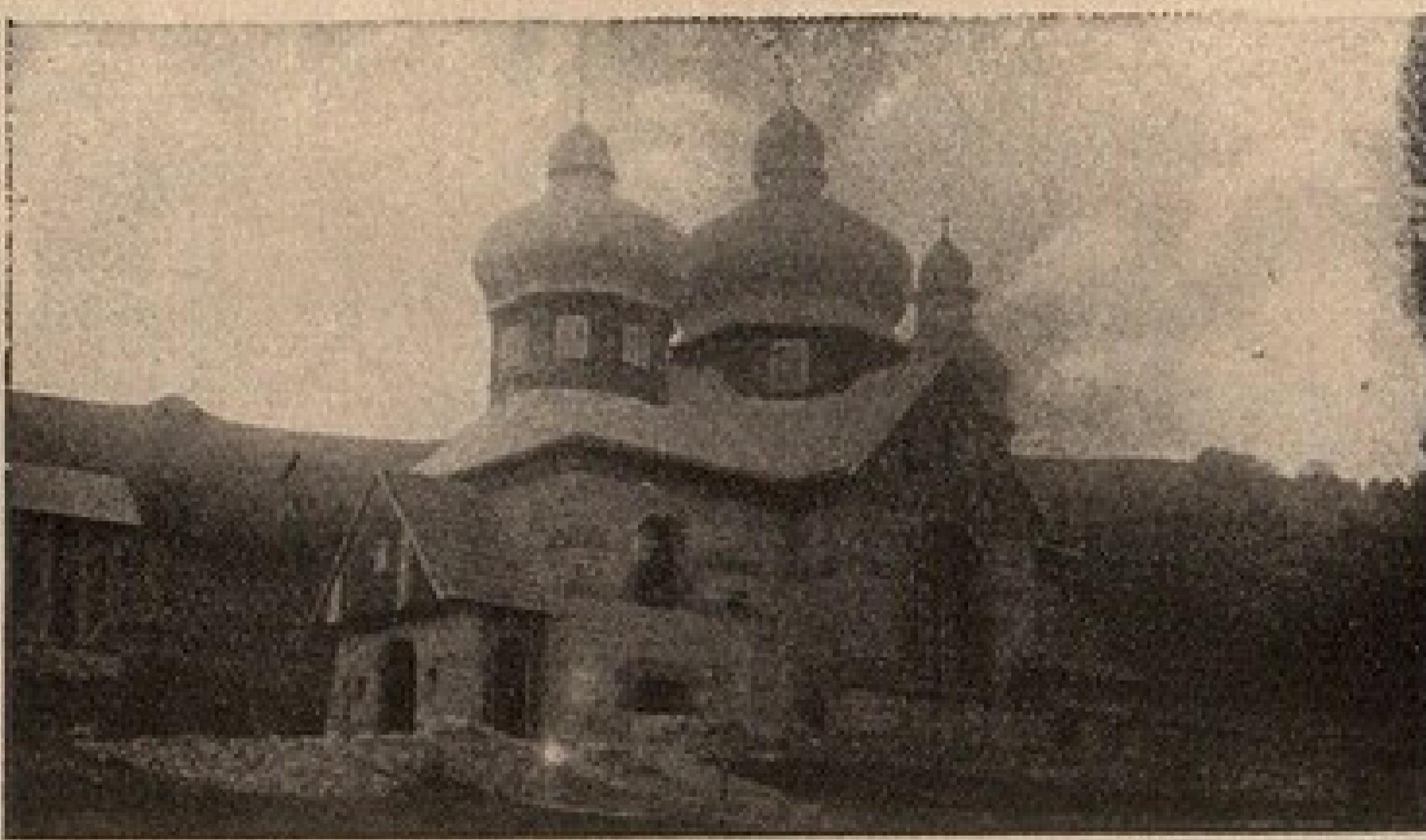
Українська церква в Ждині.

Жидівське, українське дочернє село, приналежне до парохії Тихані, біля Крампної, до Дуклі 25 км., до Коросна 40 км. У селі каплиця Вознесіння Господя Нашого Ісуса Христа, збудована в 1912 році.

Жизнів, польське село, віддалене 3 км. від Бонарівки в Стрижівській Окрузі.

Жегестів, найбільше українське село в Сандецькій Землі з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, вимуреною в 1920 році. У віддалі 2 км. від цього села розбудований Жегестів-Живець, що завдячує свої початки відкриттю в 1846 році в ярі гірського потока Щавника, мінерального джерела лічничої води, з розчином двоокису вуглецю з примішкою заліза.

У цьому ярі були три джерела, які в 1866 р. хемік А. Олександрович ще раз провірив і проаналізував — та згідно з його вказівками ці два джерела (третє тоді хтось засипав, невідомо чого!) злучено в одно велике джерело та захоронено цементовою огорожею.

Українська церква в Жегестові.

Боровикові поклади в Жегестові відкрили щойно около 1887го року та тоді теж побудовано окремі забудування до боровинових купелів. Лазнички до купелів у ріці Попраді, що пливе побіч Жегестова, побудували з початком 1880 року.

Боровинові (болотні) купелі помішні на ревматизм, паралізм та жіночі недуги. У Жегестові, положеному 486 метрів над рівнем моря, алькалічно-

залізні джерела вказані на лічення хоріб крові і правлення, нервових та жіночих.

Село Жегестів розташовано над широким яром жегестівського потока, що зливається з Попрадом. Вона тягнеться на просторі 6 км. з присілком Палениця. Плюсъкі узгір'я над селом, Ставицька, Барнів'єрх надаються в зимі на лещетарські прогулки.

Зabolotci, український присілок української парохії в Чертеці, віддалений 4 км. від Сянока, 1 км. від залізниці в Дубрівці Руській. Про мешканців цього присілка знаходяться в старих записах цікаві згадки, прикладом вони були з невідомої причини звільнені від панщиняних робіт, їх також не стрічаємо при міських примусових роботах у Сянокі. Деякі учени пояснюють, що заболотчани мали за це доставляти до Сянока безплатно означену скількість риби зо Сяну, зновже другі опираються на привileях ще з княжих часів, на основі яких звільнено мешканців цього сільця від усіх примусових робіт за прислугу в часі татарських нападів.

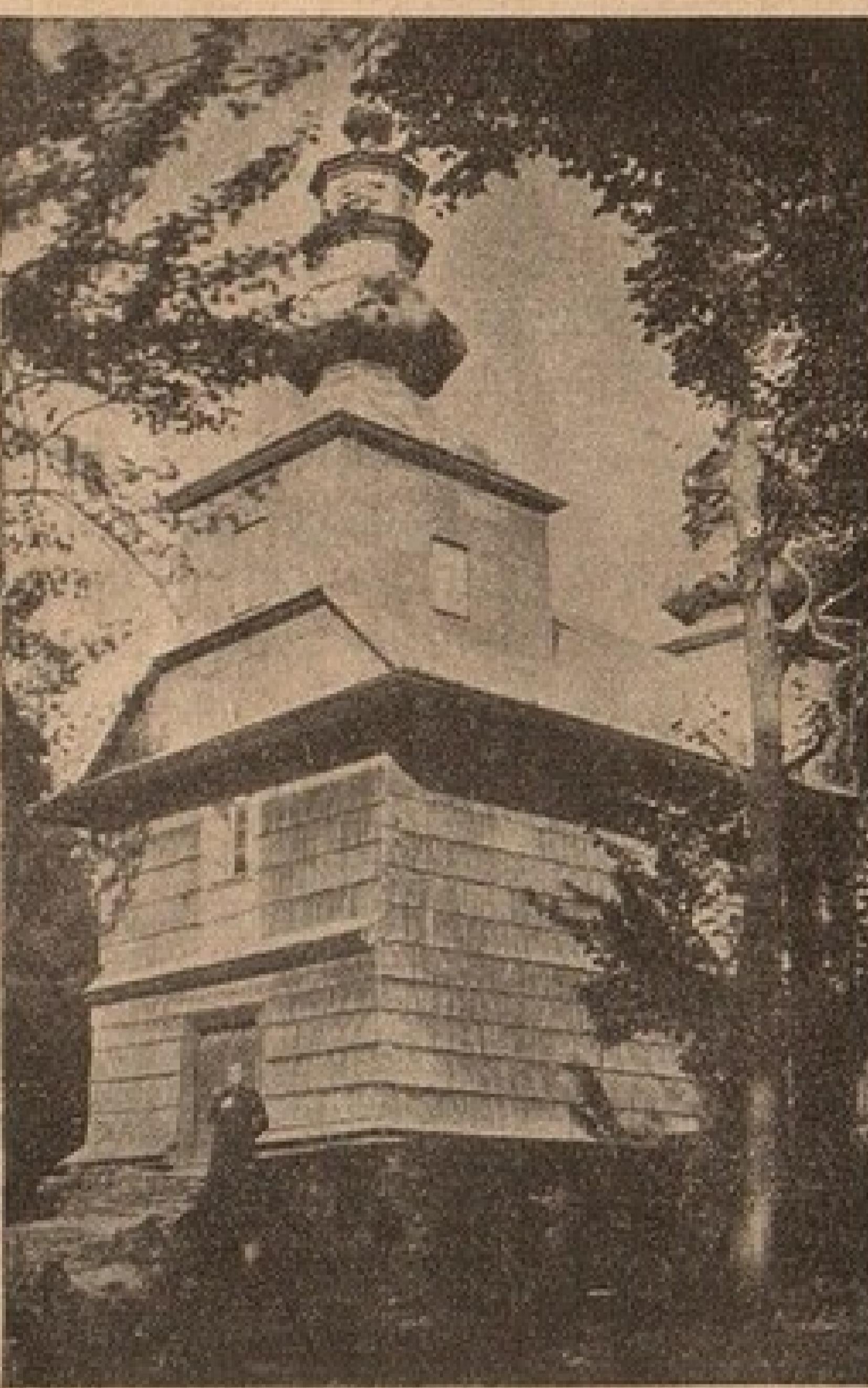
Завада, польське село, віддалене 5 км. від Нового Санча (наводимо для азбучного порядку).

Завадка Морохівка, українське дочернє село парохії Морохів з українською греко-католицькою церквою, збудованою в 1870 році, поселене в XV. сторіччі. Його подій в часі „татарщини“ вкриті мрякою, хоч варто позбирати бодай все те, що люди в селі оповідають.

Завадка Риманівська, велике українське село, віддалене 7 км. від Дуклі, 20 км. від Риманова, 45 км. від Сянока, має свою гарну дерев'яну, греко-католицьку церкву Покрови Пресвятої Богородиці (більша частина українських греко-католицьких церков у Лемківщині присвячені населенням у честь Матері Божої та вказує на його велику набожність і пошану для Пресвятої Богородиці); поселене вже в XIV. сторіччі. На це вказує історична згадка, що в Завадці Риманівській вже в 1565

році була церква. Під сучасну пору населення цього села частинно згуртоване під національним стягом, друга частина шукає себе.

Завої, невеличке українське сільце, дочерне парохії в Тарновці, віддалене від Риманова 17 км., від Сянока 30 км., з українською греко-католиць-

Українська церква в Завадці Риман. Перед церквою стоїть Вп. о. М. Жеплинський, парох.

кою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1862 році. Твердження, що село Завої було колись самостійною парохією неправдиве, за те правдиве, що зо Завої вийшло кількох українських греко-католицьких священиків. У цьому селі побудовали щойно в 1932 році першу школу, та наука почалася в 1935 р.

Загір'я, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Ми-

хайла, збудованою в 1836 році, віддалене 7 км. від Сянока; від часів побудування залізничного карпатського шляху та вузлової стації Загір'я-Стуже (Стуже) – й Загір'я-Лубків-Межилаборці поселилося багато родин залізничних службоївиків у цьому селі. Населення греко-католицького обряду згуртоване в українському товаристві „Апостольства Молитви“ та Брацтві імені святого Архангела Михаїла; гарно держатся дві кооперативи: „Наш Труд“ та „Ослава“.

Задвір'я (Задвуже) польська оселя в Тарнівській Окрузі, згадана тут для азбучного порядку..

Загутинь, українське село, віддалене 6 км. від Сянока, з українською греко-католицькою церквою святого Косми й Даміяна, збудованою в 1902 році, відоме ще за українських княжих часів, відтак з судових сяніцьких документів (1437 р.).

Залубинці, польська оселя, віддалена 3 км. від Нового Санча.

Залуж, було вже про Війське (гляди 41 сторінка).

Заршин, містечко при залізничному шляху Сянік-Коросно-Стуже, віддалене 15 км. від Сянока, в давнині німецька оселя.

Заславя, український присілок, віддалений 2 км. від своєї української парохії в Загір'ю, положений при усті Ослави до Сяну, належав у XIV. сторіччі до великих маєтностей замку Собин коло Ліська, власності роду Кмітів з Виснича. (А. Г. З. XI. 3348) Існування Заславя в цю пору вказує, що долина Сяну від устя Ослави в діл була густо заселена вже в першій половині XV. сторіччя.

Збоїська, дочерне сільце української греко-католицької парохії у Волиці біля Буківська, до Сянока 14 км., записане вже під 1435 роком у сяніцьких судових актах. (А. Г. З. XI. 708). (Збоїська звуть також Угренівці).

Зиндранова, українське село, віддалене $17\frac{1}{2}$ км. від Дуклі, 33 км. від Коросна, з українською греко-католицькою церквою святого Отця Николая, збудованою в 1897 році; поселене над потічком Солотвиною в щільності заховало свої пітому лемківські прикмети; під національним оглядом не впорядковане.

Зимниця (Зімниця — Змійниця), оселя на південний захід від міста Березова, між річкою Стобницею та Вислоком, відома вже в 1437 році.

Злоцьке, українське село, віддалене 3 км. від Мушини в Сандецькій Землі, з українською греко-католицькою церквою святого Димитрія, збудованою в 1873 році, відоме в XV. стрічці.

Змігород, місто, віддалене 6 км. від Перегородки в Ясельській Окрузі. (Ширше буде окремо).

Зубрик, українське дочерне село парохії Жегестів, з українською греко-католицькою церквою святого Євангелиста Луки, збудованою в 1885 році; колись самостійна парохія. До Мушини 23 км. до Нового Санча 37 км.

Ізби, українське село, віддалене 27 км. від Грибова, 58 км. від Горлиць; з українською греко-католицькою церквою святого Луки, збудованою в 1888 році; відоме в XV стрічці. Цікаві згадки про подїї в Ізбах описані в книжці Єроніма Аноніма „Шибеничний Верх“ та окремі історичні згадки в праці Щ. Моравського під наголоском „Святок Божий живе на нім“, Ряшів 1871).

Іванич (Івоніч), лікувальна оселя на шляху між Римановом і Коросном, положена 410 метрів над рівнем моря; горяче джерело „Белкотка“, копальні нафти, чотири бромово-йодові солянки; лікування ревматизму, золотухи (скрофульози), кривухи, склерози, туберкульози кісток і суглобів, пранців (сифіліс - люес), нервових, жіночих і деяких шкірних недуг. (Гляди: Ілюстрована історія Лемківщини, Львів 1936, 2) „Сандецька Земля“).

Іздебки, велике українське село, котрого долішній кінець має свій костел і населення прилат. обряду. В Іздебках українська греко-католицька церква Положення Риз Богородиці, збудована в 1660 році, відновлена в 1890 та 1928 році. До міста Березова 12 км., до залізниці в Динові 18 км. На місці, де сьогодні стоїть костел, колись була церква; в 1593 році тодішня власниця Динів-

Мурівана церква в Ізбах.
„Верхи“ т. XIII. Краків 1935.

щини Ваповська перемінила греко-католицьку церкву на костел і перетягнула багато греко-католиків на римо-католицький обряд. Іздебчани, позбавлені насильно своєї церкви, ходили довший час до української греко-католицької церкви у Волоши (Володж). Мимо всого Іздебки згуртовані при своїх народніх культурно-освітніх та економічних установах. (Гляди: Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937.).

Іловатъ (Іловате), український присілок Межибріддя (1 км.), віддалений понад 4 км. від Сянока.

Казимирівка, польське село коло Березова; наводимо для азбучного порядку.

Камяна, українське село, віддалене 8 км. від Лабової, 38 км. від Нового Санча; з українською греко-католицькою церквою Пресв. Матері Паракевії, збудованою в 1806 році; поселене в часі загального поселення західних Карпат у дуже далекій давнині. Перша записана історична згадка про Камяну — це 1636 рік, про засновання українського греко-католицького приходства в тому селі.

Камянє, українське село, дочерне парохії Полонної (4 км.), з українською греко-католицькою церквою Вознесення Господа Нашого Ісуса Христа, побудованою в 1881 році; колись самостійна греко-католицька парохія. До Сянока понад 25 км., до Буківська 9 км.

Камянка, українське село коло Дуклі (8 км.), дочерне парохії Риманівської Завадки, з українською греко-католицькою церквою Перенесення Мошії святого Отця Николая, збудованою в 1922 році. Стара церква побудована в Камянці в 1702 році перестояла до 1922 року. Населення цього села автохтони, що в цілості придержуються всого, що цінне з діда прадіда. До залізниці в Іваничі приблизно 25 км.

Карликів, українське село, віддалене 23 км. від Сянока, 5 км. від Буківська, до залізниці у Щавному $7\frac{1}{2}$ км.; з українською греко-католицькою церквою святої Великомучениці Параскевії, збудованою в 1840 році; це село поселене в XV. сторіччі, зразу звалося Короліків.

Квятонь, українське дочерне село Устя Руського ($3\frac{1}{2}$ км. віддалене від парохії), з українською греко-католицькою церквою святої Преп.

Матері Паракевії, збудованою в 1841 році, віддалене від Горлиць 28 км. Поселене в XV. сторіччі на основі волоського права.

Кізлівка (Кізлівок), польське село віддалене 4 км. від Опарівки біля Стрижева в Короснянській окрузі.

Пастушка на коні зганяє тварину до хат з пасовиська.
„Верхи“ т. XIII. Краків 1935.

Кінське, українське село, віддалене 25 км. від міста Березова, від Сянока 20 км., з українською греко-католицькою церквою Преображення Господа Нашого Ісуса Христа, збудованою в 1927 році. Стара церква в Кінському згоріла в 1912 році (правдоподібно з підпалу). (Гляди: Ф.

Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів. 1937).

Климківка, українське село, віддалене 18 км. від Горлиць, 6 км. від Ропи; з українською церквою Успення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1914 році. (Цікаві згадки про це село находяться в книжці І. Шараневича: Короткий огляд дібр руської церкви, в оригіналі: Жут ока на бенефіція косцьола руского).

Климківка, польське село, 2 км. на захід від Риманова; копальні нафти.

Клопітниця, українське дочерне, 2 км. віддалене село від української парохії в Перегримці. До Ясля 20 км., до Змигороду 7 км.

Кобиле, невеличка оселя над обома берегами річки Закобили, творить межу між Березівським і Стришівським повітами.

Кожушне, український присілок парохії Полонної (4 км.) поблизь містечка Буківська.

Кокушка, село, віддалене 6 км. від парохії Велика Вірхомля в Сандецькій Землі.

Колачиці, село коло Ягайлонських Лучок у Короснянській Окрузі. (Порівняймо слова: кожух, кокошка, кокошник, колач з назвами цих сіл, — виясниться нам — хто закладав ці оселі).

Комборня, польське село (давніше звалося Кальтборн) біля Коросна.

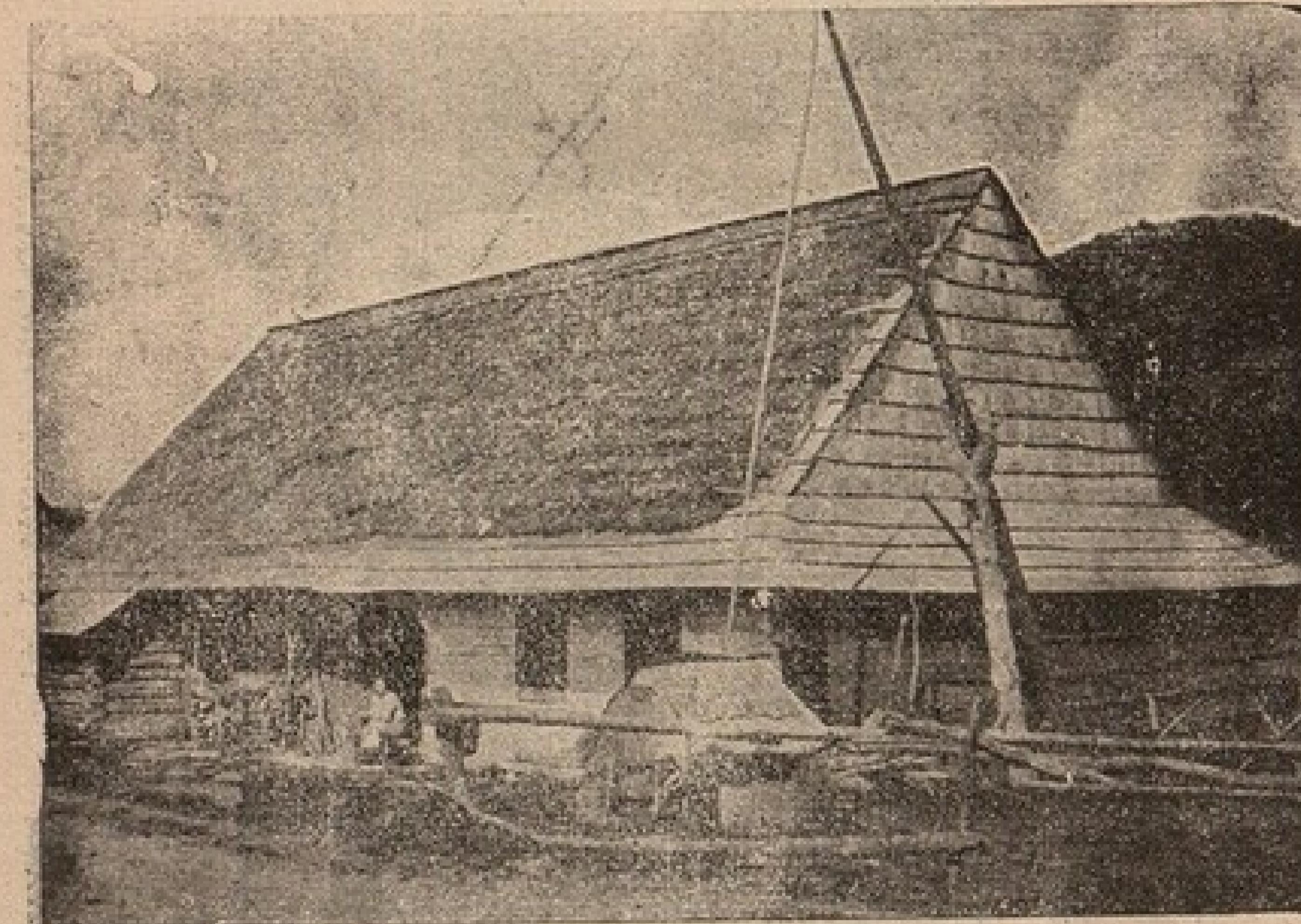
Конечна, українське дочерне село парохії Ждині в Горличчині, з українською греко-католицькою церквою святого Василія Великого, колись самостійна парохія в 1800 році прилучена до Ждині.

Конечкова, польська оселя біля Стрижева; давніше приналежна до Близянки.

Королева Руська, українське село, віддалене 16 км. від Грибова, з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Бого-

родиці, збудованою в 1815 році. Це село відоме вже в XV. сторіччі з ріжних судових документів про купно ерекціонального поля, данини й права села.

Королик Волоський, велике українське село, віддалене від зажидівленого містечка Риманова 10 км., з українською греко-католицькою церквою Перенесення Моші святого Отця Николая, збудованою в 1843 році, поселене в XIV. сторіччі; зразу звалося село Короликова. До Сянока 37 км.,

Загорода в південно-горлицькій окрузі.
„Верхи” т. XIII. Krakів 1935.

до залізниці в Риманові — Вороблик Шляхоцький 15 км.

Королик Польський, віддалений 1 км. від Волоського (з лат. парохією й костелом).

Коросно, місто на шляху Загіря-Тарнів, відоме з гутярського промислу; копальні й рафінерії нафти. В 1445 році мало це місто самоуправу на основі магдебурського (німецького) права й підлягало вищому судові на сяніцькому замку (АГЗ III 118).

Костарівці, українське село, з українською греко-католицькою церквою Преп. Симеона Стовпника, збудованою в 1872 році, віддалене $7\frac{1}{2}$ км. від Сянока, 4 км. від залізниці в Руській Дубровці; поселене ще в княжих часах (XIII—XIV століття). Пізніші судові записи АГЗ XI 1908.

Костева (Коштова), українське село в Динівщині, віддалене 3 км. від Бахіря, приналежне до перемиського повіту. Це гарне й свідоме українське село.

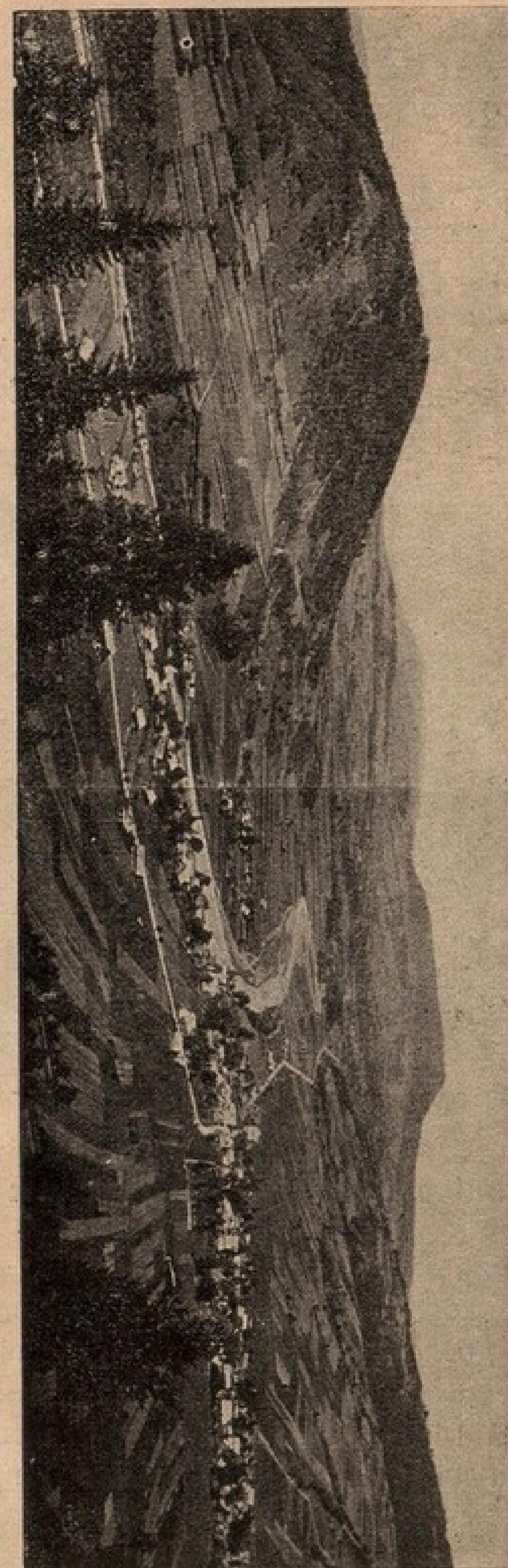

Українська церква в Крампній.

Котань, українське дочернє село, віддалене від української греко-католицької парохії в Крампній 3 км., з українською греко-католицькою церквою святих Безср. Косми й Даміяна, збудованою в 1841 році. Найближче містечко (17 км.) Змигород.

Котів, українське село, приналежне до української греко-католицької парохії (3 км.) в Лабовій, Новосандецької Округи.

Крампна, українське село, віддалене 33 км. від Ясла, 15 км. від Змигорода, з українською греко-католицькою церквою святих Безср. Косми й Да-

Село Лосе в горлицькому повіті.

„Верхи“ т. XIII. Krakiv 1935.

Фот. К. Куморович.*

* Усі кліпи зі заміткою „Верхи“ т. XIII. і XIV. одержали ми з порушення Президії Г.Т.Т. у Кракові, за що складаємо на цьому місці щиру подяку Вл. Г. Управителеві В. Мілеському — автор.

міяна, збудованою в 1782 році; поселене в XIV столітті.

Красна (Коростенка), українське село, віддалене 20 км. від Коросна, від залізниці в Стрижеві 16 км.; з українською греко-католицькою церквою святого Архистратига Михаїла, збудованою в 1914 році; поселене в XV. столітті.

Українська церква в Красній.

Кремяна, давніше чисто українське дочернє село Яблониці Руської (2 км.) з українською греко-католицькою церквою Введення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1867 році; в 1880—1889 роках перейшли мешканці села масово на латинський обряд (гляди: Східніми межами Лемківщини, Львів, 1937).

Крива, українське село в Горлицчині, віддалене 6 км. від Незнавої, 26 км. від Горлиць, з українською греко-католицькою церквою святих Безср. Косми й Даміана, збудованою в 1924 році.

Криве, колись чисто українське село, віддалене 8 км. від Дидні, 25 км. від Березова, з українською греко-католицькою церквою Успення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1759 році; давніше самостійна греко-католицька парохія.

„Горлицькі Пеніни“. Перелім ріки Ропи в Лосю. „Верхи“ т. XIII. Krakiv 1935. Fot. K. Kumorowicz.

Крижівка, українське дочерне село Великої Ростоки, віддалене від парохії 2 км., до Нового Санча 28 км., до Мушини 22 км. („Наш Лемко“, рік вид. IV.).

Криниця, українське село з українською греко-католицькою церквою Господнього Богоявлення, мурованою в 1872 році, віддалене 28 км. від Нового Санча, 8 км. від Мушини: поселене в XIV. сторіччі над річкою Криничанкою. Криниця, положена 600 метрів над рівнем моря, має 14 алькалічно-залізних джерел до пиття й купелів; знаменита підгріська кліматична стація. **Водолікувальний**, фізіотерапевтичний (фізістерапія — грецьке слово — наука про лікування фізичними засобами: сонячним світлом (гелітерапія), повітрям (аerotерапія), водою (гідротерапія), та дієтетичний заклад. (Дієтетика — грецьке слово — наука про здорове відживлювання та гігієнічне життя). Лікують: хороби крові, серця й судин, шлунку й кишок, нирок і сечових доріг, подагру, жіночі хороби, неврастенію. (Про Криницю буде в окремій книжці п. н. **Сандецька Земля**).

Кунькова, українське дочерне село, віддалене 2 км. від своєї парохії в Ліщинах, з українською греко-католицькою церквою святого Апостола Луки, збудованою в 1868 році. До Устя Руського 6 км., до Горлиць 7 км.

Кукулівка, невеличке сільце коло Динова, між Веселою й Баричем, відоме з судових документів з 1462 року (АГЗ XVI 1885).

Кути, польське село, віддалене 3 км. від Дошиці, коло Змігороду.

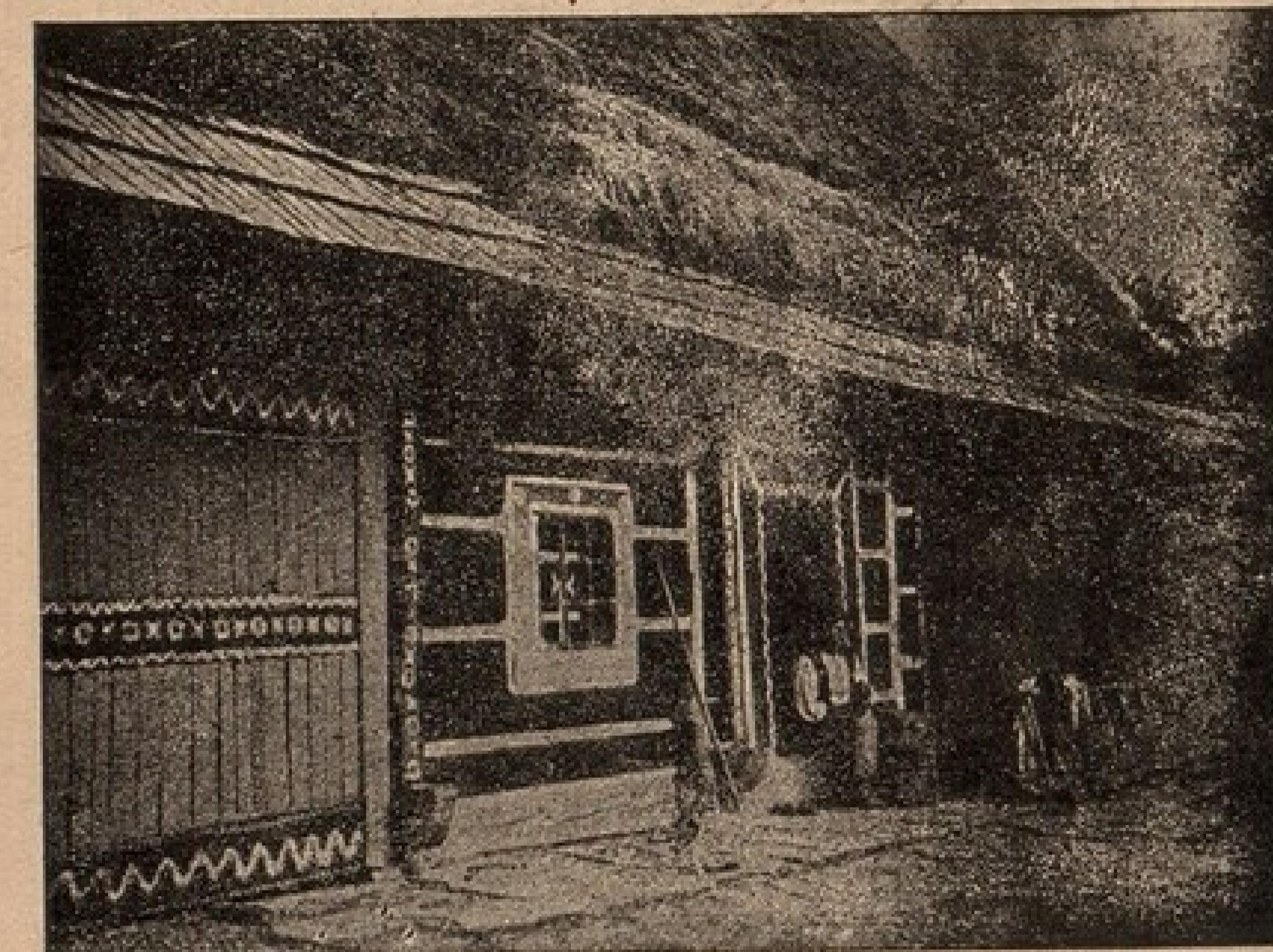
Лабова, українське село, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1784 році; віддалене 17 км. від Нового Санча; побудоване над потоком Угрин: відоме в XV. сторіччі.

Лабівець, український присілок, віддалений 3 км. від своєї української парохії в Лабовій.

Ленки, село давніше приналежне до парохії в Ріпнику біля Фриштаку в Короснянській Окрузі.

Лелюхів, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Великомученика Димитрія, збудованою в 1861 році; віддалене 9 км. від Мушини, поселене в XV. сторіччі.

Липинки, польська сселя, віддалена 3 км. від Розділя в Горлицькій Окрузі.

Мальсана хата в Смільному під Балигородом.
„Верхи“ т. XIV. Краків 1936. Фот. Р. Рейнфусс.

Липна, українське дочерне село парохії Чорне (6 км.), з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці; населення перейшло на православя в часі загально-схизматицької суматохи на Лемківщині.

Липовець, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Отця Николая, збудованою в 1640 році (тепер невживана, друга церква побудована в 1931 р.). Це село звалося давніше Липовиця над Більчею, лівою притокою Ясельки, відома з судових документів з 1494-

року; в часі світової війни спалене (1914—1915 року). В 1929 році населення перейшло на православ'я.

Либуша, польська оселя в Горлицчині (згадана для азбучного порядку).

Лиманова, містечко віддалене 26 км. від Нового Санча.

Лімниця, лічнича місцевість з щавовими, квасними джерелами, розташорилася на просторі 4 км. у долині потічка Лімничанки; до Північної 2 км.

Лішна, давніше українське село, віддалене від української греко-католицької своєї парохії у Вільхівцях 5 км., до Сянока 8 км. (Гляди: Іван Лішнянський: Про лемківську й бойківську загонову шляхту „Наш Лемко“ ч. 9, 10, 11. Рік 1937).

Ліщини, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Апостола Луки, збудованою в 1835 році, віддалене 15 км. від Горлиць, 6 км. від (пошта) Устя Руського. Давніше Ліщини належали до греко-католицької парохії в Климківці.

Лодина, українське село з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудованою в 1743 році; відоме з сяніцьких судових записків з 1458 р. (АГЗ. XI 3447). Гляди: Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини. Львів 1937. Лодина приналежна до своєї парохії в Гломчі (2 км.), до Сянока 17 км.

Лосе, українське дочерне село Климківки (3 $\frac{1}{2}$ км.) в Горлицькій Окрузі, з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудованою в 1810 році. До Горлиць около 20 км.

Лосе, українське дочерне село парохії Нової Веси з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1826 році; віддалене від парохії 2 $\frac{1}{2}$ км.; поселене в XV. сторіччі.

Лубна, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Онуфрія, збудованою в 1800 році; віддалене 11 км. від Динова. (Шематизм Лемківщини 1936: Грамотою з дня 23. I. 1593 р. перемінила дідичка, Катерина Ваповська греко-католицьку церкву в Лубній на латинський костел, а приходське поле, що становить сьогодні дотацію латинської парохії в Лубній, передала латинському ксьондзові з Ярослава. На місці, де була греко-католицька церква в Лубній стоять сьогодні латинський костел).

Луг, український присілок, віддалений 1 км. від української греко-католицької парохії в Ждині, в Горлицчині.

Лучки (Лончки), польська оселя в Короснянщині.

Любатівка (Бискупичі), як вище, теперішня Ясенка на схід від Дуклі. (Гляди: А. Левицький: Образкі з дзеюф Пшемисля).

Любата, польська оселя в Короснянщині; населення цього села мало обовязок помагати при направі замкових укріплень в Сяноці (1445—1448 рр.) АГЗ XI 25090.

Лютча, дочерне село української греко-католицької парохії Красної, віддалене 3 $\frac{1}{2}$ км., коло Стрижева.

Лядин (Ляджин) присілок парохії Вороблику Корол. біля Риманова.

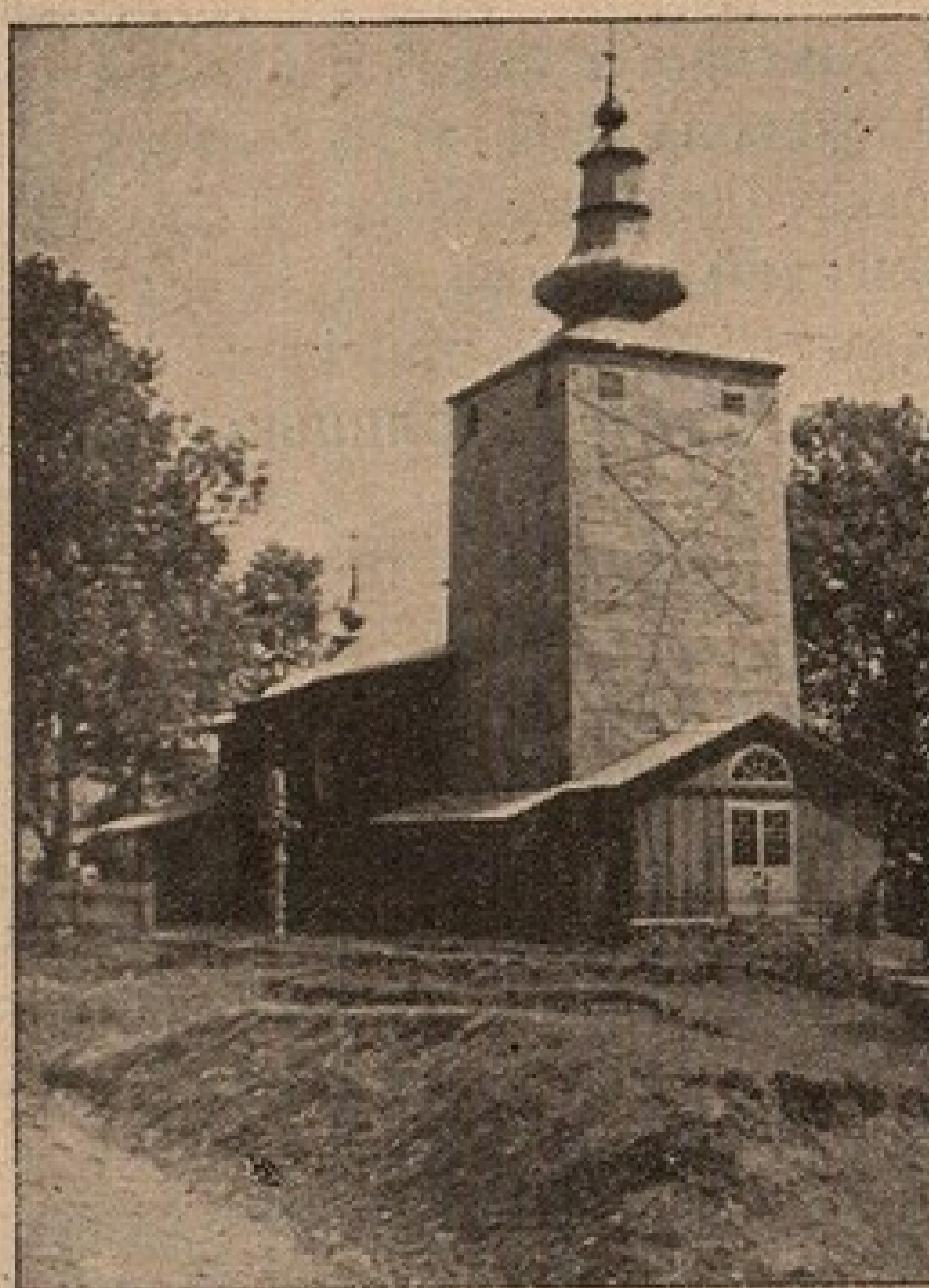
Лясківка, польське село, віддалене 3 км. від парохії в Бахірі (як у Лубній).

Маластів, українське село з українською греко-католицькою церквою святих Безсребренників Косми й Даміяна, мурованою в 1805 році, відновленою в 1908 році; віддалене 12 км. від Горлиць; одиноче українське село, в якому парохіяльні книги ведені від 1770 року не в латинській мові. В селі стоять ще дуже стара (з 1715 року) церква з дерева; люди в селі пам'ятають, як в 1849 році в цих сторонах лютував голод і по-

шести, а в 1873 році помір. Світова війна (1914—1918) залишила по собі в селі воєнні кладбища, свідка завзятих боїв на полях Маластова.

Малинівка, польське село коло Березова.

Малівка, польське село коло Стрижова.

Українська церква у Великій Мацині.

Марківці, колишня українська парохія разом з Побідним (до 1800 року) коло Сянока. Судовий документ (АГЗ XI 19) з 1428 року згадує, що якийсь Петро Зависько у цьому році продав свою батькіщину в Марківцях дідичам з Побідного (замітка: АГЗ це акта городській земські).

Матієва, українське село з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1830 році; віддалене 14 км. від Нового Санча; найстарше з поміж дру-

гих українських сіл у Сандеччині („Наш Лемко“ Рік IV.).

Мацина Велика, українське село з українською греко-католицькою церквою святих Безсребренників Косми й Даміана, збудованою в 1807 році, відновленою в 1900 і 1930 році; віддалене 10 км. від Горлиць, 7 км. від Липинок (пошта); правдоподібно вже поселене в 1377 році.

Українська церква в Межибродді.

Межибрід (Межибріддя), українське село з українською греко-католицькою церквою Пресвятої Тройці, муреною в 1901 році над берегом Сяну; віддалене 4 км. від Сянока; (гляди Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937 рік).

Милик, українське село з українською греко-католицькою церквою святих Безсребренників Косми й Даміана, збудованою в 1913 році, відновленою в 1926 році; віддалене 39 км. від Нового Санча, 4½ км. від Мушини; поселене в XIV. столітті. (А. Шнайдер: До краєзнавства Галичини, Львів 1868).

Мисцова, українське село з українською греко-католицькою церквою Преподобної Матері Параскевії, муреною в 1796 році, відновленою в 1908 році й каплицею святого Отця Николая; віддалене 13 км. від Дуклі, 14 км. від Змигороду; поселене в XV. сторіччі над рікою Вислокою.

Михайлівка, (німецька кольонія Міхельдорф) на північ від Ванівки над потоком Високою, відома з 1402 року (М. Кордуба: Західне пограничне галицької держави між Карпатами та додішним Сяном, Львів 1925).

Модерівка, польське село коло Фриштаку.

Мокре, українське село, віддалене 2 км. від своєї української греко-католицької парохії в Морхові коло Нового Загіря в Сяніцькій Окрузі.

Морохів, українське село над рікою Ославою, з українською греко-католицькою церквою Стрітення Господа Нашого Ісуса Христа, збудованою в 1837 році; віддалене 11 км. від Нового Загіря, 19 км. від Сянока. Між населенням живе цікаве передання про татарські набіги.

Мохначка Вижня, українське село, віддалене 3 км. від своєї української греко-католицької парохії в Нижній Мохначці.

Мохначка Нижня, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Архистратига Михаїла, збудованою в 1846 році; віддалене 17 км. від Мушини, 35 км. від Нового Санча; поселене в XV. сторіччі. При церкві находитися старий дзвін з 1626 року.

Мочарне (Бартошова), український присілок, віддалений 4 км. від своєї парохії в Синеві, коло Риманова; поселений на колишніх панських грунтах реемігрантами з Америки.

Мощанець, українське село над річкою Вербицею, з українською греко-католицькою церквою Всіх Святих, збудованою в 1834 році; відда-

лене $3\frac{1}{2}$ км. від своєї парохії в Суровиці, до Сянока 32 км., до залізниці в Боську 20 км. До Мощанця зайдли ще в 1426 році руслом ріки Вислоки попри мимінський замок, синівську (село Синів) Сиготу татари, подорозі спалили церкву-манастир на полавській Кучері (передання) та забрали багато молоді з Мощанця в ясир. Мощанецька церква стояла в давнині під лісом, де сьогодні жидівський тартак глотає останки карпатського багац-

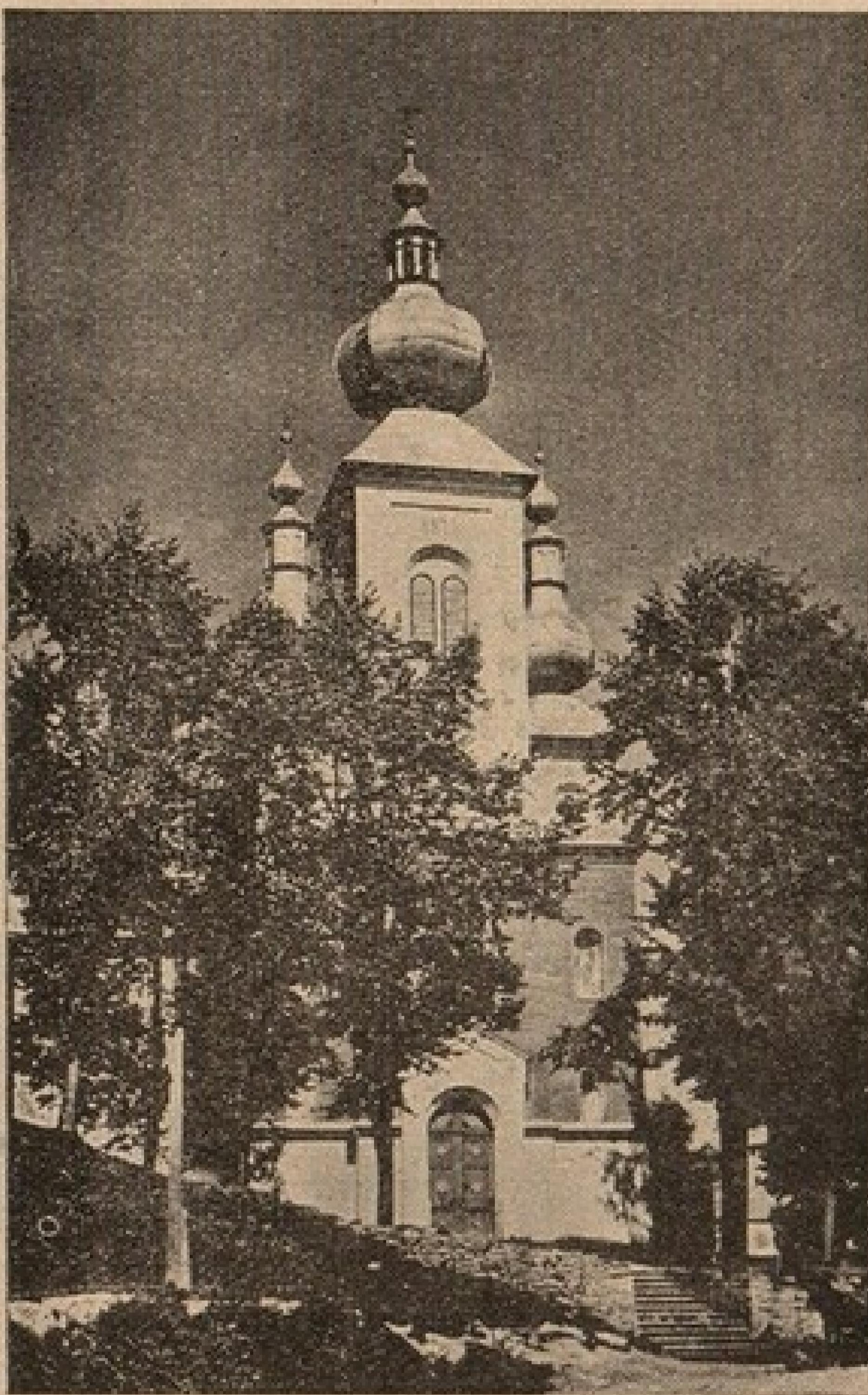
Українська церква в Маластові.

тва; само село теж було під лісом, але в XVII. сторіччі, в часі страшного голоду люди повтікали на тамтой бік Бескиду, деякі аж над ріку Тису, біля Ніражгази й там поселилися.

Мриголод, місточко недалеко Сянока, з українською греко-католицькою церквою Успіння Пресвятої Богородиці, муреною в 1901 році; колись чисто українська оселя, що поселена ще за княжих часів.

Мрокова, польське село коло Змигороду.

Мушина, місточко, віддалене 45 км. від Нового Санча, 10 км. від Криниці; початків Мушини треба шукати в XII-му сторіччі. Є здогад, що тоді побудовано оборонний замок над берегами

Українська церква в Криниці.

Попраду й Мушини, однаке життя на ньому вимерло з невідомих причин за часів поль. короля Казимира Великого; сьогодні на цьому місці розвалені мури. Згідно з переданням Мушина була колись українською юселею. Перший латинський костел побудовано в 1686 році з матеріалу розібраної (історики пишуть „насильно розібраної“)

греко-католицької церкви Тиличі (11 км. на захід від Мушини). Мушина, опоясана від заходу Попрадом від півночі річкою Мушинкою, має 6 щавових джерел; вода помішна на недуги серця, шлунка, переміну матерії, жіночі та нервові недомагання.

Мати українка вертає з поля до хати; Висова.

Мушинка, українське село, віддалене $3\frac{1}{2}$ км. від своєї української парохії в Тиличі, з українською греко-католицькою церквою святого Апостола Іоана Богослова, збудованою в 1768 році; поселене в XV. сторіччі.

Мшанна, українське село з українською греко-католицькою церквою Успення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1865 році, віддалене 14 км. від Дуклі, поселене в XIV. сторіччі (АГЗ III 24) та наділене окремими привілеями про вируб

Старенський дідусь з Висової.

лісів. На мшанецькому греко-католицькому кладовищі спочивають тлінні останки бл. п. о. Степана Тарновича, бувшого пароха в Мшанній.

Нагіряни, давніше чисто українське село з українською греко-католицькою церквою святого Апостола Петра й Павла, збудованою в 1848 році;

приналежне до української парохії у Волі Сеньковій біля Буківська, від 1794 року.

Надізд, польське село коло Шимбарку в Горлицчині.

Надоле, польське село в Дуклянщині (АГЗ III 16).

Надоляни, мішане село коло Новотанця (20 км від Санока), поселене на двірських грунтах.

Небоцько, первісно українське село, прилучене в 1801 році до української парохії в Ялині коло Грабівниці Старенської (АГЗ XI 726).

Українська церква в Команьчі.

Небилець, польська оселя коло Стрижева.

Невістка, первісно українське село біля Березова, приналежне до української парохії в Іздебках.

Невидна, польська оселя коло Стрижева.

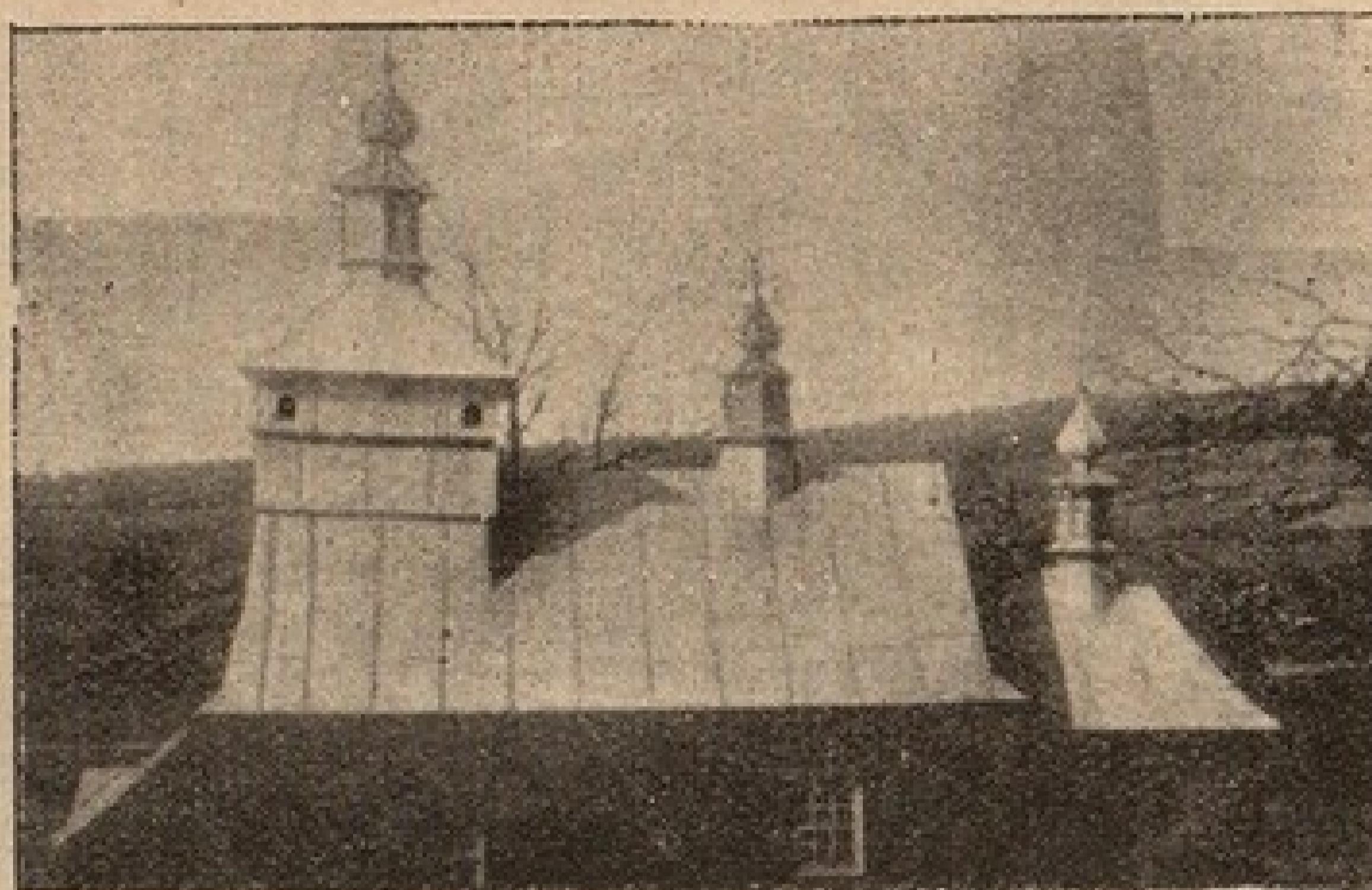
Незнайова, українське село з українською греко-католицькою церквою святих Безсребренників Косми й Даміяна, збудованою в 1780 році; поселене в XIV. сторіччі.

Ніздрець, первісно українське село (до XVI. сторіччя, місійна праця Катерини Ваповської) коло Динова, приналежне до української парохії в Глуднім.

Нова Весь, велике українське село з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудованою в 1795 році; віддалене 22 км. від Нового Санча; поселене в XIV. сторіччі („Наш Лемко“ IV Рік.).

Новий Сандець, місто з Богослужебною каплицею святого Отця Николая, муреною в 1911 році. (Окремо: „Сандецька Земля“).

Новиця, українське село, віддалене 14 км. від Горлиць, з українською греко-католицькою церквою Преподобної Матері Параскевії, збудова-

Українська церква в Новиці.

ною в 1843 році та каплицею Успення Пресвятої Богородиці, збудованою в 1889 році; село поселене в XV. сторіччі.

Новосільці - Гневош, українське село з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1895 році; віддалене 11 км. від Сянока; відоме вже XIV. сторіччі з судових городських актів (АГЗ XI 137). До гарних діл новосільчан, що їх історія записала, належить вибудування величавої української греко-католицької церкви на горбку, яку здалека видно та яка є оздoboю „Сяніцького Поділля“; цю церкву

будували новосільчани проти волі всіх маючих власті за намісника Казимира Баденього (він поборував як австрійський міністр внутрішніх справ український національний рух, був намісником Галичини в 1888—95 роках), який аж на місце, себто до Новосілець приїхав, щоб побачити свою неміч противу доброї збірної волі громадян. Новосільчани, завдяки нашому українському греко-католицькому обрядові, що його передали нам предки в самосвідо-

Українська церква в Розділлі.

мости й самопошані своєї нації, не могли відректися краси українського католицького обряду, ані цеї культури, що надбанням — вицвітом тисячлітнього життя нації сталася; глибини душі не можна змінити. У своїй суворо - поважній красі український католицький обряд найвеличавіший серед інших християнських обрядів. Село Новосілці звалося зразу „Нова Оселя“. Приставку „Гневош“ додали до первісної назви в 1885 році, в часі будови залізної дороги. З Новосільців родом Впр. о. Кирило-

шанин, Йосиф Маринович, добромильський декан і парох Війська біля Пацлавської Кальварії. Його брат, Антін Маринович є гімназійним професором.

Новотанець, мішане село, віддалене від української парохії в Сеньковій Волі 3 км.; звалося в своїх початках: Березово.

Обарим, колись українське село з українською греко-католицькою церквою Преображення

Українська церква в Обаримі.

Господа Нашого Ісуса Христа, збудованою в 1828 році, відновленою в 1929 році. (Гляди: Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1936).

Обрінова, українське село, на основання якого дав польський король Казимир Великий право Яковові Іскрі (25. січня 1352 року) в лісах, що звалися Обрвінів і Брахцин над рікою Вислокою, щоб він поселив там село на німецькім праві під назвою Обрінова. Ця надана королем назва не вдер-

жалася; село від свого осадчого Іскри вже в XV. сторіччі звалося Іскринею й ця назва досьогодні вдержалася. Іскриня польське село.

Одерне, польське село коло Коросна, було в давнині гніздом роду Камянецьких з замком Камянець на території села Одриконь, котрого звалища заховалися досьогодні (АГЗ XI 2531).

Українськ жінки перед церквою в Кривій.

Одрехова, велике українське село з українською греко-католицькою церквою святого Іоана Хрестителя, мурованою в 1817 році; віддалене 20 км. від Сянока, 4 км. від залізниці в Заршині, 9 км. від Риманова; відоме вже в XIV. сторіччі (АГЗ XI 260).

Ожинна, українське село при чехословацькому кордонні, віддалене 14 км. від Крампної, з українською греко-католицькою церквою святого Василія Великого, збудованою в 1867 році; дочерне української парохії Граб — 3 км.

Ольховець, українське село з українською греко-католицькою церквою Перенесення Моштей святого Отця Миколая, збудованою в 1934 році; віддалене 16^{1/2} км. від Дуклі.

Опарівка, українське село з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудованою в 1912 році, відновленою в 1932 році; стара невеличка церква була в Опарівці ще в 1700 році; до Стрижева над Вислоком 9 км., до Коросна 24 км.; відоме вже в XV. сторіччі.

Українська церква в Явірках.

Оріхівці (Оріхівниця або Одрехівка), польська оселя коло Березова.

Павлока, українське село з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, мурованою в 1909 році; віддалене 7 км. від Динова, 32 км. від Березова; поселене в XV. сторіччі. (Гляди: Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини. Львів 1936 р.).

Пакошівка, донедавна чисто українське село, віддалене 4 км. від своєї української, греко-католицької парохії в Ялині. Про Пакошівку

довідуємося з городських судових актів (АГЗ XI. 1349), що вона була в 1441 році власністю трьох братів українців: Івана, Пакоша й Томка. Другий акт (АГЗ XI. 1645) каже, що Пакош записав 4.

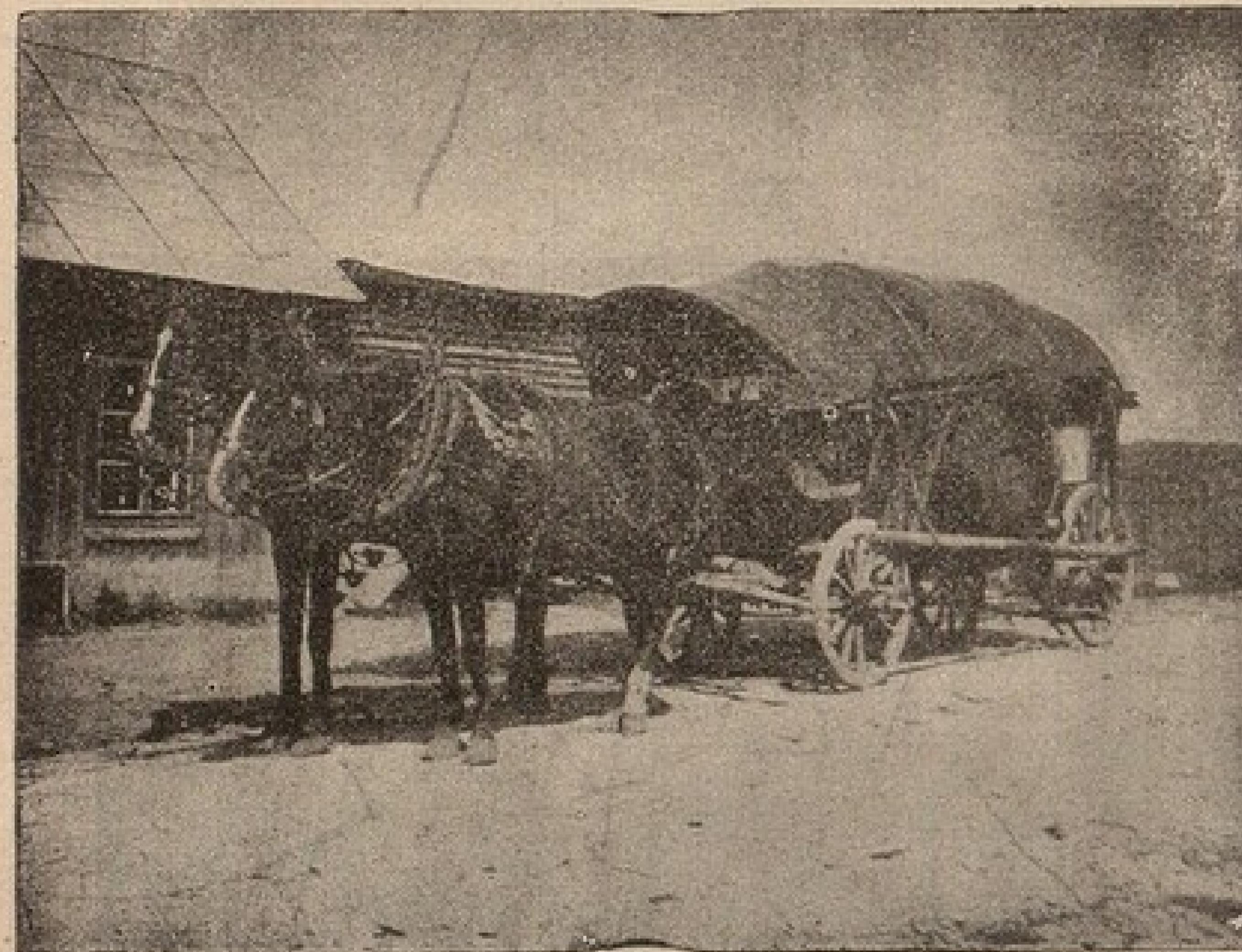
Українська жінка з Висової.

лютого 1441 року своєї межі Маргареті половину Пакошівки та обох Лялинів (Руського й Німецького Лялина). Відтак третій акт (АГЗ XI. 130) згадує про зложення 10 марок „зкладу“ в справі Па-

коша з Пакошівки в 1425 році, врешті четвертий акт (АГЗ XI, 581) згадує про Томка з Пакошівки, який виступав у 2. XI 1433 року перед сяніцьким судом як свідок. З Пакошівки родом наш український Епископ, Ексц. Кир Йосафат Коциловський, перемиський, самбірський і сяніцький Епископ.

Палениця, присілок Жегестова.

Пантна, українське дочерне, віддалене 2 км. село від своєї української греко-католицької

Мазярський віз з Лосього. „Верхи“ т. XIII. Krakів 1935.

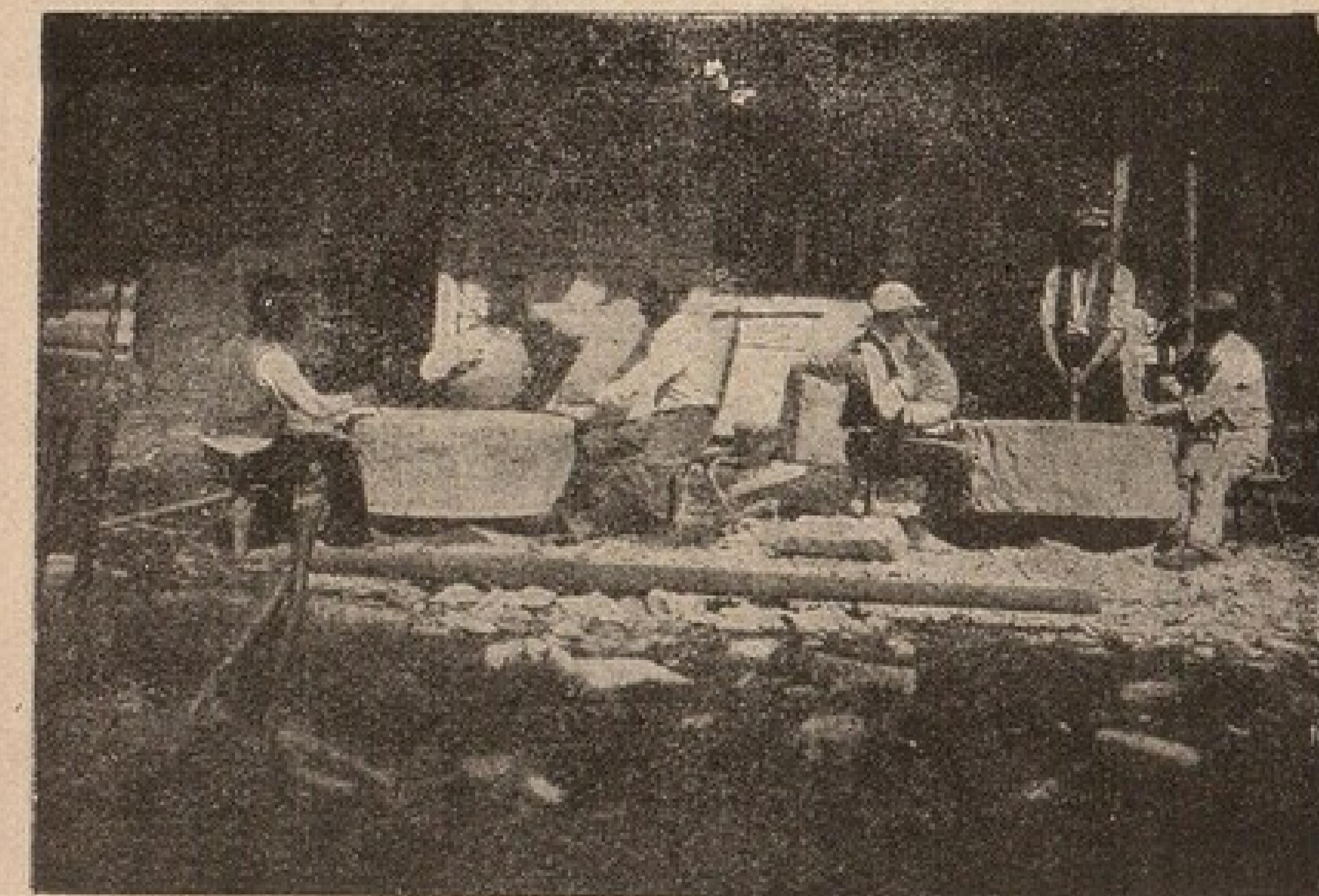
парохії в Маластові, з українською греко-католицькою церквою Преподобної Матери Паракевії, муреною в 1916 році; віддалене понад 10 км. від Горлиць.

Пасвіська, український присілок, віддалений 3 км. від своєї парохії в Одреховій, розбудований на рівнині, над правою стороною ріки Вислока; до Сянока 23 км., до Риманова 8 км. На пасвіських полях, недалеко Одрехової був у 1926—1930 р. великий тартак, який згорів з підпалу, а

машини перевезли до Мошанця, де побудували новий тартак.

Пельня, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Івана Богослова, збудованою в 1805 році, віддалене 12 км. від Сянока, 3 км. від залізниці в Новосільцях—Гнєвош; відоме село в XIII. сторіччі.

Перегонина, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Вели-

Каменярі в Перегонині. „Верхи“ т. XIII. Krakів 1935.

комученика Димитрія, збудованою в 1902 році; дочерне своєї парохії в Бортнім ($4\frac{1}{2}$ км.), коло Горлиць, поселене в XVI. сторіччі.

Перегримка, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1870 році; віддалене 18 км. від Ясла, 6 км. від Змигороду; поселене в XV. сторіччі. (Гляди: „Наш Лемко“ ч. 1 (49) 1936).

Пересітниця, польське село віддалене 6 км. від Іздебок біля Березова; завдячує своїй зміні Кат. Ваповській (як Обарим, Невістка й другі); відоме вже в 1392 році.

Перунка, українське дочерне, віддалене 2 км. село від своєї парохії в Чирній, з українською греко-католицькою церквою святих Безоребренників Косми й Даміяна, збудованою в 1798 році; поселене ще в княжих часах. До Грибова 23 км.

Петрова Воля, мішане село, приналежне до української парохії в Ріпнику (15 км.) біля Корсона.

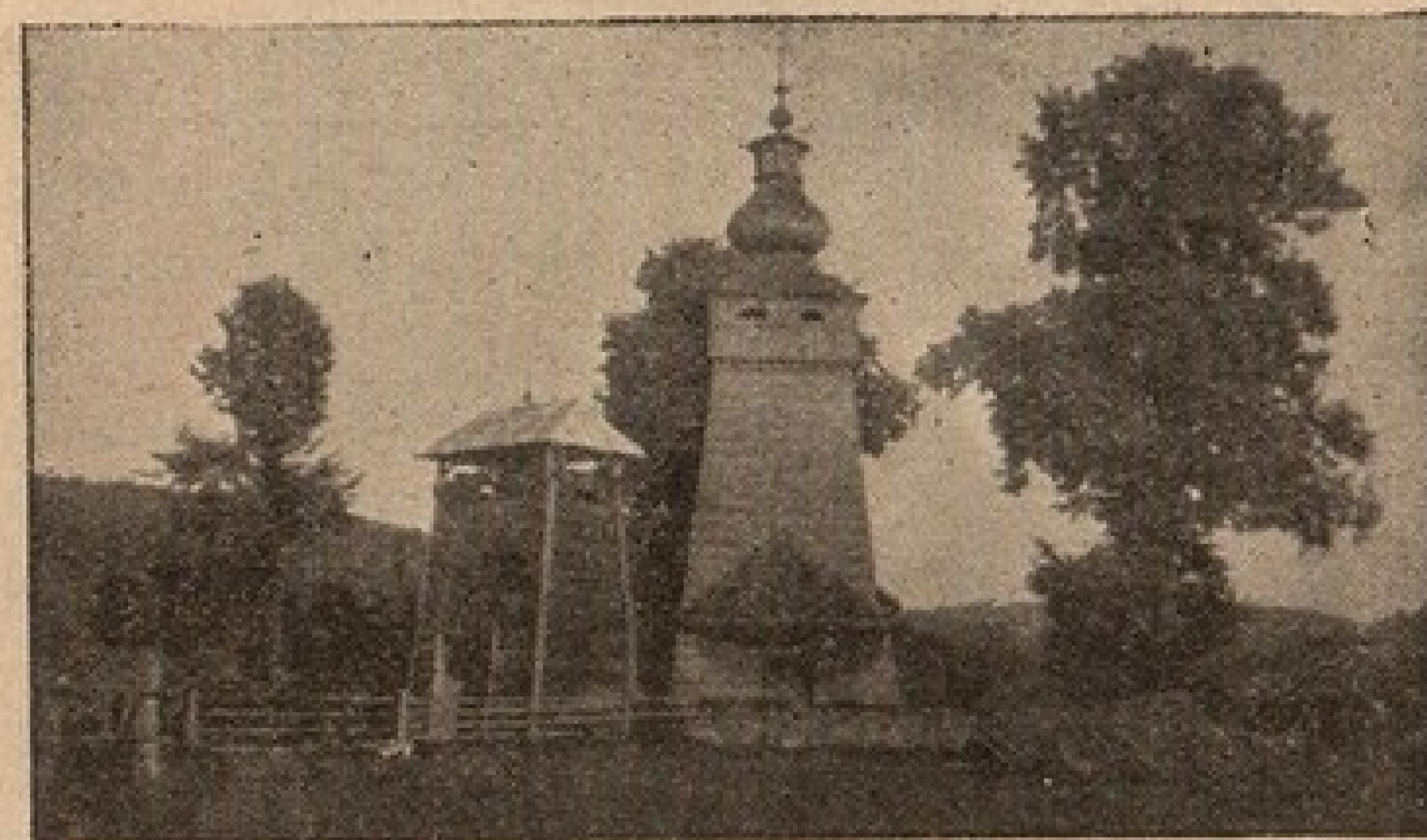
Українська церква в Перегримці.

Північна, стара лічнича оселя, відома вже в XIV. сторіччі, побудована на лівому березі Попраду, біля чесько-словацького кордону, що у стіп Північної, в напрямі до Сухої Долини й дальше у стіп Щавниці скручує та провадить на захід. Природні, лікувальні мінеральні джерела в Північній багаті в залізощавову воду, окремо на терені Північної обильні боровинові поклади. Біля Північної чудові терени для рибаків (пструги) у філях Попраду. З Північної до Санча 23 км., до Жегестова 17 км., до Криниці 28 км.

Писарівка, спольщене село коло Сянока (14 км.). (Пісаровце).

Побідно, як Писарівка; до 1830 року стояла в цьому селі українська греко-католицька церква Возн. Чесного Господнього Хреста; як вона згоріла, побідняки перейшли на латинський обряд. (Кодекс Дипл. Мп. III. ч. 741).

Поворозник, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Апостола Якова, збудованою в 1612 році; віддалене 43 км. від Нового Санча, 3 км. від Криниці; відоме вже з XV. сторіччі.

Українська церква в Поворознику.

Половці, мішане село, приналежне до української парохії в Сянічку (Прусіку), віддалене від Сянока $4\frac{1}{2}$ км.; відоме вже в XIV. сторіччі (АГЗ XI. 1908).

Полонна, українське село з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, муреною в 1790 році; віддалене 8 км. від містечка Буківська, 23 км. від Сянока; відоме вже в XIV. сторіччі.

Полави, українське село, розбудоване над берегами потічка Полавки, або Климчове, з українською греко-католицькою церквою Соществія Свя-

того Духа, побудованою в 1831 році; відоме в XV.
сторіччі.

Поляна, польське село біля Коросна.

Поляни, українське дочернє село, приналежне до парохії в Бересті, з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, побудованою в 1820 році; віддалене 17 км. від Грибова. Для відрізnenня прозвані: Поляни Грибівські.

Поляни Мисцівські, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Йоана Золотоустого, мурованою в 1914 році; віддалене 16 км. від Дуклі, $6\frac{1}{2}$ км. від Крампної, 35 км. Коросна. (Села на Лемківщині, прозвані „Полянами“ вказують на своє положення в сусідстві лісів, що більше цікаве, ніде на просторі давньої Галичини не бачимо стільки українських осель, котрих назвища звязані лісом, що саме бачимо між Сяноком і Вислокою).

Поляни Суровичні, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1728 році; побудоване обабіч річки Полянчика; поселене в XIV.
сторіччі; до Сянока 45 км., до Риманова 22 км. (Гляди „Наш Лемко“ ч. 4 (76) 1937 рік).

Попелі, український присілок парохії Юрівці коло Сянока, відомий вже в 1472 році (АГЗ XVI. 892).

Поремба Мала, польське село, віддалене 9 км. від Нового Санча.

Поруби (коло Боська в Сяніччині), присілок, поселений на двірських полях.

Поруби (коло Селиськ у Березівщині, гляди: Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937).

Пораж, польське село коло Загіря, відоме з 1383 року; поселене над долішньою Ославою.

Посада Вільховецька, передгороддя Сянока (1 км.).

Посада Горішня, мішане село, віддалене 3 км. від української парохії в Дошні, до Риманова $2\frac{1}{2}$ км.

Посада Заршинська, польське село, присілок містечка Заршина.

Посада Яслиська, мішане село віддалене $1\frac{1}{2}$ км. від української парохії в Дальовій, біля Яслиськ, до Риманова 18 км., до Сянока 45 км.

Деревляна капличка в Королевій Руській,
коло Нового Санча. „Верхи“ т. ХІІІ. Краків 1935.

Посада Ячмирська, польська оселя біля Заршина, в Сяніцькій Окрузі.

Потік, польська місцевість біля Коросна.

Прибівка, польське село (залізниця в містці) коло Фриштаку.

Прибішів, українське дочернє село, віддалене 4 км. від парохії в Карликові, з українською греко-католицькою церквою Преп. Мат. Параскевії, збудованою в 1845 році; до Сянока 26 км.

Приєтниця, польська оселя в області Стобниці (АГЗ XVI 374).

Присліп, українське дочерне село парохії Новиці, біля Устя Руського, з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1736 році; віддалене 16 км. від Горлиць; відоме як одне з найстарших українських сіл у Горлицчині в XV. сторіччі. В давнині (1570 рік) була в Прислопі самостійна українська католицька парохія.

Просік, українське село, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1793 році; віддалене 6 км. від Сянока; (кожначасний душпастир парохії Просіка мешкає від 1873 року в Сянічку, де побудовані приходські забудування). Про село Просік написав Др. Ф. Коковський довшу, цінну статтю, яка поміщена в „Рідній Мові“ ч. 11 (59). Рік V. п. н.: Назвища в селі Просіку, Сяніцького повіту.

Пструже, українське село, дочерне української греко-католицької парохії в Мацині Великій (6 км.), до Горлиць 14 км., поселене в XV. сторіччі.

Радоцина, українське село з українською греко-католицькою церквою святих Безсребренників Косми й Даміяна, збудованою в 1898 році; віддалене 35 км. від Горлиць, 5 км. від (пошта) Незнаєвої; відоме вже в XVI. сторіччі.

Ратнавиця, дочерне село Волиці біля Буківська (число українців 200) з українською греко-католицькою церквою святого Отця Миколая, збудованою в 1881 році (перша церква в Ратнавиці збудована була в 1680 році); до Сянока 20 км.

Раккова, златинізоване село, приналежне до української парохії в Юрівцях, в Сяніцькій Окрузі (АГЗ XVI 1768).

Регетів Вижній, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1865 році; віддалене

не 30 км. від Горлиць, до Гладишева (пошта) 10 км.; відоме в XV. сторіччі.

Регетів Нижній, получений з Вижнім.

Рибень, польське село біля Лабової, в Новосандеччині.

Риманів, містечко, віддалене 27 км. від Сянока. Воно цим замігне, що повстало з української княжої оселі (ще сьогодні видніють на вхо-

Українська церква в Репеді.

довій брамі до палати грабного Потоцького трираменні хрести) над річкою Табор. (Окремо: Ю. Т.: Руслом Вислоки). Під сучасну пору нема в Риманові ані одного українсько-премислового осередку, або крамниці; хоч славний Риманів з великих річних торгів та доокола окрілений українськими селами. В Риманові високо стойть торгівля кожухами, обувом, рогатою твариною й кіньми; цікаве теж, що в Риманові ко-

вальське залізо дешевше, як у Сяноці. До залізниці в Шляхоцькому Вороблику 6 км.

Риманів-Живець, лічнича оселя над річкою Табою, притокою Вислоки, лугово-вуглевисні солянки з бромом та йодом; лічить: жовницю (запалення лімфатичних - невеликих круглих залоз, порозміщуваних по цілому людському організмі з пасокою, білковинною рідиною, яка нищить деякі бактерії (пр. гноєві, туберкульозні та інші), катари дихальних шляхів, жіночі хороби й інші.

Рихвальд, українське село, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1653 році; поселене в XIV. сторіччі, (має здавня привілей на торгівлю барами), віддалене 12 км. від Горлиць, 7 км. від Руської Ропиці.

Рівне, польська оселя біля Дуклі (копальні нафти). В давнині належало Рівне до „цергівської руської області“.

Ріпки, український присілок парохії Ганчової, з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудованою в 1801 році; (відоме з того, що на терені Ріпок у 1769 році перебували польські війська конфедератів, які збунтувалися проти свого короля, разом зі шляхтою). До Висової 8 км., до Горлиць 35 км.

Ріпник, українське село, з українською греко-католицькою церквою Преп. Матері Параскевії, збудованою в 1914 році; поселене в XIV. сторіччі; парохія була в Ріпнику вже в 1581 році; до Коросна 15 км., до залізниці в Ягайлон. Лучках 8 км.

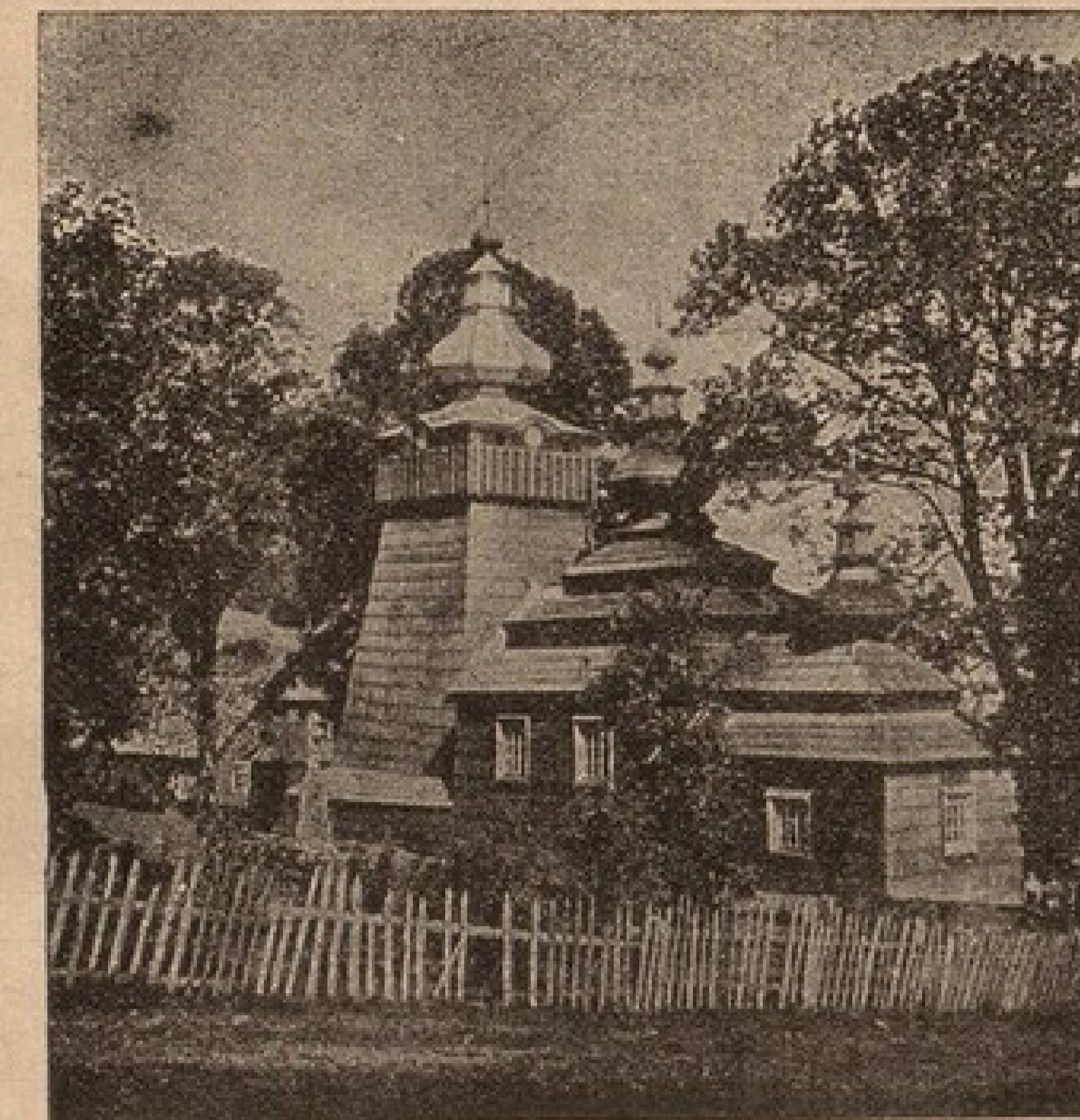
Розділля, українське село, з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці; віддалене 11 км. від Горлиць, 5 км від Липинок.

Ропа, український присілок парохії Климківки, біля Горлиць.

Ропиця Руська, українське дочернє село Маластова, біля Горлиць, з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1819 році; поселене в XV. сторіччі.

Ролянка, українське село, віддалене 3 км. від парохії у Вільхівці біля Дуклі.

Ростайне, українське село, з українською греко-католицькою церквою святих Безсребренни-

Стара церква в Ріпках. „Верхи“ т. XIII. Краків 1935.

ків Косми й Даміяна, збудованою в 1921 році; в 1914 році (світова війна) мадяри спалили ціле село й приходські будинки. В Ростайнім душпастирював бл. п. о. Степан Тарнович у 1903—6 р., (тут уродився теж автор цих рядків); до Змігороду 24 км., до Крампної 8 км.

Ростока Велика, велике село, з українською греко-католицькою церквою святого Великомученика Димитрія, збудованого в 1819 ро-

ці; до Нового Санча 26 км., до Криниці 8 км. (Гляди: „Наш Лемко“ рік IV.).

Ростока Мала, українське дочерне село парохії Матієва, (5 км.), біля Нового Санча.

Рудавка Риманівська, українське село, побудоване на рівнині над лівим берегом Вислока, приналежне до парохії в Тарнавці до Риманова 14 км., до Сянока 27 км., з Рудавки родом о. Теодор Хомко, парох Літовища. (На терені села копальні нафти та поклади земного воску).

Рудавка Яслиська, українське село, дочерне парохії Яселка, біля кордону Закарпаття над річкою Яселкою, до Риманова 29 км.

Самокляськи, польська оселя біля Змігороду.

Свіржова Руська, українське дочерне село парохії Святкової Великої, з українською греко-католицькою церквою святого Іоана Хрестителя, збудованою в 1894 році; віддалене 20 км. від Змігороду, (Р. Е. з 1508 р.) поселене в XV стор.

Святкова Велика, українське село, віддалене 18 км. від Змігороду, 6 км. від Крампної, 38 км. від Яслів, з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1757 році; відоме вже в 1510 році як власність сяніцького кастеляна Андрія Стадницького. (Література: кс. В. Сарна: Опис ясьельського повіту, Кат. Перегл. 1898; окремо о. Дмитро Ступак: Короткий начерк історії парохії Святкова на Лемківщині).

Святківка (Мала Святкова), українське село дочерне парохії Святкова Велика, з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1762 році.

Селіська, українське дочерне село з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1866 році; віддалене 6 км. від Динова. (Література: Ф. Коковський: Східні межами Лемківщини, Львів 1937 р.).

Семушева, українська оселя, положена поміж Волоською й Сільною Тирявою, над річкою Тирявкою, яка вливається до Сяну, у віддаленні 4 км. біля Мриголоду, розбудоване на двох узгірях у підніжжі Солених Гір, 672 м. понад рівнем моря; це село відоме вже з 1337 року, засноване Іваном Семушівським, власником двора. В давнині село лежало на схід до Голучкова, там де сьогодні находитися поле, прозване Церквиськими. Там була

Українська рідня з Великої Святкової.

колись церква й самостійна парохія до 1813 року. Сьогодні має Семушева свою українську греко-католицьку церкву Богоявлення Господнього, збудовану в 1841 році, але є дочерною церквою Сільної Тиряви (3 км.) З давніх часів заховався до сьогодні цементовий камінь з датою 1416 рік, захований в цінній збірці професора Михайла Навроцького в Перемишлі, зглядно в Музеї Лемківщини в Сяніці. Крім української церкви є в селі 3-клясова народня школа, яка від свого оснування в 1890 році до 1932 року мала українську мову навчання. Село має поверх 1000 мешканців, у цьому кілька зай-

шлих родин латинників; найстаріші українські родини в селі: Войнарівські, Волянські, Гліби, Хоровські, Швайлики й Ядчишини. Село є національно відоме, має власний деревляний Народний Дім з театральною сценою, читальню „Просвіти“, Споживчу Кооперативу, Кружок „Сільського Господаря“, т-во „Луг“ закрила адмін. влада. Вже перед світовою війною (1914 рік) село зазначило своє українське обличчя, побіч Одрехової ставило воно сміло та успішно перші кроки у виборчих виступах. У Семишевій працював колись молодий організатор на суспільно-політичнім полі, Василь Войнарівський, що відважно розгорнув свої крила ідейної праці аж у далекий Бескид над границею Закарпаття (тепер він живе в Канаді). На освітньо-культурнім полі поклав чималі заслуги бувший управитель школи, Михайло Навроцький з дружиною. В селі є джерела соленої води й дотепер не-використані нафтові терени, які в табуллярних книгах, у сяніцькому суді зареєстровані окремо, як нафтові поля. Село має пошту в Волоській Тиряві (5 км.), до залізниці в Залужі 15 км., до Сянока 20 км. (Опис села зладжений на основі цінних записів Вп. професора Михайла Навроцького, що жертвоно працював у Семушевій продовж 24 років, окремо література: Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини. Львів 1937 р.).

Сенькова Воля, українське село, з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1864 році; віддалене 19 км. від Сянока, 8 км. від Буківська, 3 км. від Новотанця; поселене в XIV. сторіччі.

Сенькова, дочерне село Маластова, віддалене 4 км. від своєї парохії, до Горлиць 15 км.

Синів, українське село, з українською греко-католицькою церквою Рождества Пресвятої Богородиці, збудованою 1874 році, віддалене 5 км. від Риманова, 24 км. від Сянока та 6 км. від залізниці в Боську; зі Синева родом редактор „Русал-

ки“ Григорій Гануляк-Марусин і Григорій Судомир, професор. (Гляди: „Наш Лемко“ р. 1935). (АГЗ 1106 кажуть, що син якогось мельника українця зі Синева присягав у справі мельника зі Заршина в 1438 році. АГЗ 1720: Сенько зі Синева й Федір були свідками в Сяноці в 1443 році, отже село існувало вже в XIV. стор.).

Українська церква в Солотвинах.

Сільниця, до 1875 року українська самостійна парохія, в цьому році парохіяни перейшли тромадно на латинський обряд і прилучено їх до латинської парохії в Диляговій, біля Динова.

Скальник, польська оселя коло Змигороду.

Сквірте, українське село з українською греко-католицькою церквою святих Безсребренників Косми й Даміяна, збудованою в 1837 році;

віддалене понад 30 км. від Горлиць (відоме зі шкільного штрайку в 1937 році).

Складисте, українське дочерне село Матієвої (3 км.) біля Нового Санча. (Окремо: Сандецька земля).

Смереківць, українське село з українською церквою святого Архангела Михаїла, будованою в 1848 році; віддалене 24 км. від Горлиць, поселене в XV. сторіччі.

Смеречне, український присілок (2 км.) української парохії в Мишанній, біля Дуклі.

Снітниця, українське село з українською греко-католицькою церквою святого Вмч. Димитрія, збудованою в 1755 році; віддалене 18 км. від Грибова; поселене в княжих часах.

Согорів Горішній, українське село, дочерне парохії в Юрівцях (1 км.) у Сяніцькій Окрузі; поселене в XIV. сторіччі.

Согорів Долішній, як вище (АГЗ XI 639).

Солотвини, українське село з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1887 році; віддалене 12 км. від Мушини, 2 км. від Криниці. Першу школу в селі побудовано в 1925 році. (Окремо: Сандецька Земля).

Ставиша, українське дочерне село Снітниці, з українською церквою св. Димитрія, збудованою в 1818 році; прилучене в XVIII. сторіччі до Снітниці; до Грибова 22 км.

Старавесь, польське село коло Березова.

Старий Санч, місто побудоване між устям Попраду до Дунайця. (Окремо: Сандецька Земля).

Стодолина, польська оселя біля Коросна.

Сторожі Великі, українське село з українською церквою святого Пророка Іллі, збудованою в 1661 році; віддалене 5 км. від Сянока; поселене в княжих часах.

Сторожі Малі, український присілок (7 км.) парохії в Загутині.

Страхотина, польське село коло Старенської Грабівниці (в Сяніцькій Окрузі).

Стрижів, містечко над Вислоком у Короснянській Окрузі.

Суровиця, українське село, з українською греко-католицькою церквою Успення Пресвятої

Українська церква в Тиряви Волоській.

Богородиці, збудованою в 1910 році; віддалене 15 км. від Буківська, 30 км. від Сянока; поселене в XIV. сторіччі.

Суходіл, польська оселя в Короснянщині.

Сянік, місто — осередок Лемківщини; з українською греко-католицькою церквою Пресвятої Тройці, муреною в 1774 році; література: Ф. Ковковський: Східніми межами Лемківщини, Львів

1937 р., Др. Я. М. Ладижинський: Сянок та його околиці Н. Л. С. Львів 1930., о. С. Ядовський: Шематизм Лемківщини, Львів 1936, В. Колпачкевич: Про зах межі київської держави в Х. стор., Львів 1935, Др. П. Домбковський: Національні відносини Сяніцької Землі в XV. стор., Львів 1921 й інші.

Сянічок, українське село, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1793 році; віддалене 6 $\frac{1}{2}$ км. від Сянока; поселене в XIII. сторіччі.

Тарнавка, українське село над потічком Тарнавчиком, що вливається з лівого боку до Вислої, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1860 році; віддалене 15 км. від Риманова, 28 км. від Сянока, 14 км. від залізниці в Боську. (Окремо: Над руслом Вислоки).

Теребча, українське село, з українською греко-католицькою церквою Успення Пресвятої Богородиці, побудованою в 1807 році, поселене в XV. сторіччі; віддалене 3 км. від Сянока, побудоване на узгірях по лівій стороні Сяну. (Література: Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937 р.).

Терстяна, українське, дочерне, віддалене 6 км. село від своєї парохії в Тилявії.

Тирява Сільна, українське село, над річкою Тирявкою, з українською греко-католицькою церквою Собора святого Іоана Хрестителя, збудованою в 1837 році; віддалене 15 км. від Сянока, 3 км. від Мриголоду. (Дуже цінна праця професора Івана Филипчака п. н. „Нарис історії Тиряви Сільної“. Відбитка з записок Наук. Тов. ім. Шевченка т. 154, Львів 1937, стор. 1—28).

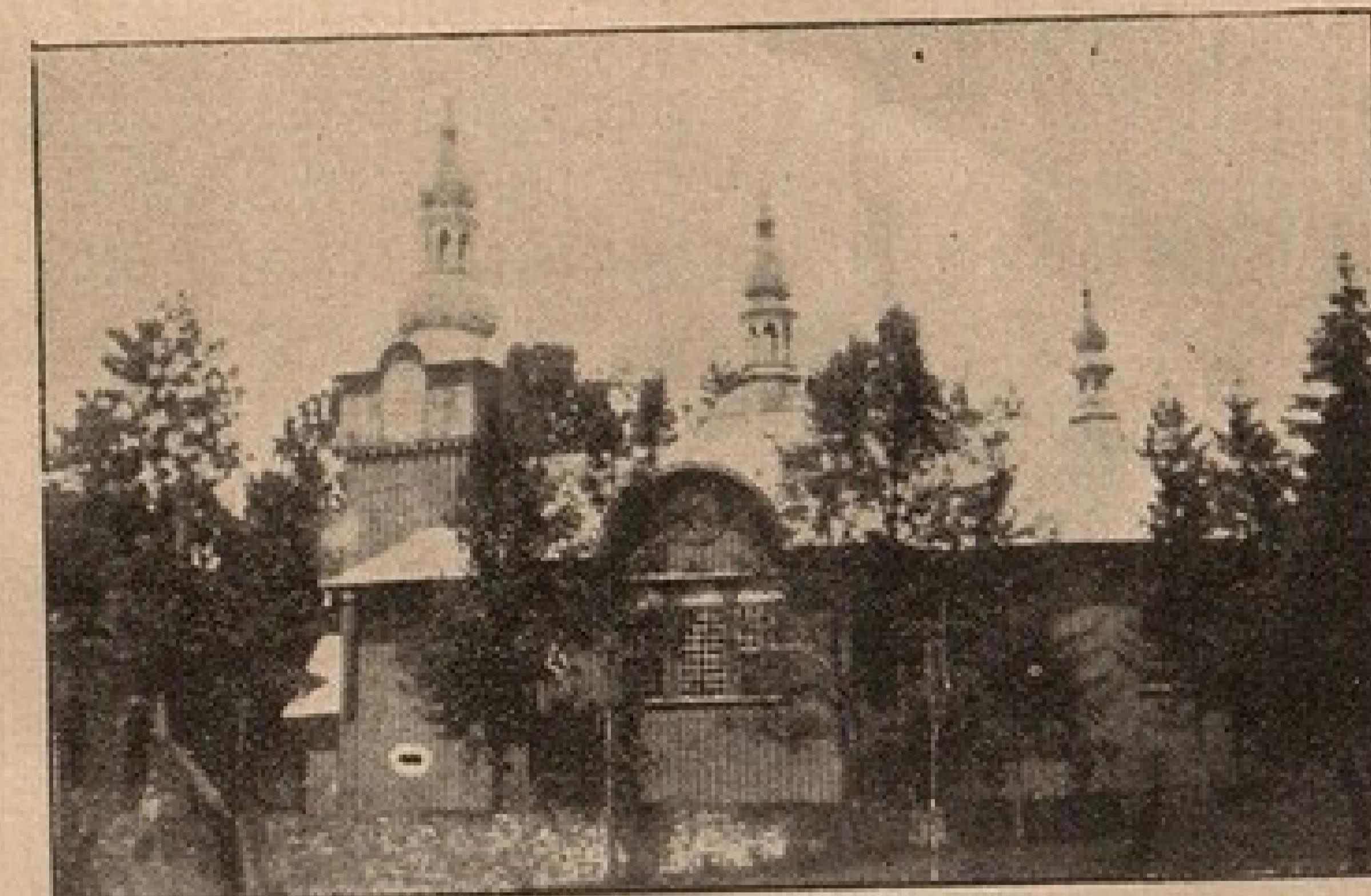
Тиханя, українське село, з українською греко-католицькою церквою святого Отця Миколая, збудованою в 1790 році; віддалене 24 км. від Дуклі, 3 км. від Крампної; поселене в XV. сторіччі.

Токарня, українське село, з українською греко-католицькою церквою Успення Пресвятої

Богородиці, збудованою в 1884 році; віддалене 3 км. від Буківська, 18 км. від Сянока.

Угрин, українське дочерне, віддалене 3 км. село від парохії в Лабовій (гляди „Наш Лемко“ рік V.).

Улюч, українське село, з українською греко-католицькою церквою Вознесення Господа Нашого Ісуса Христа, збудованою в 1510 році й церквою святого Отця Миколая, збудованою в 1925 році; віддалене 24 км. від Сянока. (Література: Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937 р., Вл. Кухарський: Санок і Саноцька земля в добе Пястув і Ягельлонув, Львів 1906).

Українська церква в Чирнії.

Устя Руське, українське село, з українською церквою Преподоб. Матері Параскевії, збудованою в 1786 році; віддалене 26 км. від Горлиць. (Населення Устя Руського пам'ятає про славні подвиги збійників у Бескидах, які мали на т. зв. Збуїеській Поляні в Устю свій осідок і різні сховки). Устя Руське поселене в XIV. сторіччі над річкою Ропою.

Фаліївка, златинізоване село коло Сянока, приналежне до української парохії в Юрівцях.

Уляниця, польська оселя біля Динова.

Фльоринка, українське село, з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1875 році; віддалене 8 км. від Грибова, 29 км. від Н. Санча. (Гляди: „Наш Лемко“ річник V.).

Фолюш (Клопітниця), українське дочерне, віддалене $2\frac{1}{2}$ км. село від парохії у Цеклинській Волі, біля Змігороду. (Гл.: „Наш Лмко“ ч. 20(68).

Фріштак, містечко в Короснянській окрузі.

Футома, польська оселя, коло Динова (А. Г. З. XIII. 87.).

Ходорівка, мішаний присілок (1/4 км.) Бахіря коло Динова, в Березівській окрузі.

Цеклин, польська оселя біля Змігороду.

Цергова, дочерне село Тиляви (12 км.), майже передмістя Дуклі на правім березі річки Яселки; відоме вже в XIV. сторіччі (АГЗ VII 15).

Цигановичі, польська оселя біля Ст. Санча.

Чарна, українське, дочерне, віддалене 3 км. село від парохії у Вижніх Брунарях, з українською церквою святого Великомученика Димитрія, збудованою в 1764 році; віддалене 18 км. від Грибова; поселене в XV. сторіччі.

Чаців, українське село, дочерне парохії Матієвої, біля Нового Санча.

Черемха, українське дочерне село парохії Липівця, з українською церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1883 році; віддалене 30 км. від Риманова.

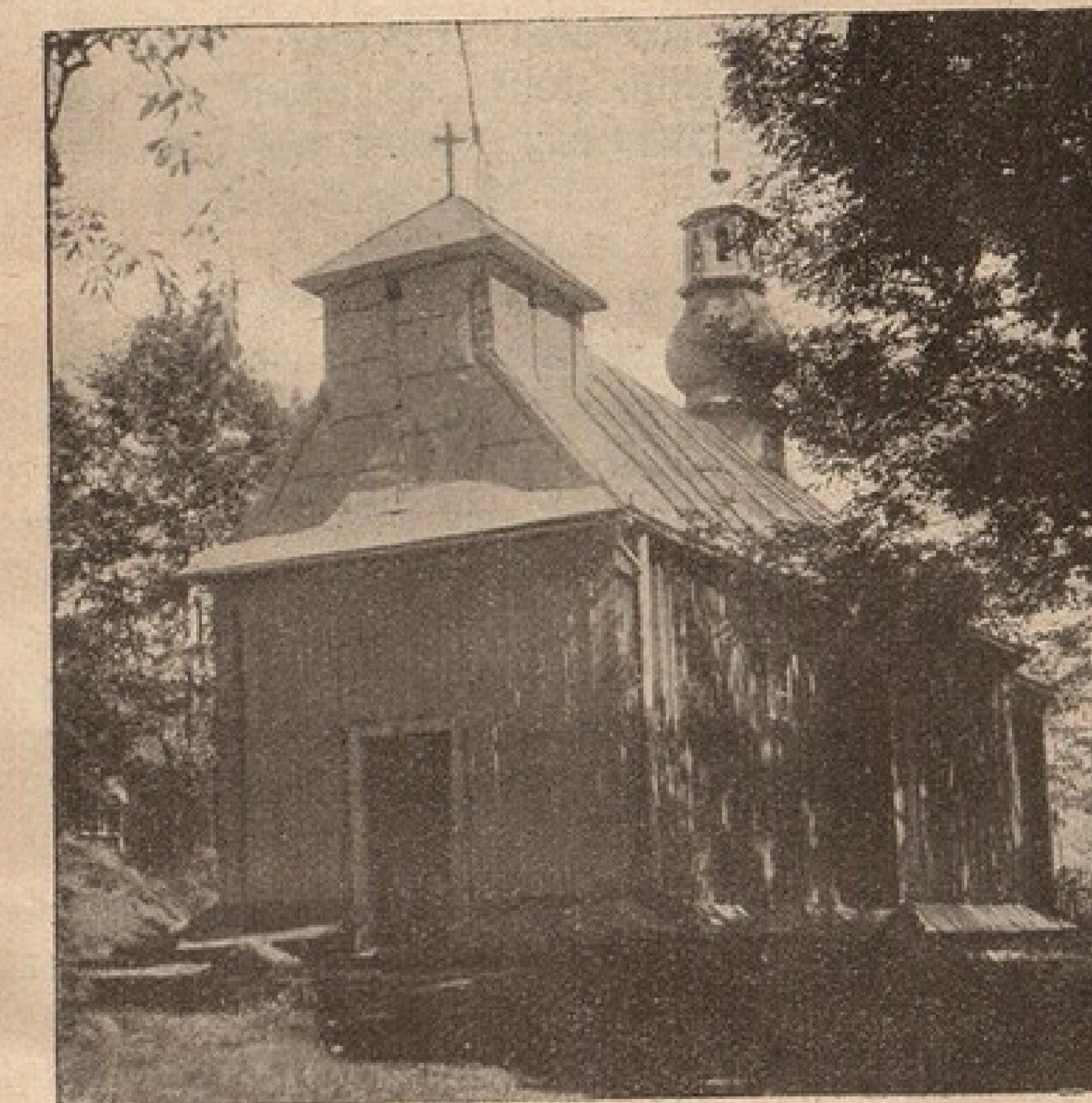
Черешнів, польське село біля Березова.

Чертеж, українське село, з українською греко-католицькою церквою Преображення Господа Нашого Ісуса Христа, збудованою в 1742 році; віддалене 5 км. від Сянока; поселене ще в княжих часах (початки 14 сторіччя): (з Чертежа родом бл. п. о. Степан Тарнович, о. Василь Антонич, о. Андрій Кіт, о. Василь Дяк).

Чертижне, українське дочерне, віддалене 14 км. село від парохії в Баниці, з українською цер-

квою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1791 році; біля Горлиць; поселене в XV. сторіччі.

Чирна, українське село, з українською греко-католицькою церквою св. Великомуч. Параскевії, збудованою в 1892 році; віддалене 22 км. від Грибова, 46 км. від Нового Санча, 5 км. від Снітиниці; поселене в XIV. сторіччі.

Українська церква в Яблониці Руській.

Чорна Вода, українське дочерне, віддалене $2\frac{1}{2}$ км. село від своєї парохії в Явірках, біля Коростенка над Дунайцем; побудоване над потічком званим Чорна Вода.

Чорне, українське село, з українською греко-католицькою церквою святого Великомученика Димитрія, збудованою в 1789 році; віддалене 30 км. від Горлиць, 5 км. від Незнайової, 12 км. від Крампної.

Чорноріки (Чорна Ясениця), українське село, з українською церквою святого Великомуч. Димитрія, збудованою в 1921 році; віддалене 10 км. від Коросна, 3 км. від Корчини; відоме вже в XV. сторіччі (АГЗ XIV 801).

Шебні, польська оселя в Короснянщині.

Шимбарк, польська оселя в Горлицчині.

Шклярі, українське село, з українською греко-католицькою церквою святого Отця Миколая, збудованою в 1894 році; віддалене 14 км. від Риманова, 4 км. від Яслиськ, 40 км. від Сянока; поселене в XV. сторіччі. (Зі Шклярів родом о. Степан Ядовський).

Шклярки, оселя біля Горлиць.

Шляхтова, українське село, з українською греко-католицькою церквою Покрови Пресвятої Богородиці, збудованою в 1903 році; віддалене 8 км. від Щавниці, 43 км. від Нового Санча; відоме вже в XIV. сторіччі.

Щавник, українське, дочерне, віддалене 2 км. село від парохії в Злоцькім, біля Мушини, з українською церквою святого Велкч. Димитрія, збудованою в 1841 році; (Гляди: „Наш Лемко“ ч. 3 (51) 1936 р.).

Щепанцева (Щепанцева Воля), польська оселя записана в АГЗ III 72, як оселя, положена в „Руській землі, Сяніцькій округі“.

Юрівці (Юріївці), українське село, з українською церквою святого Великомуч. Григорія, збудованою в 1873 році; віддалене 7 км. від Сянока; відоме вже в княжих часах, (окремо АГЗ XVI 1768, АГЗ XVI 892, АГЗ XI 639, 641).

Ютрилів — гляди Витрилів, біля Дидні.

Яблінка, польське село біля Березова.

Яблониця Польська українське село, з українською греко-католицькою церквою святих Безсребренників Косми й Даміяна, муріваним в 1791 році (в селі живе 460 латинників); віддалене 8 км. від Іванича, 23 км. від Березова, 21 км. від Риманова.

Яблониця Руська, українське село, з українською церквою святих Безсребренників Косми й Даміяна, збудованою в 1681 році; віддалене 5 км. від Дидні, 15 км. від Динова. (Література: Ф. Коковський: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937 р.).

Явіря, дочерне село української парохії Дошниці, біля Змигороду (10 км.).

Явірки, українське село, з українською греко-католицькою церквою святого Іоана Богослова, муріваним в 1798 році; віддалене 10 км. від Коростенка над Дунайцем, 7 км. від Щавниці; поселене в XV. сторіччі.

Яворова Воля, присілок Сенькової Волі, біля Новотанця, коло Буківська.

Ялин, українське село, з українською церквою святого Великомучен. Юрія, збудованою в 1835 році; віддалене 14 км. від Сянока; відоме вже в XV. сторіччі (АГЗ XVI 1768).

Ясенів, польське село, біля Динова.

Яселко (Ясель), українське село, з українською греко-католицькою церквою святого Архангела Михаїла, збудованою в 1721 році; віддалене 21 км. від Буківська, 30 км. від Риманова, 21 км. від Команьчі; поселене в XV. ст. над річкою Яセルкою.

Яслиська, місточко над горішньою Яселкою, на північній схід від Дуклянського переходу, поселене в княжих часах; до Риманова 22 км.

Яселка, оселя, яка повстала в сусідстві з Церговою в 1363 році, в лісі Ясулті, коло річки Яселки, належнім до Сяніцького замку, на основі дозволу польського короля Казимира Великого, що казав Грицеві Заровичеві заложити село на німецькім праві й дати йому назву Грицева Воля (АГЗ VIII 4.), яке сьогодні зветься Яселкою біля Дуклі.

Ясьонка, українське дочерне село (2 км.) парохії Кривої, біля Горлиць.

Ястрябик (Астрябик), українське дочерне віддалене 3 км. село від парохії в Злоцькім, з

українською греко-католицькою церквою святого Євангелиста Луки, збудованою в 1856 році; віддалене 1 км від Мушини; поселене в XV. сторіччі (окремо: Сандецька Земля).

Ячмир, польське село (на правах містечка) в Сяніцькій окрузі.

Ячмирська Воля (Бажанівка), польська оселя біля Заршина, в Сянічині.

Яшкова, українське, дочерне віддалене 2 км. село від своєї парохії у Вижніх Брунарях, у Горлицькій окрузі; поселене в XIV. сторіччі.

Кінець географічного словника місцевостей на Лемківщині.

ПОЧИТАННЯ ПРЕЧИСТОЇ ДІВИ МАРІЇ ТА СВЯТИХ НА ЛЕМКІВЩИНІ.

Синівське відання українського народу своїй Небесній Заступниці, а з другого боку її особливу, матірню над тим народом опіку, бачимо теж і на Лемківщині. Доказ, що населення Лемківщини шукає також у тої найкращої Матері помочі й заступництва — це третина всіх церков Лемківщини присвячених і відданих під її Покров.

Лемківщина має 198 українських греко-католицьких церков і 12 богослужбових каплиць. У цьому числі припадає:

на Буківський Деканат	20 церков
” Горлицький ”	33 церкви
” Динівський ”	17 церков
” Грибівський ”	17 ”
” Дуклянський ”	28 ”
” Корснянський ”	8 ”
” Мушинський ”	25 ”
” Риманівський ”	26 ”
” Сяніцький ”	24 церкви.

Разом 198 церков.

З цього 61 церков є звязаних тісно з почитанням Богоматері Марії, а саме під патронатом Рождества Пречистої Діви є 16 церков, під її Покровом находяться 23 церкви, її Воведення 3 церкви, Собору Богородиці 2 церкви, Успення Пресвятої Богородиці 13 церков і 1 церква Положення Ризи Пресв. Богоматері.

Друге місце займають церкви під Покровом Святого Арх. Михаїла, в числі 26.

Відтак є церкви Святих Безсребренників Косми й Даміана, в числі 23. Зчериги церкви:

Св. Вмч. Димитрія	17 церков
Пресвятої Матері Паракевії	
(Святих П'ятниць)	14 ”
Господа Н. І. Христа	13 ”
Св. О. Миколая	12 ”
Св. Івана Хрестителя	5 ”
Св. Еванг. Луки	5 ”
Воздвиження Чесн. Хреста	3 церкви
Св Івана Богослова	3 ”
Св. Вмч. Юрія	3 ”
Св. Тройці	2 ”
Св. Духа	2 ”
Св. Апостолів Петра і Павла	2 ”
Св. Василія Великого	2 ”
Св. Івана Золотоустого	1 церква
Св. Преподоб. Якова	1 ”
Св. Симеона Стовпника	1 ”
Всіх Святих	1 ”

З наведеного зіставлення бачимо наглядно, що третина всіх церков на Лемківщині присвячена почитанній опіці Пречистої Діви Марії (61:198).

На другому місці є церкви св. Архангела Михаїла, в числі 26 (26:198).

Третє місце займає церкви св. Безсребренників Косми і Даміана, в числі 23 (23:198).

Відтак на четвертому є церкви св. Великомуч. Димитрія, в числі 17 (17:198); Преп. Матері Паракевії (Св. П'ятниць), в числі 14; Господа Нашого Ісуса Христа (Преображення Г. Н. І. Х. 4; Во-

знесення Г. Н. І. Хр. 4; Богоявлення Г. Н. І. Хр. 3; Стрітення Г. Н. І. Хр. 2) в числі 13 (13:198); Св. О. Миколая, в числі 12 (12:198); по п'ять церков св. Івана Хр. і св. Еванг. Луки; по три св. Івана Богослова і св. Великомученика Юрія; по дві св. Тройці, св. Духа, св. Ап. Петра та св. Василія Великого; решта по одній.

Якщо йде про територіальне розміщення по одиночних церков одних і тих самих Покровителів, то мусимо ствердити цей важливий факт, що є по одиночі околиці, в яких стічається по кілька церков з тим самим Покровителем; наприклад у Риманівському Деканаті є 26 церков і 13 з поміж їх присвячених Пречистій Діві Марії, те саме явище в Короснянському Деканаті на 17 церков є по 5 церков св. Великомученика Димитрія та св. Арх. Михаїла, а тільки одна церква Богоматері і три св. Безср. Косми й Даміяна, дві Преп. Матері Параскевії одна св. Еванг. Луки; або в Мушинському Деканаті на 25 церков є 7 Богоматері, по 4 церкви св. Архангела Михаїла і св. Великомученика Димитрія, 3 св. Безср. Косми й Даміяна, решта інших Святих. Зате в Дуклянському Деканаті на 28 церков припадає 7 церков св. Безср. Косми й Даміяна та по 5 Богоматері і св. Великомуч. Димитрія, решта різних Святих. В інших Деканатах ще більші різниці.

З наведеного зіставлення насувається питання, чому саме більша частина церков на Лемківщині є відана в честь Пречистої Богородиці? На це находимо відповідь у тому, що почитання Божої Матері в українському народі займає від свіків перше місце, — та ще й в тому, що церкви в честь Пресв. Богородиці вже в княжій добі становлять більше як половину із загального числа українських церков на українських землях. Та, що Лемки жили вже в княжих часах на Лемківщині й були тісно звязані зі своїм матірним плем'ям та найбільше тяготіли до княжих осередків, як Сянік, Перемишль, Галич, Львів і..., тому теж і найближчі

церкви, які постали в цій далекій давнині на Лемківщині, присвячувані були Цариці Небес.

Дальше зовсім зрозуміле, що населення Лемківщини, яке жило серед вічних небезпек і боротьби з дикою природою у зворах Бескиду, звертало найрадше свої очі до Матінки Божої, шукаючи в Ній неустаючої помочі. Пригадаймо собі слова набожної пісні:

„Пречистая Діво Мати, нашого краю,
З Ангелами і Святыми Тя величаю“.

Отже Ангели і всі Святі разом з Нею, на її бажання, благають у Бога того, що й Всіна. В тім велика краса цієї правдивої перлини релігійної поезії.

На бачнішу увагу заслуговує ще й таке явище, що в хатах на Лемківщині почесне місце, побіч намісних окразів Бога Творця, Розпятого Христа, або Святої Тройці, займають образи з життя Пречистої Діви з її Дитиною Ісусом. Щойно на другому місці видноють образи св. Йосифа з малим Ісусом та св. О. Миколая. Цікаві образи про сотворення світа, Христові Страсті та про важніші біблійні події передісталися до наших сіл на Лемківщині головно з Підкарпатської України, а саме з нагоди празника в честь Пресвятої Діви, в Манастирі, біля Межиляборців (Манастир збурений московськими й мадярськими військами в 1916 р., але відпусти відбуваються щороку на залишках, де стоять вежа з іконою Божої Матері), дальнє в Пряшеві, Легнавій та Бардиєві Стропксаї. П'знішого походження є образи Святих, привезені на Лемківщину з Америки, або Канади. За те найновішого походження є образи краєвого виробу, на буті з нагоди різних Празників (Паславська Кальварія), св. Місій, або теж внесені на місцеві лемківські ринки та просто до лемківських хат.

Окремим доказом почитання Пречистої Діви та Святих на Лемківщині є численні придорожні, пільні й лісові каплички. На окрему згадку заслуговує найкраща та заразом найбільша богослуж-

бова каплиця на Висівській горі, Яворині, де рік-річно відправляються величаві горжественні Богослуження. Лемківські каплички прикрашені іконами Богоматері. Згадуючи про менші численні каплички на Лемківщині, наведемо теж великі богослужбові каплиці. Такі каплиці бачимо: в селі Белхівка (доч. парохії Волиці, біля Буківська, каплиця Рождества Пресв. Діви), у Висовій біля Горлиць і дочерній Гуті Висівській, Гладишеві, Новиці, Устю Руськім, Одерному (всі села біля Горлиць, у Мисцевій, Жидівському, Гуті Полянській (всі села біля Крампної); у Мохнаці Нижній каплиця Рожд. Богородиці (там теж є церква св. Архангела Михаїла), біля Мушини та у Волі Нижній, біля Яслиськ.

Крім капличок стрічаємо при лемківських головних гостинцях і бічніх, полевих дорогах і стежках, на межах піль, на горbach та узгірях придорожні деревляні, камінні, залізні (найновішого виробу бетонові хрести). Багато видніє хрестів на шпілях бескидських гір, — поставлені на памятку знесення панщини, або інших історичних подій. І так на т. зв. Кичері, над берегом ріки Вислока, поблизу села Полави (Риманівщина) стояв здавній грубезний дубовий хрест, на памятку, що на цьому місці був у давнині Монастир у честь Пресв. Богородиці, який спалили татари. Знов же хрест спалили мадярські війська в 1916 році при відвороті зпід Дуклі. Панцирні хрести бачимо на т. зв. Ксенжкій Горі, в селі Босько (Сяніччина), на горі Маківка в Синеві біля Риманова, на Магурі над Попрадом, на Ділку біля Бафінка й на Церговій (Дуклянщина), у Складистому, Матієвій, Чачові (Новосандеччина) та інші. Всі хрести на вічну славу Ісуса Христа.

Вкінці з культом Святих звязані на Лемківщині різні місця в природі; напр. Полянка св. Івана біля Криниці (не згадуємо про криницю св. Івана з Дуклі з цілючою джерельною водою!), Студенка

св. Івана біля Одрехова, св. Томи (Сяніччина) і другі.

Медалики, що їх залюбки носять жінки на Лемківщині й обдаровують своїх дітей, або своїх мужів перед їх виїздом на еміграцію або на війну, теж з образцем Богоматері та св. Йосифа. Ці медалики причіплюють жінки до святочних коралів, паньорків або до стяжок; деколи носять їх на нитці або ланцюшку на шиї. Газди та парубки пришивають до своїх катанок (синьої камізельки), деколи до капелюхів.

У тяжких своїх хвилинах населення Лемківщини, зокрема старші жінки дають на молебні, акафисти в честь Богородиці. В новіших часах правляється акафисти й до Пренайсв. Серця Ісусового, св. Йосифа та в місяці грудні до св. О. Миколая. Ці акафисти співають у церквах перед престолом або іконою Богоматері, на цвінтарях перед статуями Пречистої Діви Марії (як прим. у Гладишеві біля Горлиць), або перед капличками з іконою Небесної Цариці.

ПРО ЩО КАЖЕ КНИЖКА:

	стор.
Передмова	: : : : : : : : 1—5
Історичні памятки в західніх Карпатах	: : : : 7—28
Історичний словник Лемківщини	: : : : 29—114
Почитання Пречистої Діви Марії та Святих на Лемківщині	: : : : : : : : 114—119

В книжці є 64 ілюстрації.

ЛІТЕРАТУРД.

- Барсов Н. П.: Географія Начальної Лѣтописи, Варшава 1885.
- Бялковський Л.: Земя Сандецка, Краків 1911.
- Верхрацький: Про говір галицьких Лемків, Львів 1914.
- * * * Верхи, рік XIII., Краків 1935.
- Дашкевич Н.: Княженіе Даниила Галицкаго, Київ 1873.
- Домбковський П.: Стосункі жиця шляхти саноцкей, Львів 1923.
- Зілинський І.: Проби впорядкування українських говорів, Львів 1914.
- Зілинський І.: Мапа діялектів українських, Варшава 1933.
- Княжинський А.: Межі Бойківщини, Літопис Бойківщини, т. I. Самбір 1931.
- Коковський Ф.: Східніми межами Лемківщини, Львів 1937.
- Кухарський Вл.: Пшивілее вибранецке — Документи з Земі Саноцкей, Сянік 1908.
- Левіцький А.: Образкі з найдавнійших дзююв Пржемислья, Перемишль 1880.
- Моравський Щ.: Святек Божи і живе на нім. Ряшів 1871.
- Персовський Ф.: Осадництво в дорігечу Сану в XV в., Львів 1932.
- Петрович І.: Сандецька Русь, Львів 1893.
- Потканський К.: Граніце біскупства краковського, Річник Краківський IV.
- Порканський К.: Перві мешканці Подгаля, Річник Тов. Татр. т. XVIII. Краків 1897.
- Рейнфусс Р.: Лемкове, Краків 1936.
- Сарна Кс. В.: Опис повіту ясельського, Кат. Перегляд 1898.
- Филипчак І.: Нарис історії Тиряви Сільної, Відбитка з Записок Наук. Тог ім. Шевченка т. 154., Львів 1937.
- Шараневич І.: Куртаки и Чухонцъ, „Львовянин“ 1861.
- Шнайдер А.: До краєзнавства Галичини, Львів 1868.
- * * * Географічний Словник.
- * * * Городські й Зем. Акти.